

PLAN OCHRONY DLA PARKU KRAJOBRAZOWEGO WZNIESIEŃ ŁÓDZKICH

OPERAT ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Łódź - Warszawa, 2025

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Operat zagospodarowania przestrzennego:
dr hab. Dominik Drzazga
dr Dorota Sikora-Fernandez
dr Katarzyna Leśniewska-Napierała
dr Tomasz Napierała
dr Marta Nalej

Wykonawca prac:

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska;
ul. Erazma Ciołka 13, 01-445 Warszawa

ZESPÓŁ PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Plan ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich sporządzono na zlecenie
Województwa Łódzkiego – Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
ul. Solna 14,91–423 Łódź

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Priorytetu FELD 02. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego, Działanie FELD.02.15 Bioróżnorodność, typ 4. Opracowanie, aktualizacja dokumentów dla obszarów chronionych lub wdrażanie ich zapisów, programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021 - 2027.

Fot. okładka: Dwór w Byszewach (S. Tanaś, 2025)

Spis treści:

1.	WSTĘP.....	7
1.1.	Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony.....	7
1.2.	Metodyka i zakres prac.....	7
1.2.1.	Ogólne założenia prac nad Planem ochrony	7
1.2.2.	Metodyka i zakres prac w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego	8
1.3.	Zespół autorski	11
1.4.	Ogólna charakterystyka Parku.....	11
2.	OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA	15
2.1.	Ogólna charakterystyka stanu wiedzy.....	15
2.2.	Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu	16
3.	OGÓLNE (INSTYTUCJONALNE I FORMALNO-PRAWNE) UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	22
3.1.	Uwarunkowania wynikające z prawa powszechnego	22
3.1.1.	Uwarunkowania wynikające z przepisów prawa powszechnego o zasięgu ogólnokrajowym.....	22
3.1.2.	Uwarunkowania wynikające z aktów normatywnych stanowiących podstawę funkcjonowania Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich	24
3.2.	Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych i planistycznych województwa łódzkiego i innych dokumentów ponadlokalnych	25
3.2.1.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.....	25
3.2.2.	Uwarunkowania wynikające z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+	30
3.3.	Uwarunkowania wynikające z prawa miejscowego oraz strategii rozwoju, polityk i innych dokumentów gmin	65
3.3.1.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta Łodzi 2030+. Miasto tworzone wspólnie	65
3.4.	Ocena wpływu regionalnych i lokalnych aktów planowania strategicznego na funkcjonowanie parków krajobrazowych	65
4.	CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA ORAZ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU I JEGO OTOCZENIA.....	67
4.1.	Struktura administracyjna Parku i jego powiązania przestrzenne	67
4.2.	Struktura użytkowania i władania gruntów	68
4.3.	Stan zagospodarowania przestrzennego.....	68

4.3.1.	Osadnictwo i elementy demografii	69
4.3.2.	Usługi oświaty, kultury, zdrowia i inne.....	71
4.3.3.	Przemysł	72
4.3.4.	Leśnictwo.....	74
4.3.5.	Rolnictwo.....	74
4.3.6.	Rybołówstwo	77
4.4.	Infrastruktura komunikacyjna (drogowa, kolejowa, wodna)	77
4.5.	Infrastruktura techniczna	80
4.5.1.	Infrastruktura zaopatrzenia (woda, gaz, energia elektryczna, energia ciepła, telekomunikacja).....	80
4.5.2.	Infrastruktura ochrony środowiska (ścieki komunalne i przemysłowe, ścieki opadowe, odpady, akustyka)	81
4.5.3.	Infrastruktura hydrotechniczna (przeciwpowodziowa, melioracyjna itd.)	82
4.6.	Tereny specjalne (wojskowe)	83
4.7.	Istniejące i projektowane lokalizacje przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	83
4.8.	Ocena przekształceń zagospodarowania przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 20-lecia	84
5.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z ANTROPOGENICZNEGO OBCIĄŻENIA PRZYRODY	86
5.1.	Przekształcenia litosfery i pedosfery	86
5.2.	Zanieczyszczenie atmosfery substancjami i energią	87
5.3.	Zmiany hydrosfery w zakresie obiegu wody oraz zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych.....	88
5.4.	Synantropizacja i dewastacja biosfery	90
5.5.	Przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko	92
5.6.	Ruch turystyczny jako element obciążenia środowiska przyrodniczego.....	93
5.7.	Stan przekształcenia przyrody - synteza.....	94
6.	UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH I KULTUROWYCH	95
6.1.	Uwarunkowania ochrony przyrody – synteza	95
6.1.1.	Park w regionalnej strukturze form ochrony przyrody	95
6.1.2.	Ustanowione formy ochrony przyrody w Parku i jego otulinie.....	96
6.1.3.	Park w sieci korytarzy ekologicznych – synteza	101
6.2.	Uwarunkowania ochrony krajobrazu – synteza	102

6.3. Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego – synteza	103
7. ZAGROŻENIA CHRONIONYCH ZASOBÓW PARKU WYNIKAJĄCE Z ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA	105
7.1. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia	105
7.2. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia	112
8. LITERATURA	115
9. SPIS RYCIN, FOTOGRAFII I TABEL	116

Część I

Charakterystyka i diagnoza stanu

Zgodnie z przyjętymi założeniami, niniejszy materiał przedstawia stan prac na koniec II etapu. Jednocześnie prace diagnostyczne będą kontynuowane w III etapie, a tym samym wybrane rozdziały Operatu mogą ulec uzupełnieniu

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony

„Operat zagospodarowania przestrzennego” (dalej: Operat) jest jednym z sześciu operatów szczegółowych stanowiących wraz z Operatem generalnym dokumentację Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich (dalej: PKWł lub Park). Głównym celem opracowania jest sformułowanie kompleksowych zaleceń dotyczących ochrony i zrównoważonego użytkowania przestrzeni Parku oraz jego otuliny, z uwzględnieniem charakterystycznych uwarunkowań środowiskowych, kulturowych i urbanistycznych tego obszaru na kolejne 20 lat. Operat składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego oraz części strategicznej zawierającej cele ochronne, działania planistyczne i wskazania do dokumentów planistycznych różnych szczebli.

Ustalenia Operatu będą stanowić podstawę merytoryczną dla przyjęcia uchwały Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Treść operatu jest zatem rozwinięciem i uzasadnieniem wspomnianej uchwały przy czym należy podkreślić, że w toku procedury opiniowania, uzgadniania oraz konsultacji społecznych, ostateczne brzmienie zapisów przyjętych przez Sejmik może ulec zmianie w stosunku do propozycji zawartych w niniejszym dokumencie, szczególnie w zakresie identyfikacji zagrożeń, działań ochronnych, form ochrony przyrody, a także ustaleń rekomendowanych do wprowadzenia w dokumentach planistycznych i strategicznych, sporządzanych przez samorządy terytorialne, a związanych z zagospodarowaniem przestrzennym i ochroną zasobów przyrodniczo-krajobrazowych PKWł.

Obowiązek sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych wynika z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późniejszymi zmianami). Zakres treści oraz podział planu na poszczególne operaty wynika z art. 20 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Z kolei sam tryb sporządzania planu, zakres wymaganych działań oraz możliwe formy i sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów przyrodniczych (Dz. U. z 2005 Nr 94, poz. 794).

Organem sporządzającym plan jest Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego (ZPKWł), a wykonawcą opracowania Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska (NFOŚ) wraz z podwykonawcami.

1.2. Metodyka i zakres prac

1.2.1. Ogólne założenia prac nad Planem ochrony

Zakres prac wykonanych w ramach opracowania Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich uwzględnia zarówno formalne wymogi wynikające z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r., jak i rzeczywiste potrzeby wynikające z rozpoznania aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz identyfikacji zagrożeń dla zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku. Prace inwentaryzacyjne i waloryzacyjne były niezbędne do opracowania spójnej, długofalowej strategii ochrony wartości tego obszaru. Należy jednak podkreślić, że pomimo szerokiego zakresu analiz i bogatego materiału źródłowego, dokumentacja Planu ochrony, w tym także „Operat zagospodarowania przestrzennego”, nie powinna być traktowana jako monografia przyrodnicza Parku, lecz jako narzędzie planistyczne wspierające skuteczną ochronę i racjonalne gospodarowanie przestrzenią w granicach PKWł.

Prace nad wszystkimi szczegółowymi operatami przestrzennymi składały się z następujących etapów:

1. Etap wstępny, obejmujący ocenę stanu rozpoznania analizowanych komponentów (zagadnień) przestrzennych oraz zaplanowanie niezbędnych prac uzupełniających;
2. Etap charakterystyki i diagnozy stanu, obejmujący:
 - analizę dostępnych danych,
 - wykonanie uzupełniających badań inwentaryzacyjnych,
 - ocenę zachodzących zmian i ocenę skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,
 - analizę uwarunkowań ochrony,
 - identyfikację zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych.
3. Etap strategii ochrony, obejmujący:
 - określenie celów ochrony,
 - określenie zakresu prac rekomendowanych w celu ochrony analizowanych komponentów oraz monitorowania skuteczności podjętych działań,
 - określenie zasad i kierunków użytkowania obszaru Parku oraz propozycji ustaleń do dokumentów planistycznych i strategicznych różnych szczebli,
 - określenie propozycji uzupełnienia wiedzy dotyczącej analizowanych komponentów oraz propozycji ich wykorzystania w rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych Parku,
 - prognozę stanu analizowanych komponentów w perspektywie 20 lat w wariantcie pełnej realizacji ustaleń Planu ochrony oraz w wariantcie utrzymania dotychczasowych trendów, a także oszacowanie kosztów realizacji proponowanych działań.

Szczegółowa metodyka prac diagnostycznych wykonanych w ramach opracowywania Operatu zagospodarowania przestrzennego została omówiona poniżej.

1.2.2. Metodyka i zakres prac w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego

Zakres działań realizowanych w ramach opracowania Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich został zaprojektowany w sposób umożliwiający jednocześnie spełnienie obowiązujących wymogów prawnych, określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. (Dz. U. Nr 94, poz. 794), oraz uwzględnienie specyficznych potrzeb diagnostycznych wynikających z aktualnego stanu środowiska, presji urbanizacyjnych i złożonych uwarunkowań przestrzennych tego obszaru. W szczególności nacisk położono na identyfikację głównych zagrożeń ekologicznych i inwestycyjnych oraz wyzwań planistycznych, które mogą wpływać na integralność przyrodniczą i krajobrazową Parku, a także na sformułowanie skutecznych, długoterminowych kierunków ochrony i zarządzania przestrzenią w oparciu o istniejące i planowane instrumenty polityki przestrzennej.

Jednym z kluczowych założeń przy opracowywaniu Planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich jest wyodrębnienie na jego obszarze stref działań ochronnych, które stanowią podstawę do różnicowania form i intensywności ochrony w zależności od charakteru przestrzeni oraz występujących w niej wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. Strefy te posłużą jako odniesienie dla szczegółowych ustaleń zawartych w części strategicznej Operatu, określając zakres dopuszczalnych form użytkowania terenu oraz kierunki działań służących zachowaniu integralności i tożsamości przestrzennej Parku.

W skład literatury źródłowej wykorzystanej na potrzeby opracowania weszły zarówno publikacje naukowe: artykuły i monografie dotyczące środowiska przyrodniczego regionu, jak również raporty o

stanie środowiska, opracowania regionalne, mapy tematyczne wraz z objaśnieniami, a także materiały niepublikowane, takie jak ekspertyzy branżowe, studia planistyczne i dokumentacja przestrzenna. Zakres analizowanych zagadnień został dostosowany do wymagań wynikających z opracowywania Planu ochrony PKWŁ, niemniej jednak w niektórych przypadkach ograniczona dostępność danych, ich rozproszenie, różny poziom aktualności oraz ograniczona wiarygodność, mogą stanowić istotne wyzwanie dla pełnej i precyzyjnej diagnozy.

Część diagnostyczna Operatu dla PKWŁ została opracowana w oparciu o analizę uwarunkowań przestrzennych, środowiskowych oraz społeczno-gospodarczych w granicach Parku. Uwzględniono przy tym również teren otuliny, który ze względu na silne powiązania funkcjonalne z przestrzenią Parku oraz narastającą presję urbanizacyjną odgrywa istotną rolę w procesach kształtowania i ochrony jego wartości przyrodniczo-krajobrazowych. Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na całościowe rozpoznanie aktualnego stanu zagospodarowania, wskazanie głównych zagrożeń oraz wyodrębnienie kluczowych wyzwań planistycznych i ochronnych, przed jakimi stoi obszar Parku w kontekście intensyfikujących się przemian przestrzennych w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym.

Ponadto istotnym źródłem wiedzy o istniejącym zagospodarowaniu przestrzennym są obowiązujące do 30 czerwca 2026 r. studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Dokumenty te, mimo że formalnie obejmują cały obszar Parku, nie posiadają mocy wiążącej, stanowiąc jedynie opracowania wskazujące kierunki przekształceń funkcjonalno-przestrzennych JST. Co więcej, w związku z reformą systemu planowania przestrzennego, przewiduje się ich zastąpienie przez nowe instrumenty – plany ogólne i strategie rozwoju lokalnego i ponadlokalnego – kształtujące politykę przestrzenną. W tym kontekście kluczową rolę w kształtowaniu przestrzeni Parku odgrywają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Mają one charakter aktów prawa miejscowego, co oznacza, że ich ustalenia są wiążące zarówno dla organów administracji, jak i inwestorów. To właśnie te dokumenty w praktyce przesądzają o możliwości lokalizacji zabudowy, kierunkach przekształceń terenu oraz sposobach ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych.

Na potrzeby opracowania charakterystyki społeczno-gospodarczej PKWŁ oraz jego otuliny, zgromadzono i poddano analizie szeroki zakres danych pochodzących z wielu źródeł. Wśród nich znalazły się:

informacje oraz materiały uzyskane bezpośrednio od jednostek samorządu terytorialnego, w szczególności urzędów gmin leżących w granicach Parku i jego strefy ochronnej,

- dane statystyczne pozyskane z zasobów Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS), obejmujące m.in. strukturę demograficzną, sektorową aktywność zawodową i stopień urbanizacji,
- zasoby pochodzące z oficjalnych serwisów internetowych, takich jak: *wykaz.ekoportal.pl*, *baza.oos.gdos.gov.pl*, a także z innych specjalistycznych portali tematycznych poświęconych zagadnieniom ochrony środowiska i planowania przestrzennego,
- informacje przestrzenne dostępne na dedykowanych platformach mapowych, takich jak: *geoportal.gov.pl*, *mapa.inspire-hub.pl*, *geoserwis.gdos.gov.pl*, *bdl.lasy.gov.pl*, jak również inne źródła danych geoprzestrzennych o charakterze referencyjnym i tematycznym.

Zebrane dane pozwoliły na przeprowadzenie przekrojowej analizy społeczno-gospodarczej, stanowiącej integralny komponent diagnozy operatu, z uwzględnieniem specyfiki funkcjonalno-przestrzennej regionu łódzkiego oraz wpływu procesów urbanizacyjnych na stan zagospodarowania Parku i jego otoczenia.

W przypadkach, gdy dostępne dane źródłowe okazały się niewystarczające, niespójne lub zdezaktualizowane, podjęto działania mające na celu ich uzupełnienie i weryfikację. Dokonano odpowiednich obserwacji i przeprowadzono rozpoznania terenowe w newralgicznych lokalizacjach PKWŁ oraz przeprowadzono bezpośrednie rozmowy z przedstawicielami administracji samorządowej szczebla gminnego. Szczególną rolę odegrała współpraca z pracownikami merytorycznymi odpowiedzialnymi za politykę przestrzenną, kwestie środowiskowe, rolnictwo oraz zarządzanie gruntami. Dzięki temu możliwe było uzupełnienie braków informacyjnych i uzyskanie aktualnego, zintegrowanego zestawu danych, który posłużył jako fundament dla dalszych prac analitycznych i prognostycznych, a także dla sformułowania kierunków działań ochronnych w odniesieniu do przestrzeni Parku.

Operat zagospodarowania przestrzennego zrealizowany został wg następującego schematu metodycznego:

- 1) Analiza dostępnych publikacji i innych niepublikowanych opracowań dotyczących zagospodarowania przestrzennego.
- 2) Zebranie i analiza informacji nt. wszelkich form zagospodarowania przestrzennego obszaru Parku oraz powiatów i gmin położonych na jego obszarze, w szczególności ze źródeł statystycznych, ewidencyjnych i archiwalnych.
- 3) Analiza zawartości studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin obejmujących obszar PKWŁ i jego otuliny oraz uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z obszaru Parku i otuliny,
- 4) Przeprowadzenie wizji terenowych, dokumentujących stan zagospodarowania przestrzennego Parku i jego otuliny.
- 5) Weryfikacja i usystematyzowanie zebranych informacji w postaciach tabelarycznej, katalogowej, fotograficznej i kartograficznej.
- 6) Sporządzenie syntez uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Parku wynikających z ochrony przyrody (głównie na podstawie materiałów publikowanych) oraz dziedzictwa kulturowego i krajobrazu (głównie na podstawie „Operatu ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu”).
- 7) Adaptacja dla potrzeb „Operatu zagospodarowania przestrzennego” materiałów z innych operatów sporządzanych na potrzeby planu ochrony Parku w celu zapewnienia spójności diagnozy przestrzennej.
- 8) Opracowanie diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego w układzie opisowym.
- 9) Identyfikacja i analiza zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych Parku, wynikających z aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz planowanych zmian.
- 10) Określenie uwarunkowań rozwoju przestrzennego, w tym z uwzględnieniem diagnozy elementów środowiska określonych w innych operatach szczegółowych.
- 11) Określenie celów rozwojowych, w szczególności w odniesieniu do zdiagnozowanych zagrożeń w Parku oraz na zewnątrz jego granic.
- 12) Wskazanie działań planistycznych i organizacyjnych, których wdrożenie warunkuje realizację przyjętych celów ochrony i rozwoju Parku, w tym zaleceń dotyczących aktualizacji lokalnych dokumentów planistycznych oraz wzmocnienia współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego.

Zakres problemowy niniejszego operatu jest określony w spisie treści, natomiast zakres terytorialny pod względem diagnozy stanu zagospodarowania, obejmuje obszar PKWŁ i wybiórczo obszar jego otuliny i sąsiednich terenów, szczególnie pod względem identyfikacji zagrożeń zewnętrznych.

1.3. Zespół autorski

Autorami niniejszego opracowania są:

- dr hab. Dominik Drzazga – kierownik zespołu, pracownik Katedry Zarządzania Miastem i Regionem na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, ekspert w zakresie planowania przestrzennego, polityki rozwoju lokalnego i urbanistyki; przewodniczący Miejskiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej w Łodzi, członek Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej w Łodzi; były prezes Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich w Łodzi, były członek Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Łodzi.
- dr Dorota Sikora-Fernandez – pracownica Katedry Zarządzania Miastem i Regionem na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, ekspertka w zakresie: rozwoju lokalnego, zarządzania w JST, członkini Towarzystwa Urbanistów Polskich.
- dr Katarzyna Leśniewska-Napierała – pracownica Instytutu Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; ekspertka w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, partycypacji społecznej, gospodarki przestrzennej, turystyki, geografii politycznej.
- dr Tomasz Napierała – pracownik w Instytut Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; ekspert w zakresie badań, edukacji i zaangażowania społecznego – kształtowanie tożsamości turystycznej Łodzi i regionu.
- dr Marta Nalej – pracownica w Instytucie Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; ekspertka w zakresie Systemów Informacji Geograficznej (GIS), badań użytkowania gruntów i pokrycia terenu (LULC) z wykorzystaniem Machine Learning i Deep Learning oraz badania czynników wpływających na zmiany LULC.

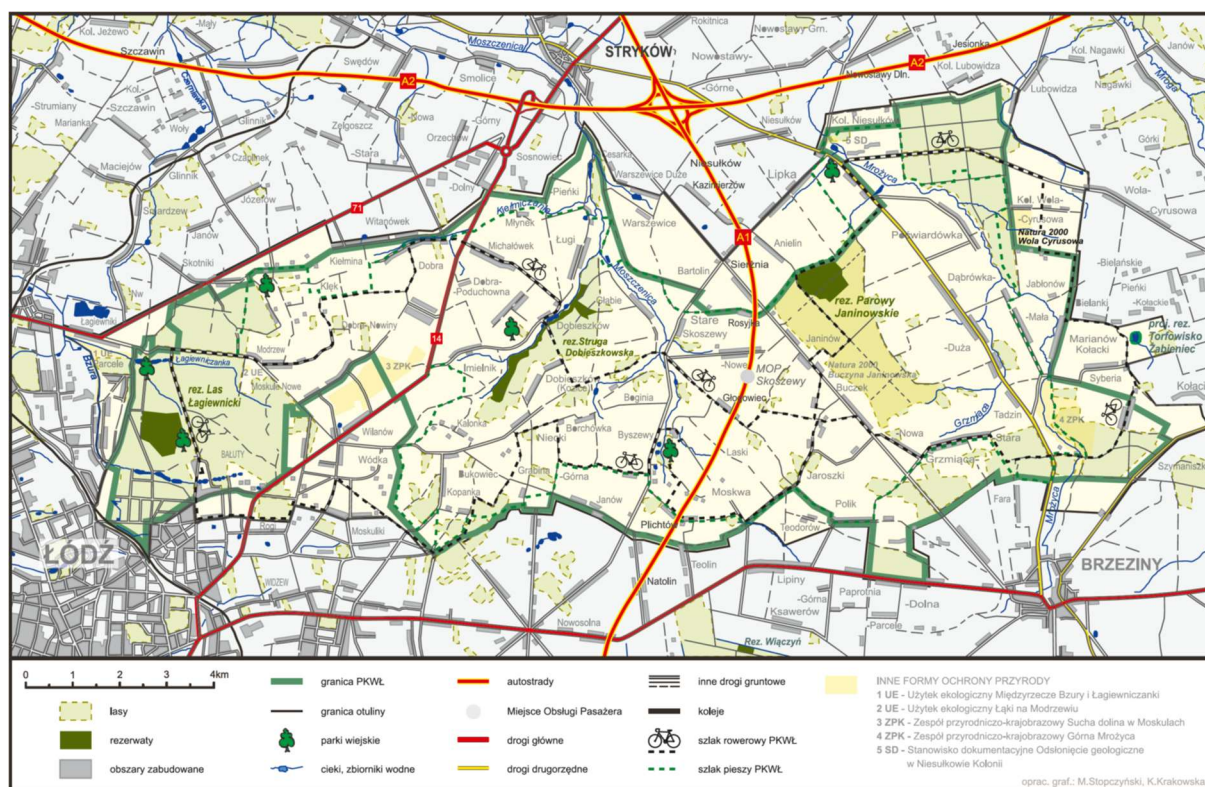
Zespół autorski posiada szerokie doświadczenie w sporządzaniu dokumentów strategicznych, planistycznych i diagnostycznych. Członkowie zespołu są autorami wielu publikacji (książek, monografii, artykułów naukowych) polskich i obcojęzycznych w zakresie rozwoju lokalnego, zarządzania strategicznego, planowania przestrzennego. Prowadzą także badania naukowe w tych obszarach.

1.4. Ogólna charakterystyka Parku

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich (PKWŁ) utworzony został 31 grudnia 1996 roku w centralnej części województwa łódzkiego, na mocy rozporządzenia podpisanego przez wojewodę łódzkiego i wojewodę skierniewickiego (Rozporządzenie Wojewody Łódzkiego i Wojewody Skierniewickiego z dnia 31 grudnia 1996 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich). Aktualną podstawę prawną jego funkcjonowania stanowi Uchwała Nr XV/184/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 17 czerwca 2025 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich (Dz. Urz. W.Ł. z 2025 poz. 7070), aktualizująca granice Parku oraz określająca cele ochrony, zakazy, dopuszczenia, formy udostępnienia oraz strefy ochronne. Sama koncepcja ochrony obszaru w dorzeczu Moszczenicy, na terenie gminy Nowosolna, pod roboczą nazwą „Park Krajobrazowy Górnej Moszczenicy” powstała na początku lat 80., natomiast później rozszerzono ją o obszar obejmujący część dorzecza Mrożyca. Ostateczny przebieg granic Parku został ustalony w 1994 roku w wyniku uzgodnień prowadzonych pod auspicjami Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody (WKOP) w Łodzi, z udziałem zespołu projektowego, przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz władz wojewódzkich. W wyniku tych prac zdecydowano, że Park obejmie najbardziej wartościowy przyrodniczo i krajobrazowo fragment strefy krawędziowej Wzniesień Łódzkich, położony na terenie

ówczesnych województw: łódzkiego i skierniewickiego. Istotnym elementem procesu delimitacji granic była konieczność rozwiązania konfliktu przestrzennego związanego z planowanym przebiegiem autostrady, której wstępna trasa kolidowała z doliną rzeki Moszczenicy. Na wniosek WKOP dokonano korekty przebiegu planowanej trasy, w celu ograniczenia potencjalnych oddziaływań inwestycji na środowisko przyrodnicze i integralność krajobrazową tego cennego obszaru.

Park położony jest na północny wschód od Łodzi, pomiędzy Łodzią, Brzezunami i Strykowem. Pod względem administracyjnym Park położony jest na obszarze dwóch miast - Łodzi i Brzeziny oraz pięciu gmin wiejskich - Nowosolnej, Strykowa, Brzeziny, Dmosina i Zgierza. Jego powierzchnia wynosi 11609,29 ha, a powierzchnia otuliny 3096,10 ha. Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Polski autorstwa Jerzego Kondrackiego, Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich położony jest w obrębie makroregionu Wzniesień Południowomazowieckich, w jego południowej części, znanej jako Wzniesienia Łódzkie. Park obejmuje najbardziej wyeksponowaną, północną krawędź tego mezoregionu, która rozciąga się w układzie równoleżnikowym, od okolic Zgierza na zachodzie, po rejon Brzeziny na wschodzie. To położenie decyduje o wyjątkowej rzeźbie terenu, charakteryzującej się znacznym zróżnicowaniem wysokości względnych, obecnością licznych wysoczyzn, wąwozów, dolin i źródeł, które stanowią istotny element przyrodniczy i krajobrazowy Parku.

Ryc. 1. Mapa Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Źródło: PKWi

Najwyższym punktem na terenie PKWi jest tzw. wzgórze Radary, koło miejscowości Dąbrowa, którego wysokość wynosi 284 m n.p.m. W południowej części Parku wzgórza opadają z wyraźnym stopniowaniem w kierunku północnym, ku Pradolinie Warszawsko-Berlińskiej. Północny skraj Parku leży w odległości 7–9 km od krawędzi i znajduje się na wysokości 165 m n.p.m. (dolina Moszczenicy pod Strykowem), a nawet poniżej 150 m n.p.m. (dolina Mrożyca w Niesułkowie).

W PKWi znajdują się 3 rezerваты przyrody (Las Łagiewnicki, Struga Dobieszkowska i Parowy Janinowski), 3 użytki ekologiczne w Parku (Bagno Ługi, Opadówka i Łąki na Modrzewiu) i jeden w

otulinie (Międzyrzecze Bzury i Łagiewniczanki), 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (Górna Mrożyca oraz Sucha Dolina w Moskulach), 2 obszary Natura 2000 (PLH100017 Buczyna Janinowska i PLH100034 Wola Cyrusowa), 1 stanowisko dokumentacyjne w Niesułkowie oraz kilkadziesiąt pomników przyrody.

Na terenie Parku znajdują się naturalne źródła, jak np. źródła Kamionki na skraju Lasu Janinowskiego czy źródła na terenie rezerwatu Struga Dobieszkowska, wypływające z poziomu czwartorzędu i posiadające wysoki stopień czystości. Poza tym na jego terenie zlokalizowane są liczne stawy, będące pozostałością po młynach wodnych, z których zachowały się te w Dąbrowce Małej nad Mrożycą oraz w Dobieszkowie Kolonii nad Młynówką.

PKWŁ pełni również funkcję bufora przyrodniczego dla intensywnie zurbanizowanej Łodzi. W jego granicach znajdują się liczne obiekty dziedzictwa kulturowego: zabytki sakralne, zespoły dworskie, grodziska, układy ruralistyczne oraz cmentarze wielowyznaniowe. Walory krajobrazowe i przyrodnicze czynią z Parku istotny element systemu przestrzennego regionu łódzkiego oraz przestrzeń wypoczynku i edukacji dla mieszkańców aglomeracji. Współczesna tożsamość terenu Parku wynika z głęboko zakorzenionych śladów osadnictwa, architektury sakralnej, wiejskiej i dworskiej, tworzących sieć znaczeń przestrzennych, czytelnych zarówno w układzie osadniczym, jak i morfologii terenu. Jednym z ważniejszych punktów archeologicznych w regionie jest grodzisko w Starych Skoszewach, zlokalizowane na naturalnym wyniesieniu, z którego roztacza się widok na dolinę Moszczenicy. Grodzisko zostało wpisane do rejestru zabytków, jednak nie funkcjonuje jako centralny punkt osadniczy we współczesnym układzie wsi, który ma charakter typowy dla osad ulicowych (por. Tanaś et al., 2008; Wycichowska, 2008).

W strukturze przestrzennej Parku wyraźnie zaznaczają się obiekty sakralne i ludowe, takie jak kościół w Dobrej i świątynia w Niesułkowie Kolonii, a także przydrożne kapliczki w Łagiewnikach (m.in. kapliczki św. Antoniego i św. Rocha). Obiekty te zachowały autentyczność formy i materiału, a ich lokalizacja wzdłuż dawnych traktów i przy skrzyżowaniach dróg świadczy o ich funkcji orientacyjnej w krajobrazie (Kobojek & Kobojek, 2021).

Na terenie Parku występują również osady mariawickie, szczególnie w miejscowościach takich jak Dobra, Lipce, Grzmiąca czy Stryków. Wsie te posiadają zabytkowe układy przestrzenne oraz zachowane kościoły mariawickie z przełomu XIX i XX wieku. Ich obecność stanowi świadectwo różnorodności wyznaniowej regionu łódzkiego i jest ważnym elementem kulturowej tożsamości przestrzeni (Jeziorska-Biel, 2014). Z kolei cmentarze wielowyznaniowe i cmentarze z okresu I wojny światowej, np. w Poćwiardówce, często wkomponowane są w naturalne wyniesienia lub zagajniki. Pełnią one rolę punktów sakralno-pamięciowych oraz elementów organizujących przestrzeń symboliczno-historyczną, widoczną także w użytkowaniu ziemi i zachowanych ciągach komunikacyjnych (Rzeńca, 2015).

Szczególną kategorią obiektów są zespoły dworskie i folwarczne – m.in. klasycystyczny dwór w Byszewach oraz założenia parkowe w Kłęku, Dobieszkowie i Łagiewnikach. Te elementy krajobrazu ziemiańskiego często sytuowano w dolinach lub na skarpach, wykorzystując topografię do budowy osi widokowych i przestrzeni reprezentacyjnych. Ich rozmieszczenie pozostaje czytelne w obecnym zagospodarowaniu terenu (Bednarek & Dmochowska-Dudek, 2016).

W ostatnich latach Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich (PKWŁ) oraz jego otulina stają się obszarem intensywnych przemian przestrzennych, wynikających z nasilającego się procesu suburbanizacji w regionie łódzkim. Analizy demograficzne wskazują, że gminy położone w otoczeniu Łodzi, takie jak np. Nowosolna, Dmosin czy Stryków, odnotowują napływ ludności z miasta. Tendencja ta prowadzi do przekształcania terenów rolniczych i leśnych w obszary zabudowy mieszkaniowej, co z kolei powoduje fragmentację siedlisk przyrodniczych oraz zwiększa presję na lokalne ekosystemy.

W odpowiedzi na te wyzwania, władze lokalne i regionalne podejmują próby działań mających na celu ochronę walorów przyrodniczych PKWŁ. Przykładem jest uchwalenie w 2022 roku nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla rejonów sąsiadujących z Lasem Łągiewnickim, które mają na celu ograniczenie niekontrolowanej zabudowy i zachowanie integralności przyrodniczej obszaru. Jednakże, mimo tych działań, proces suburbanizacji nadal stanowi istotne wyzwanie dla zrównoważonego rozwoju regionu. Wymaga on kompleksowego podejścia, uwzględniającego zarówno potrzeby mieszkaniowe rosnącej liczby mieszkańców, jak i konieczność ochrony unikalnych walorów przyrodniczych i krajobrazowych Parku.

2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA

2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy

Stan rozpoznania Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich w kontekście prac nad niniejszym operatem można uznać za wystarczający. Źródła danych dotyczące zagospodarowania przestrzennego PKWŁ nie odnoszą się w sposób bezpośredni i całościowy do obszaru obejmującego Park. Pod względem administracyjnym Park obejmuje tereny należące do kilku jednostek samorządu terytorialnego, przede wszystkim na obszarze powiatów: łódzkiego wschodniego, brzezińskiego oraz zgierskiego. W obrębie tych powiatów PKWŁ zajmuje części gmin miejskich i wiejskich, w tym miasto Łódź oraz gminy: Nowosolna, Brzeziny, Dmosin, Zgierz oraz Stryków. Opracowanie operatu przestrzennego dla Parku wymaga zatem uwzględnienia szeregu dokumentów strategicznych i planistycznych, które stanowią podstawę prawną i merytoryczną dla działań związanych z ochroną i zagospodarowaniem tego obszaru.

Ze względu na opisany wyżej układ administracyjny oraz brak formalnego wyodrębnienia Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich jako jednolitej jednostki funkcjonalno-przestrzennej w nadrzędnych dokumentach planistycznych, obszar ten nie stanowi spójnego pod względem planistycznym podmiotu zarządzania przestrzenią. W rezultacie polityka zagospodarowania przestrzennego realizowana jest oddzielnie przez każdą z gmin, w oparciu o indywidualnie przyjęte dokumenty strategiczne i planistyczne, takie jak studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, bez narzuconego odgórnie obowiązku koordynacji z działaniami podejmowanymi przez pozostałe samorządy. Sytuacja ta prowadzi do istotnych różnic zarówno w określanych celach rozwojowych, jak i w szczegółowych zapisach dokumentów planistycznych oraz w podejściu poszczególnych jednostek administracyjnych do zagadnień ochrony środowiska, kształtowania krajobrazu i zagospodarowania przestrzeni. Opisana fragmentacja planistyczna znacząco utrudnia wdrażanie jednolitych, ponadlokalnych strategii ochrony przyrody i krajobrazu, jak również efektywną realizację zasad zrównoważonego rozwoju na terenie całego Parku Krajobrazowego oraz jego otuliny.

Obecnie dostępnych źródła informacji istotnych dla analizy przestrzennej Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich obejmują w szczególności dokumenty planistyczne i strategiczne, sporządzane na poziomie lokalnym, tj. przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego. Do istotnych opracowań w tym zakresie należą miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, jeszcze obowiązujące studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany ogólne (tam gdzie już zostały przyjęte), gminne programy rewitalizacji oraz strategie rozwoju poszczególnych gmin. Zawartość tych dokumentów wykazuje jednak znaczną niejednorodność w zakresie jakości merytorycznej, stopnia szczegółowości ustaleń oraz aktualności przedstawionych danych.

Wysoką wartość analityczną posiadają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju gmin, szczególnie te, które obejmują wypracowane modele struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostki terytorialnej. Modele te dostarczają informacji pozwalających na identyfikację kluczowych kierunków rozwoju przestrzennego oraz na określenie powiązań funkcjonalnych między poszczególnymi częściami badanego obszaru, co ma istotne znaczenie przy opracowywaniu całościowego operatu przestrzennego Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otuliny.

Istotną funkcję w systemie planowania przestrzennego na poziomie lokalnym przez wiele lat pełniły studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Nowelizacją Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.) opracowania te tracą od 30 czerwca 2026 r. swoją moc i zgodnie z aktualnymi regulacjami,

będą stopniowo zastępowane przez strategie rozwoju lokalnego i ponadlokalnego, wyznaczające kierunki rozwoju przestrzennego danego obszaru oraz plany ogólne. Jednym z najważniejszych elementów nowo wprowadzanych planów ogólnych będzie podział całego terytorium gminy na strefy planistyczne, takie jak strefy wielofunkcyjne z zabudową, strefy zieleni i rekreacji, strefy produkcji rolniczej czy strefy usługowe, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 22 listopada 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie projektu planu ogólnego gminy, dokumentowania prac planistycznych w zakresie tego planu oraz wydawania z niego wypisów i wrysów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1775). Wyznaczenie tych stref będzie stanowiło podstawę do opracowania bardziej szczegółowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zapewniając jednolitość i spójność planowania przestrzennego na obszarze gmin. Ponadto podstawowym instrumentem planistycznym pozostają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gmin, choć stopień pokrycia tych jednostek planami jest niejednorodny i często fragmentaryczny.

W kontekście opracowań naukowych związanych z zagospodarowaniem przestrzennym PKWŁ można postawić tezę, że pomimo stosunkowo bogatego dorobku literaturowego dotyczącego planowania przestrzennego na obszarach chronionych, ochrony krajobrazu czy zrównoważonego rozwoju terenów cennych przyrodniczo, zauważalny jest niedobór opracowań poświęconych zagospodarowaniu konkretnych parków krajobrazowych, w tym Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Dotychczasowe analizy mają zazwyczaj charakter ogólny lub koncentrują się na wybranych aspektach ochrony przyrody, pomijając kompleksową ocenę uwarunkowań przestrzennych, konfliktów funkcjonalnych czy skutków braku integracji polityk planistycznych na poziomie międzygminnym. Lukę tę należy uznać za istotną, zwłaszcza w kontekście rosnącej presji urbanizacyjnej i potrzeby wypracowania skutecznych narzędzi koordynacji przestrzennej w obrębie zróżnicowanych instytucjonalnie i funkcjonalnie struktur, jakimi są parki krajobrazowe zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie dużych aglomeracji.

2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu

Opracowanie operatu przestrzennego dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich opiera się o zróżnicowane źródła obejmujące obowiązujące dokumenty planistyczne i strategiczne, a także akty prawne (Tabela 1). Równolegle dokonano przeglądu literatury przedmiotu, koncentrującej się na zagadnieniach planowania przestrzennego w kontekście rozwoju Parku, integracji funkcji przyrodniczych i osadniczych, a także wyzwań związanych z kształtowaniem polityki przestrzennej na obszarach podlegających różnorodnym formom presji urbanizacyjnej.

Tab. 1 Zestawienie opracowań planistycznych, strategicznych oraz aktów prawnych w odniesieniu do operatu zagospodarowania przestrzennego PKWŁ

Lp.	Opracowanie	Uwagi
1.	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi.	Strategia rozwoju województwa (obecnie w aktualizacji)
2.	Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin Brzeziny, Dmosin, Nowosolna, Stryków, Zgierz	Opracowania lokalne, obecnie obowiązujące
3.	Strategie rozwoju gmin i powiatów położonych w PKWŁ	Dokumenty strategiczne niezbędne do diagnozy zagospodarowania przestrzennego

4.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego oraz Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Łodzi.	Zawiera uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa łódzkiego i MOF w kontekście rozwoju celów i sposobów zagospodarowania przestrzennego.
5.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)	Akt prawny
6.	Audyt Krajobrazowy Województwa Łódzkiego (Uchwała nr XIII/150/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 15 kwietnia 2025 r. w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa Łódzkiego)	Wejdzie w życie od 1 lipca 2026 r.
7.	Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+	Obecnie aktualizowana
8.	Programy ochrony środowiska w gminach Brzeziny, Dmosin, Nowosolna, Stryków, Zgierz oraz Łódź	Zawierają szczegółowe zasady i cele ochrony zasobów naturalnych, monitorowania ich stanu oraz podejmowania działań w celu poprawy jakości środowiska częściowo przydatne dla oceny zagospodarowania
9.	Program ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2025-2028 z perspektywą do 2032, przyjęty Uchwałą Nr XIII/160/25 z dnia 15 kwietnia 2025 r. Sejmik Województwa Łódzkiego	Zawiera szczegółowe zasady i cele ochrony zasobów naturalnych, monitorowania ich stanu oraz podejmowania działań w celu poprawy jakości środowiska częściowo przydatne dla oceny zagospodarowania
10.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)	Akt prawny
11.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794)	Akt prawny

W celu wykorzystania w poniższym operacie oraz zapewnienia odpowiedniego zakotwiczenia analiz w istniejącym dorobku naukowym i eksperckim, poniżej przedstawiono zestawienie najważniejszych pozycji literatury przedmiotu. Uwzględnione publikacje odnoszą się do problematyki planowania i zagospodarowania przestrzennego na obszarach objętych ochroną przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem PKWŁ oraz zrównoważonego kształtowania jego struktur funkcjonalno-przestrzennych.

Tab. 2 Zestawienie dostępnej literatury z analizą przydatności na potrzeby sporządzenia Operatu zagospodarowania przestrzennego dla PKWŁ

Lp.	Pozycja bibliograficzna	Opis przydatności
1.	Bezowska G. 2004, <i>Przyrodnicze czynniki lokalizacji miejscowości wypoczynkowych w regionie łódzkim</i> , [w:] M. Strzyż (red.), <i>Perspektywy rozwoju regionu w świetle badań krajobrazowych Problemy Ekologii Krajobrazu PAEK</i> , 2004, Kielce, s. 181-188	Umożliwia identyfikację przyrodniczych uwarunkowań lokalizacji funkcji rekreacyjnych, co wspiera ustalanie stref funkcjonalnych w PKWŁ
2.	Bednarek, M., & Dmochowska-Dudek, K. (2016). Syndrom NIMBY na obszarach wiejskich w Polsce: uwarunkowania i specyfika konfliktów wokół lokalizacji niechcianych inwestycji: NIMBY syndrome in rural areas of Poland: determinants and specificity of conflicts on the location of unwanted investments (Vol. 255). IGiPZ PAN.	Opisuje mechanizmy społecznego oporu wobec inwestycji, ważne przy planowaniu infrastruktury w sąsiedztwie obszarów chronionych.
3.	Borowska-Stefańska, M. (2015). Zagospodarowanie terenów zagrożonych powodziami w województwie łódzkim. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Wskazuje na konieczność uwzględniania zagrożeń powodziowych w lokalnych planach przestrzennych, również w granicach PKWŁ.
4.	Dmochowska-Dudek K., Tobiasz-Lis P., Wójcik M., 2015, Funkcja turystyczna obszarów wiejskich woj. łódzkiego - uwarunkowania strukturalne i planistyczne, <i>Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN</i> , nr 162, wyd. PAN	Analiza funkcji turystycznej terenów wiejskich dostarcza podstaw do planowania funkcji turystycznej i związanego z nią zagospodarowania
5.	Drzazga, D. (2019). Planowanie przestrzenne jako instrument ochrony interesów publicznych. In <i>Zarządzanie rozwojem współczesnych miast</i> ; Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Omawia rolę planowania przestrzennego jako narzędzia ochrony interesu publicznego, co ma znaczenie przy projektowaniu aktów planistycznych dla Parku.
6.	Drzazga D., Ratajczyk N., 2005, Rozprzestrzenianie się zabudowy aglomeracji łódzkiej na terenach otwartych na przykładzie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, <i>Przegląd Przyrodniczy</i> , XVI, z. 1-2, s. 183-199	Analiza wpływu rozprzestrzeniania się zabudowy Łodzi na tereny otwarte, w tym na obszar PKWŁ, co jest istotne dla kształtowania otuliny Parku.
7.	Dubel, K., Głowacki, M., Jurszczyszyn-Pieczonka, M. 2002. Wdrażanie racjonalnej gospodarki w parku krajobrazowym. [w:] K. Zimniewicz (Red.), <i>Zarządzanie parkiem krajobrazowym w warunkach zrównoważonego rozwoju</i> (s. 96–114). Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.	Zasady racjonalnej gospodarki w parkach krajobrazowych
8.	Dylik J. 1948. Rozwój osadnictwa w okolicach Łodzi. ŁTN, Łódź.	Historyczne dane osadnicze mogą służyć do identyfikacji ciągłości użytkowania terenu i ochrony dziedzictwa kulturowego w PKWŁ.
9.	Dylik J. 1971 Województwo ze stolicą bez antenatów. <i>Geografia historyczna województwa łódzkiego</i> . ŁTN, Łódź.	Kontekst geograficzno-historyczny dla regionu łódzkiego, pomocny przy analizach ewolucji przestrzennej.
10.	Fogel A. 2011. Prawna ochrona przyrody w lokalnym planowaniu przestrzennym. IGPIM, Warszawa.	Skutki planistyczne występowania prawnych form ochrony przyrody
11.	Fogel A. (red.), 2014. Ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu terenu a ład przestrzenny.	Skuteczność planowania przestrzennego w zachowaniu ładu przestrzennego

	Przepisy odrębne wobec ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. IGPIM, Warszawa.	
12.	Gorzym-Wilkowski Waldemar A. 2016. Plan ochrony jako plan zagospodarowania przestrzennego obszarów cennych przyrodniczo. Barometr Regionalny, nr 2, 117-126.	Rola planów ochrony w kontekście planowania przestrzennego obszarów chronionych w Polsce
13.	Gramsz A., 2002, Las Łągiewnicki i okoliczne wsie, wyd. GRAKO	Informacje o przyrodzie i zagospodarowaniu Lasu Łągiewnickiego, będącego częścią PKWŁ.
14.	Jeziorska-Biel, P. (2014). Odnowa wsi w gminie Nowosolna w województwie łódzkim. In Nowe mechanizmy rozwoju obszarów wiejskich (pp. 117-139). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Dobre praktyki rewitalizacji wsi w otoczeniu Parku, co może być adaptowane do sąsiednich gmin PKWŁ.
15.	Kafar D., Pawlik K., 2024. Plan ogólny. Podstawa Planowania przestrzennego w gminie. Wyd. C.H. BECK. Warszawa	Zakresu formalny i proces tworzenia planu ogólnego
16.	Kobojek, E., & Kobojek, S. (2021). Wydmy śródlądowe–środowisko przyrodnicze i działalność człowieka na przykładzie województwa łódzkiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Interakcja działalności człowieka z geomorfologią wydmy, co pomaga przy planowaniu ochrony form rzeźby terenu w PKWŁ.
17.	Kozar, S. (2015). GIS w ochronie przyrody.	Potencjał GIS jako narzędzia zarządzania obszarami chronionymi na przykładzie PKWŁ
18.	Kurowski J.K. (red.), 2013, Obszary Natura 2000 w woj. łódzkim. RDOŚ w Łodzi, UŁ, Łódź, ss. 184	Charakterystyka Obszarów Natura 2000 na terenie Parku
19.	Leśniewska, K., & Drzewiecki, P. (2011). Problemy zagospodarowania i kształtowania przestrzeni publicznej na obszarze Lasu Łągiewnickiego w Łodzi. W I. Jazdzewska (Red.), Przestrzeń publiczna – funkcje, jakość, kształtowanie (s. 81–95). Łódź: Uniwersytet Łódzki.	Szczegółowa analiza zagospodarowanie Lasu Łągiewnickiego jako przestrzeni publicznej wewnątrz Parku.
20.	Nowak M., Tokarzewska-Żarna Z. 2016. Ustawa krajobrazowa, rewitalizacyjna i metropolitalna. Komentarz do przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Wyd. C.H BECK, Warszawa.	Komentarz do ustawy krajobrazowej i rewitalizacyjnej
21.	Okupny, D., Stępień, B. (2007). Zagospodarowanie doliny Mrogi na odcinku od Jordanowa do Koziołek. W D. Okupny (Red.), Zagospodarowanie dolin rzecznych (s. 59–66). Łódź: Uniwersytet Łódzki.	Przykłady dolin rzecznych w obrębie PKWŁ jako elementów wymagających ochrony krajobrazowej.
22.	Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich. Mapa przyrodniczo-turystyczna, skala 1:30000, ZPKWŁ, Łódź 2021	Opracowanie kartograficzne
23.	Pielesiak, I. (2012). Powiązania ekologiczne w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym. Studia komitetu przestrzennego zagospodarowania kraju PAN, (147), 139-154.	Powiązania ekologiczne między elementami struktury przyrodniczej Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego
24.	Pielesiak, I. (2017). Tereny zieleni w gminie miejsko-wiejskiej Stryków i ich wpływ na jakość życia mieszkańców. Space–Society–Economy, (21), 51-71.	Wpływ dostępności terenów zieleni na jakość życia mieszkańców gminy Stryków

25.	Pytliński S. 2013. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich województwa łódzkiego na obszarach chronionych i cennych przyrodniczo. Materiały konferencyjne (praca zbiorowa). Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gniazdo. Skierniewice.	Mechanizmy rozwoju zrównoważonego w gminach z obszarami chronionymi, co bezpośrednio wspiera tworzenie wytycznych dla PKWŁ.
26.	Ratajczyk, N., Wolańska-Kamińska, A., Kopeć, D. (2010). Problemy realizacji systemu przyrodniczego miasta na przykładzie Łodzi. Zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym i regionalnym: Wyzwania dla miast i obszarów wiejskich. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 78-97	Problemy związane z systemem przyrodniczym miasta, co wpływa na relacje Łodzi z PKWŁ.
27.	Sawicki B., Harasimiuk M. (red.), 2014, Rola obszarów chronionych w rozwoju edukacji, turystyki i gospodarki, Wydawnictwo Frel, Warszawa, ss. 336	Znaczenie obszarów chronionych w kontekście edukacyjnym i gospodarczym.
28.	Szafrąńska E., Włodarczyk B., 2011, Turystyka w powiatach województwa łódzkiego w 2009 r., Warsztaty z geografii turystyki, T. 1, 15, wyd. Uniwersytetu Łódzkiego	Funkcje turystyczne powiatów, co pozwala na projektowanie usług turystyki zgodnych z ochroną krajobrazu PKWŁ.
29.	Szkurlat E., „Od między do między”, czyli o skutkach (nie)planowania przestrzennego, [w:] Koncepcje zajęć terenowych na różnych etapach edukacji geograficznej: Relacje przyroda – człowiek, Szkurlat E., Adamczewska M. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023	Skutki braku planowania, co stanowi ostrzeżenie i argument za spójnym zagospodarowaniem przestrzennym w granicach Parku.
30.	Szulczewska, B. (2008). Koncepcja planu ochrony a planowanie przestrzenne gmin i regionów. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 10(3), 240–251.	Relacje między koniecznością ochrony walorów przyrodniczych a planowaniem zagospodarowania przestrzennego
31.	Szulczewska B., 2008, Planowanie przestrzenne a ochrona przyrody. [w:] Ochrona przyrody. Studia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, nr 10, Warszawa: 57–79.	Relacje między koniecznością ochrony walorów przyrodniczych a planowaniem zagospodarowania przestrzennego
32.	Świetlik M. (red.), 2024. Plan ogólny miasta, gminy. Poradnik. Wolters Kluwer, Warszawa	Zakresu formalny i proces tworzenia planu ogólnego
33.	Tanaś S., Jakóbczyk-Gryszkiewicz J., Dyba W., Marcińczak Sz., 2008, Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych w Łodzi. Plany i perspektywy, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź, ss. 126	Perspektywy rozwoju terenów rekreacyjnych w Łodzi, których część leży w obrębie PKWŁ.
34.	Tomczak, A., Sowa, D. (2011). Ochrona przyrody jako wyznacznik kształtowania przestrzeni. W: D. Kawałko, A. Radecki, A. Stasiak (red.), Prawo ochrony przyrody a wolność gospodarcza (s. 153–167). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.	Wpływ przepisów o ochronie przyrody na planowanie przestrzenne
35.	Waliszewska A. 2001. Monografia Gminy Nowosolna Maszynopis pracy licencj., Katedra Gops. Przestrz. i Plan. Przestrz. UŁ	Dane lokalne o gminie Nowosolna, będącej częścią PKWŁ.

36.	Warczeńska, B., Szewrański, S., Mastalska-Cetera, B. (2015). Zrównoważony rozwój gmin leżących w granicach parku krajobrazowego. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.	Integracja ochrony środowiska z rozwojem lokalnym w gminach położonych na obszarach parków krajobrazowych
37.	Wójcik, M. (2004). Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej w wybranych gminach wiejskich aglomeracji łódzkiej. Studia Obszarów Wiejskich, 5, 123-136.	Rozwój gospodarki pozarolniczej w gminach otaczających PKWŁ, co wpływa na presję przestrzenne na ten obszar.
38.	Wycichowska, B. (2008). Zawłaszczanie chronionego krajobrazu kulturowego przez samorządy gminne. Bilans strat na przykładzie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 10, 55–66.	Konflikty przestrzenne między planami gminnymi a ochroną PKWŁ, analiza ryzyka
39.	Wycichowska, B. (2009). Optymalizacja działań prewencyjnych na rzecz ochrony ograniczonych zasobów krajobrazu polskiej wsi. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, (12), 248-256.	Działania prewencyjne w zakresie ochrony krajobrazu wiejskiego
40.	Zaremba A. 2013. Planistyczne aspekty polityki przestrzennej a podstawy ochrony środowiska w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Journal of Agribusiness and Rural Development, 2(28).	Relacje między instrumentami prawnymi planowania przestrzennego a ochroną środowiska

3. OGÓLNE (INSTYTUCJONALNE I FORMALNO-PRAWNE) UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

W niniejszym rozdziale omówione zostały instytucjonalne i formalno-prawne uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego dla terenu Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich (PKWŁ).

3.1. Uwarunkowania wynikające z prawa powszechnego

3.1.1. Uwarunkowania wynikające z przepisów prawa powszechnego o zasięgu ogólnokrajowym

Najistotniejsze uwarunkowania formalno-prawne wpływające na sposób kształtowania zagospodarowania przestrzennego terenów wchodzących w skład parków krajobrazowych, w szczególności regulujące procedury planowania przestrzennego i sposoby prowadzenia polityki rozwoju, a także odnoszące się do zagadnień gospodarowania nieruchomościami, gospodarki komunalnej, budownictwa, rewitalizacji oraz ochrony środowiska, przyrody, krajobrazu i zabytków, należą¹:

1) Akty prawne dotyczące **kształtowania zagospodarowania przestrzennego**:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. *o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących*, Dz.U. 2018 poz. 1496 z późn. zm.

¹ KOMENTARZ WYJAŚNIAJĄCY (do późniejszego usunięcia) – we wszystkich przytoczonych w powyższym zestawieniu aktach prawnych, podano – w pełni świadomie – informację o publikacji tekstu pierwotnego aktu prawnego oraz dopisek „z późniejszymi zmianami”, który jednoznacznie wskazuje, że autorzy operatu odwołują się do obowiązującej, aktualnej wersji danego aktu prawnego, nawet jeżeli nie podają numerów Dz.U. i pozycji zawierających wprowadzone w akcie prawnym zmiany. Zwracamy uwagę, że w tekstach informacyjnych, a więc takich jak wskazany wyżej fragment – nie jest to już współcześnie konieczne, biorąc pod uwagę powszechnie dziś stosowany sposób upowszechniania i udostępniania treści przepisów prawnych tj. za pośrednictwem Internetowego Systemu Aktów Prawnych. Pozwala on – posługując się tytułem aktu i informacją o jego pierwotnej publikacji – bez wysiłku odnaleźć i dotrzeć zarówno do tekstu pierwotnego aktu jak i najbardziej aktualnego, ujednoliconego na moment jego wyszukiwania. Podawanie zaktualizowanych numerów Dz.U. i pozycji zawierających najnowszą wersję danego aktu prawnego, w **tekstach o charakterze informacyjnym** (a więc takich jak np. operat), mogło być potrzebne dla poinformowania czytelnika gdzie dokładnie ma odnaleźć dany akt prawny w czasach historycznych, kiedy publikowano akty prawne w formie papierowej – drukowanej; warto przy tym zwrócić uwagę, że informacje te z reguły bardzo szybko się dezaktualizowały i dezaktualizują nadal – prawdopodobnie za kilka miesięcy lub tygodni kolejne nowelizacje spowodują, że podane (aktualne „na dziś”) numery Dz.U. i pozycji ulegną zmianie.

Współcześnie, podawanie w odniesieniu do przytaczanych aktów prawnych ich aktualnych numerów Dz.U. i pozycji na dzień publikacji zawierającej odwołanie, jest rzeczywiście konieczne, lecz dotyczy to **treści dokumentów znajdujących się w obiegu prawno-administracyjnym** (a więc tekstów zawartych w: aktach prawnych, decyzjach administracyjnych itp.), w których znajdują się odwołania do innych aktów prawnych. Niniejsze opracowanie nie ma takiego charakteru, ma charakter analityczno-studialny, informacyjny – nie służy do kształtowania relacji formalnych między podmiotami prawa.

W tekstach informacyjnych przywołujących akty prawne, podawanie ich zaktualizowanych numerów Dz.U. i pozycji na dzień publikacji może być konieczne lecz wtedy kiedy autor zamierza przywołać konkretną treść danego aktu prawnego w określonej chwili jego obowiązywania, która to treść aktu, wcześniej lub później mogła mieć inne brzmienie (czyli dotyczy to np. tekstów informacyjnych, ale będących analizą / omówieniem zmian treści następujących w danym akcie prawnym wskutek jego nowelizacji – co nie ma miejsca w przypadku powyższego fragmentu).

- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami*, Dz.U. 1997 nr 115 poz. 741 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane*; Dz.U. 1994 nr 89 poz. 414 z późn. zm.
 - Dyrektywa 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. *ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, wydanie polskie, L 108, Tom 50, 25 kwietnia 2007.
- 2) Akty prawne dotyczące **sposobów prowadzenia polityki rozwoju** przez samorządy terytorialne:
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. *o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, Dz.U. 2006 Nr 227 poz. 1658 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym*, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym*, Dz.U. 1998 nr 91 poz. 578 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie województwa*, Dz.U. 1998 Nr 91 poz. 576, z późn. zm.
- 3) Akty prawne dotyczące różnych aspektów **gospodarki komunalnej i szczegółowych problemów rozwoju lokalnego**:
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. *o rewitalizacji*, Dz.U. 2015 poz. 1777 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. *o publicznym transporcie zbiorowym*, Dz.U. 2011 nr 5 poz. 13, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. *o odpadach*, Dz.U. 2013 poz. 21, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków*, Dz.U. 2001 nr 72 poz. 747, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 13 września 1996 r. *o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, Dz.U. 1996 nr 132 poz. 622, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. *o odnawialnych źródłach energii*, Dz.U. 2015 poz. 478, z późn. zm.
- 4) Akty prawne dotyczące właściwych sposobów **korzystania ze środowiska i użytkowania zasobów naturalnych**:
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*, Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – *Prawo wodne*, Dz.U. 2017 poz. 1566, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*, Dz.U. 1995 nr 16 poz. 78, z późn. zm.
- 5) Akty prawne dotyczące **zachowywania** określonych **walorów przestrzeni** (problematyki **konserwatorskiej** – ochrony środowiska, krajobrazu, dóbr kultury):
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody*, Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880, z późn. zm.

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. *o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu*, Dz.U. 2015 poz. 774.
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568, z późn. zm.

3.1.2. Uwarunkowania wynikające z aktów normatywnych stanowiących podstawę funkcjonowania Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich został powołany **Rozporządzeniem wojewody łódzkiego i wojewody skierniewickiego z dnia 31 grudnia 1996 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich**. Po uchyleniu tego rozporządzenia podstawą prawną funkcjonowania PKWŁ stała się **Uchwała nr LV/1545/10 sejmiku województwa łódzkiego z dnia 27 kwietnia 2010 r. w sprawie: dostosowania formy prawnej Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich**. Uchwała ta obowiązywała do 15 lipca 2025 r. Aktualnie, tj. od 16 lipca 2025 r. status prawny PKWŁ reguluje **Uchwała nr XV/184/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 17 czerwca 2025 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich**.

Uchwała nr XV/184/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 17 czerwca 2025 r. *w sprawie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich* ustanawia następujące **szczególne cele ochrony** Parku, które odnoszą się do zagadnień związanych z zagospodarowaniem przestrzennym jego terenów (§ 2 uchwały):

- podtrzymanie naturalnych procesów kształtujących powierzchnie ziemi, zachowanie warunków siedliskowych do funkcjonowania ekosystemów oraz zachowanie reliktowych zabytków przyrody nieożywionej;
- ograniczanie antropogenicznych przekształceń powierzchni ziemi;
- zachowanie korytarzy ekologicznych;
- zachowanie i ochrona zabytków kultury materialnej, a zwłaszcza dworów, kościołów, młynów, kapliczek przydrożnych;
- zachowanie charakterystycznych cech architektury wiejskiej: budownictwa drewnianego, z kamieni polnych, budownictwa charakterystycznego dla kolonistów niemieckich;
- zachowanie i udostępnianie parków wiejskich (podworskich);
- porządkowanie rodzimego krajobrazu kulturowego polegające m.in. na ochronie i restauracji jego charakterystycznych elementów.

Uchwała nr XV/184/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 17 czerwca 2025 r. *w sprawie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich* jest aktem prawnym ustanawiającym m.in. ograniczenia i **zakazy** odnoszące się do sposobów zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w granicach PKWŁ. Należą do nich następujące **zakazy** (§ 3 uchwały):

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;

- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztorowym, przeciwpowodziowym lub przeciwoosuwnikowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybnej;
- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;
- utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych.

3.2. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych i planistycznych województwa łódzkiego i innych dokumentów ponadlokalnych

3.2.1. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Obowiązująca aktualnie *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*² jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. W treści dokumentu założono i podkreślono, że „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego” [*Strategia...*, 2021, s. 4].

Należy podkreślić, że jest to **dokument o charakterze indykatywnym** co oznacza, że można ją uznać za ogólny akt polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd regionalny. Jako taki, dokument ten w bardzo ogólny (intencjonalny) sposób odnosi się do zagadnień związanych z ochroną krajobrazu i przyrody, a tym samym, nie odnosi się w szczególności do problemów i wyzwań związanych z funkcjonowaniem Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

W kolejnych rozdziałach *Strategii...* omówione zostały różne zagadnienia dotyczące problematyki rozwoju regionu.

Pierwszym z nich są **trendy rozwojowe**, wśród których zwrócono uwagę na kwestię postępujących zmian klimatycznych i suszy będących ich konsekwencją dotyczących w szczególności sektory takie jak rolnictwo i leśnictwo oraz turystyka, a także skutkującej ograniczaniem różnorodności biologicznej. Wskazano na wzrost zagrożenia pożarami.

W rozdziale dotyczącym **diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i głównych wyzwań rozwojowych** województwa łódzkiego zwrócono m.in. uwagę na stan wód powierzchniowych i wyzwanie jakie się z tym wiąże (niska jakość wód powierzchniowych). W tym kontekście zauważono, że „obecnie najistotniejszym problemem środowiskowym w województwie jest **eutrofizacja wód powierzchniowych**” [*Strategia...*, 2021, s. 35].

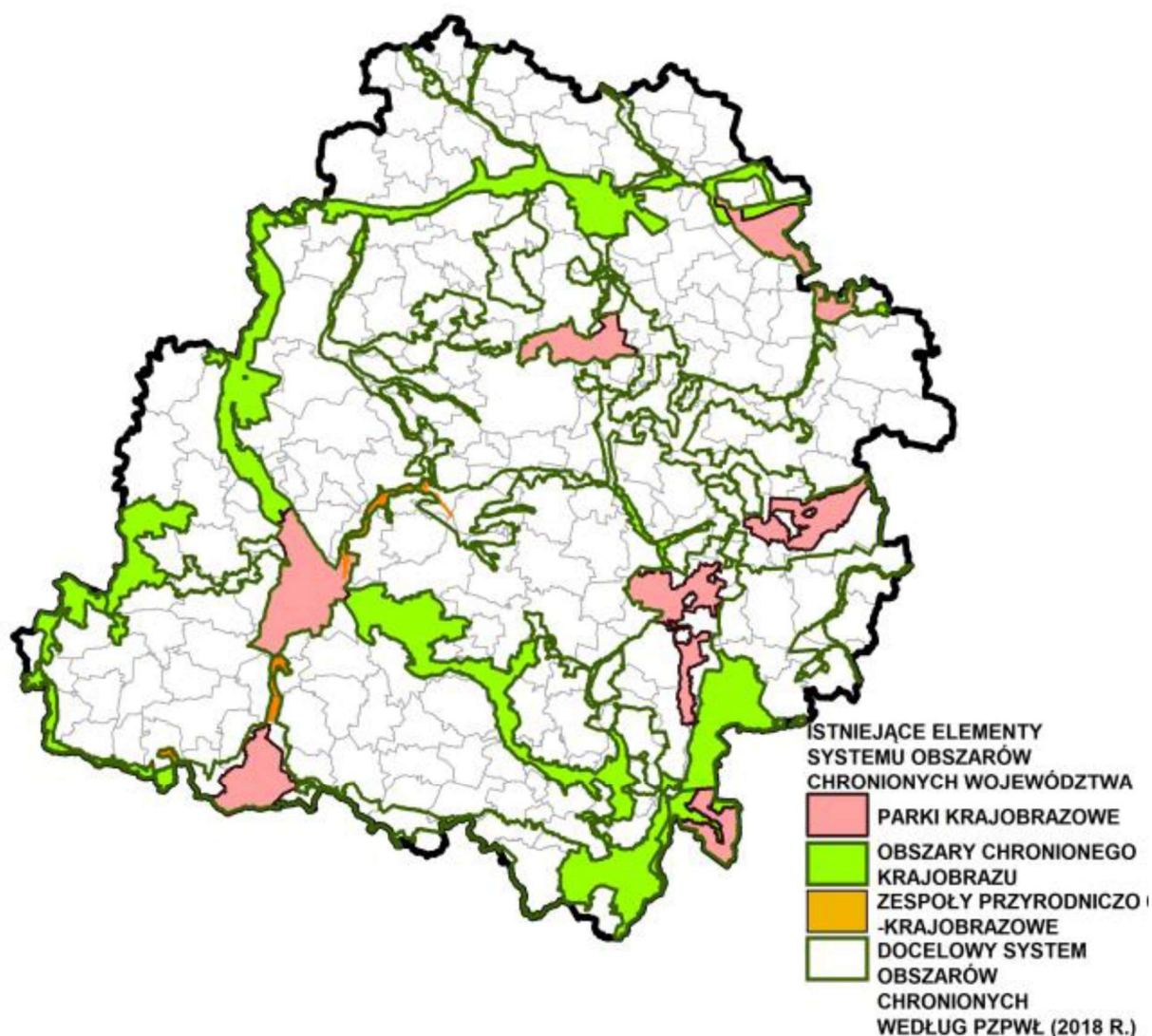
² *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r., Dokument powstał w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Łódź, kwiecień 2021 r.

Innym zagrożeniem i wyzwaniem dla procesów rozwoju jest postępująca presja urbanizacyjna. W *Strategii...* podkreślono, że: „...Niekorzystnym zjawiskiem jest wkraczanie zabudowy na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo, w tym w doliny rzeczne i na tereny zalewowe, co skutkuje degradacją środowiska i sprawia, że równowaga pomiędzy obszarami otwartymi a zagospodarowanymi zostaje zachwiana. W efekcie obniża się jakość życia, podwyższają się koszty funkcjonowania i presja na środowisko przyrodnicze, w tym zanieczyszczenie powietrza. Rozwój gospodarczy wyraźnie zaznacza się w fizjonomii krajobrazu. Związane z zainwestowaniem infrastrukturalnym i przemysłowym obiekty są niezbędne, lecz powstają bez analizy ich wpływu na przestrzeń, powodując przeładowanie krajobrazu elementami infrastruktury technicznej i reklamami, a w efekcie dysharmonię wywołaną przez obiekty dominujące wysokościowo lub obszarowo. Efektem jest nie tylko degradacja cennych krajobrazów kulturowych oraz przyrodniczych, ale dochodzi również do zakłócania walorów ekspozycyjnych obszarów cennych widokowo (m.in. zabytków i panoram historycznych jednostek osadniczych)...” [Strategia..., 2021, s. 39].

W kontekście dziedzictwa kulturowego wskazano na wyzwanie jakim jest degradacja układów i struktur funkcjonalno-przestrzennych w ośrodkach historycznych. W tym kontekście zauważono, że „...chaotyczne rozprzestrzenianie się zabudowy i braku harmonii w sposobie jej komponowania, powodującego dysharmonię w strukturze historycznych miejscowości i prowadzącego do stopniowego zaniku lokalnych form architektonicznych oraz tradycyjnych form zagospodarowania, a ostatecznie do zubożenia krajobrazu kulturowego. Negatywne zjawiska szczególnie mocno dotyczą nielicznie zachowanych cennych założeń ruralistycznych, w obrębie których postępuje zanik tradycyjnego budownictwa wiejskiego...” [Strategia..., 2021, s. 41].

W kontekście diagnozy walorów przyrodniczych województwa za główne wyzwanie uznano **niewystarczającą ochronę i zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych, w tym różnorodności biologicznej** [Strategia..., 2021, s. 41].

Wobec niewielkiej powierzchni **obszarów prawnie chronionych w województwie łódzkim** Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, stanowi ważny element systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim.

Ryc. 2. Istniejące elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim

Źródło: *Strategia...*, 2021, s. 42.

Problemami w zakresie zwiększania udziału powierzchni obszarów prawnie chronionych są: niedostatecznie uporządkowany status prawny, niechęć samorządów do powoływania nowych form ochrony przyrody oraz brak kompleksowego monitoringu krajobrazowego. Skutkuje to **niespójnością systemu obszarów chronionych** oraz słabymi powiązaniami przyrodniczymi w skali regionalnej i ponadregionalnej [*Strategia...*, 2021, s. 42].

W ramach **wizji rozwoju regionu łódzkiego** założono, że w przyszłości łódzkie cechować się będzie spójnym systemem ochrony cennych zasobów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych. Znacznie zwiększy powierzchnię obszarów prawnie chronionych oraz dbać będzie o zachowanie różnorodności biologicznej. Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe staje się istotnym **czynnikiem zainteresowania turystyczno-rekreacyjnego**, a województwo staje się atrakcyjnym punktem na mapie podróży turystów krajowych i zagranicznych. Wskazano m.in., że: będą powstawać zielone sieci atrakcyjnie zaaranżowanych terenów zielonych, a **łódzkie stanie się zielonym ogrodem Polski**. Takie ujęcie, co prawda nie wprost, ale jednak domyślne wskazuje na potrzebę i duże znaczenie właściwego gospodarowania w parkach krajobrazowych dla realizacji tak zarysowanej wizji.

W części kierunkowej strategii rozwoju województwa łódzkiego wyznaczono m.in. sferę przestrzenną przypisując jej cel strategiczny pn. „**atrakcyjna i dostępna przestrzeń**”, w ramach którego to celu za ważne uznano **ochronę i kształtowanie krajobrazu oraz ochronę walorów przyrodniczych**. Najistotniejszym z punktu widzenia funkcjonowania parków krajobrazowych celem operacyjnym jest niewątpliwie **cel operacyjny 3.2. ochrona i kształtowanie krajobrazu**, na który składać mają się różne działania. Uznano, że: „...w zakresie ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych najistotniejszym działaniem zapewniającym osiągnięcie założonego celu będzie powiększenie oraz **uspójnienie regionalnego systemu obszarów chronionych**, co zapewni jego powiązanie z systemem krajowym i międzynarodowym oraz w pewnym stopniu ograniczy presję urbanizacyjną. Istotną rolę odgrywać będą działania sprzyjające ochronie, wzbogacaniu i odtwarzaniu różnorodności biologicznej, które zminimalizują ryzyko degradacji obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo...”. Uszczegółowieniem tego zapisu jest cel szczegółowy: **3.2.2. Ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych**, który ma być realizowany m.in. poprzez takie działania jak:

- utworzenie spójnego regionalnego systemu obszarów chronionych (SOCh), utrzymanie ochrony jego istniejących elementów, weryfikację obszarów chronionego krajobrazu o nieuporządkowanym statusie prawnym oraz powoływanie nowych i zwiększanie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną,
- przeciwdziałanie i niwelowanie procesów niekontrolowanej suburbanizacji oraz postępującego chaosu przestrzennego,
- ochronę, wzbogacanie, odtwarzanie i monitoring różnorodności biologicznej, utrzymanie istniejących form ochrony przyrody spoza SOCh oraz powoływanie nowych, utrzymanie i kształtowanie ostoi najwyższej różnorodności biologicznej, renaturyzację ekosystemów zdegradowanych, restytucję zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, kontrolę i ograniczanie ekspansji gatunków inwazyjnych, stworzenie kompleksowego monitoringu krajobrazowego,
- wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych na potrzeby turystyki zrównoważonej, z uwzględnieniem m.in. turystyki: aktywnej, poznawczej, ekologicznej, edukacyjnej, rodzinnej, zdrowotnej (w tym uzdrowiskowej i rehabilitacyjnej).

Poza celami strategicznymi w części kierunkowej *Strategii...* znajduje się ponad to tzw. **cel horyzontalny: efektywnie i odpowiedzialnie zarządzane województwo**, a istotnym instrumentem osiągania tego celu ma być m.in. audyt krajobrazowy wyznaczający krajobrazy priorytetowe, co ma służyć racjonalnemu gospodarowaniu przestrzenią i jej kształtowaniu. Do celu tego przypisano szczegółowe kierunki działań, a wśród nich m.in.: **prowadzenie zintegrowanej i terytorialnie ukierunkowanej polityki zrównoważonego rozwoju przestrzennego**, co ma się dokonać m.in. poprzez:

- wdrażanie rozwiązań zapewniających spójność dokumentów planistycznych i strategicznych na różnych szczeblach planowania i programowania, m.in. w procesie konsultowania dokumentów,
- wspieranie gmin w procesach planowania przestrzennego i uświadamianie zagrożeń związanych z brakiem prowadzenia zrównoważonej polityki przestrzennej,
- zwiększanie skali i skuteczności ochrony krajobrazu, w tym wykorzystanie wyników audytu krajobrazowego w procesie zarządzania przestrzenią,
- wspieranie działań i inwestycji przyczyniających się do efektywnego wykorzystania terenów wskazanych pod zabudowę mieszkaniową, m.in. poprzez zagęszczanie i uzupełnianie zabudowy na obszarach o dobrej obsłudze komunikacyjnej i wyposażonych w sieci infrastruktury technicznej, w szczególności kanalizacyjnej,

- wsparcie działań i inwestycji podnoszących jakość i dbałość o ład przestrzenny,
- promowanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, zakładającego ochronę terenów otwartych, rolniczych i leśnych przed zabudową,
- zapewnienie dostępności do podstawowych i ponadlokalnych usług publicznych w szczególności na obszarach peryferyjnych.

Uzupełnieniem celów strategicznych i operacyjnych w *Strategii...* jest wyznaczenie siedmiu **zintegrowanych przedsięwzięć strategicznych**, tj. takich, które łączą różne aspekty (wymiały) procesów rozwoju. Jedno z nich (pierwsze) odnosi się w znacznej mierze do kwestii związanych z ochroną krajobrazową. Przedsięwzięciem tym jest: „**Zielone i aktywne łódzkie**”. **Celem przedsięwzięcia** zakładającego kształtowanie terenów zielonych i ochronę przyrody w województwie łódzkim jest nie tylko poprawa jakości, dostępności i atrakcyjności terenów rekreacyjno-sportowych, ale dzięki kreowaniu nowych przestrzeni zielonych także lepsza adaptacja do zmian klimatu, poprawa jakości zasobów środowiska oraz wzmacnianie więzi mieszkańców zaangażowanych w tworzenie ogrodów społecznych. Nastąpi poprawa ładu przestrzennego – ograniczenie procesów niekontrolowanego rozpraszania zabudowy. Zachowana zostanie różnorodność biologiczna terenów zielonych. Dzięki zwiększeniu obszarów zieleni zapewniona zostanie drożność korytarzy ekologicznych i korytarzy przewietrzania miast. Inwestycje w obszarze infrastruktury rowerowej zwiększą komfort i bezpieczeństwo ruchu rowerowego. Nastąpi poprawa jakości przestrzeni publicznych oraz walorów krajobrazowych, przyrodniczych i jakości życia w regionie, a wizerunek „zielonego regionu” sprawi, że Łódzkie stanie się atrakcyjnym miejscem zamieszkania oraz spędzania czasu wolnego. Na skutek polepszania lokalnych warunków mikroklimatycznych i podnoszenia aktywności fizycznej nastąpi poprawa stanu zdrowia mieszkańców, wydłużenie oczekiwanego trwania życia oraz zwiększenie sprawności psychofizycznej mieszkańców województwa. **Działania podejmowane w ramach tego przedsięwzięcia** będą koncentrować się na tworzeniu atrakcyjnej przestrzeni dla indywidualnej aktywności fizycznej i rodzinnego wypoczynku. Planowane jest tworzenie i zagospodarowanie wielofunkcyjnych terenów zielonych, w szczególności o charakterze linearnym, wpisujących się w sieć lokalnych i regionalnych terenów zielonych, na które składają się m.in. doliny rzeczne, parki, ogrody edukacyjne, tematyczne i działkowe oraz lasy. Prowadzone będą działania mające na celu zwiększenie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną w myśl art. 6. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o *ochronie przyrody*. Planuje się realizację projektów polegających na zagospodarowaniu turystyczno-rekreacyjnym i sportowym ww. terenów, w szczególności budowie infrastruktury rowerowej (w tym ścieżek rowerowych), wypoczynkowej, ścieżek spacerowych, placów zabaw dla rodzin z dziećmi, zbiorników wodnych z funkcją kąpielisk, przestrzeni dla sportów wodnych oraz infrastruktury sanitarnej. W ramach przedsięwzięcia planuje się budowę nowoczesnych form edukacji przyrodniczej, prowadzone będą kampanie na rzecz promocji zdrowego stylu życia oraz popularyzacji idei ogrodów społecznych, a także promowania walorów turystycznych województwa łódzkiego jako miejsca aktywnego spędzania czasu wolnego. Wsparciem zostaną objęte również inicjatywy społeczne dotyczące ww. zadań.

Podsumowanie. Z przytoczonych wyżej wybranych treści *Strategii...* wynika, że niektóre jej wątki wskazują na ogólne kierunki rozwoju dla tych terenów w województwie łódzkim, które wyróżniają się znaczącymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, a więc w tym dla parków krajobrazowych. Choć wynika z nich, że utrzymywanie przyrodniczych i krajobrazowych walorów przestrzeni jest ważne dla rozwoju regionu, należy podkreślić, że nie adresują one jednak względem PK żadnych konkretnych ustaleń czy rekomendacji, a więc stanowią jedynie czysto intencjonalne zapisy o charakterze deklaracji, mające marginalny (o ile w ogóle jakikolwiek) wpływ na praktykę gospodarowania w obszarach PK.

3.2.2. Uwarunkowania wynikające z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+

Obowiązujący aktualnie *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+*³ jest – zgodnie z zapisami treści tego aktu – „wyrazem polityki przestrzennej samorządu województwa i odgrywa istotną rolę w gospodarowaniu przestrzenią. Określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu w perspektywie długookresowej, uwzględnia ustalenia strategii rozwoju województwa stanowiąc jednocześnie podstawę dla wyboru działań priorytetowych w kolejnych okresach programowania oraz uwzględnia rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym. Plan, jako element systemu planowania przestrzennego, pełni istotną rolę koordynacyjną między planowaniem na szczeblu krajowym a planowaniem metropolitalnym i miejscowym, nie będąc jednocześnie aktem prawa miejscowego i nie naruszając uprawnień gmin i związków metropolitalnych w zakresie gospodarowania przestrzenią. Dodatkowo, będąc kompendium wiedzy o regionie, spełnia rolę informacyjno-poznawczą dla wspólnot samorządowych wszystkich poziomów i potencjalnych inwestorów” [*Plan... Tom 1*, 2018, s. 2].

Z przytoczonego wyżej fragmentu treści wynika, że *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+* (podobnie jak Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030) jest **dokumentem o charakterze indykatywnym**. Oznacza to, że stanowi on ogólny akt polityki przestrzennej regionu, której kompetencje prowadzenia przypisano samorządowi województwa. Dokument ten, co należy wyraźnie podkreślić, nie jest więc planem o charakterze regulacyjnym, a więc nie wprowadza żadnych przepisów prawa powszechnie obowiązującego w odniesieniu do sposobów zagospodarowania przestrzennego terenów województwa. Jego (wspomniana wyżej) rola koordynacyjna jest czysto iluzoryczna, a plan ma głównie walor informacyjny i – jak to słusznie zauważono – jest raczej kompendium wiedzy o regionie (stanowi swoistą monografią dokumentującą stan zagospodarowania przestrzennego województwa, uzupełnioną o omówienie pomysłów na zagospodarowania jego terenów). Jako taki, dokument ten w dość ogólny (intencjonalny jedynie)

³ Na opracowanie to składają się trzy tomy:

- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+. Tom 1*, Zarząd Województwa Łódzkiego, opracowanie wykonano w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.,
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+. Tom 2*, Zarząd Województwa Łódzkiego, opracowanie wykonano w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.,
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+. Tom 3*, Zarząd Województwa Łódzkiego, opracowanie wykonano w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Załącznik Nr 3 do Uchwały Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.

Należy zwrócić uwagę, że (jak wynika to z przytoczonych wyżej tytułów poszczególnych tomów) integralnym elementem planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego jest plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Takie opracowanie wynikało z uwarunkowań prawnych zawartych w treści obowiązującej w 2018 r. (w momencie uchwalania planu) Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*.

sposób odnosi się do zagadnień związanych z ochroną krajobrazu i przyrody, a tym samym, nie odnosi się w szczególności do problemów i wyzwań związanych z funkcjonowaniem Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

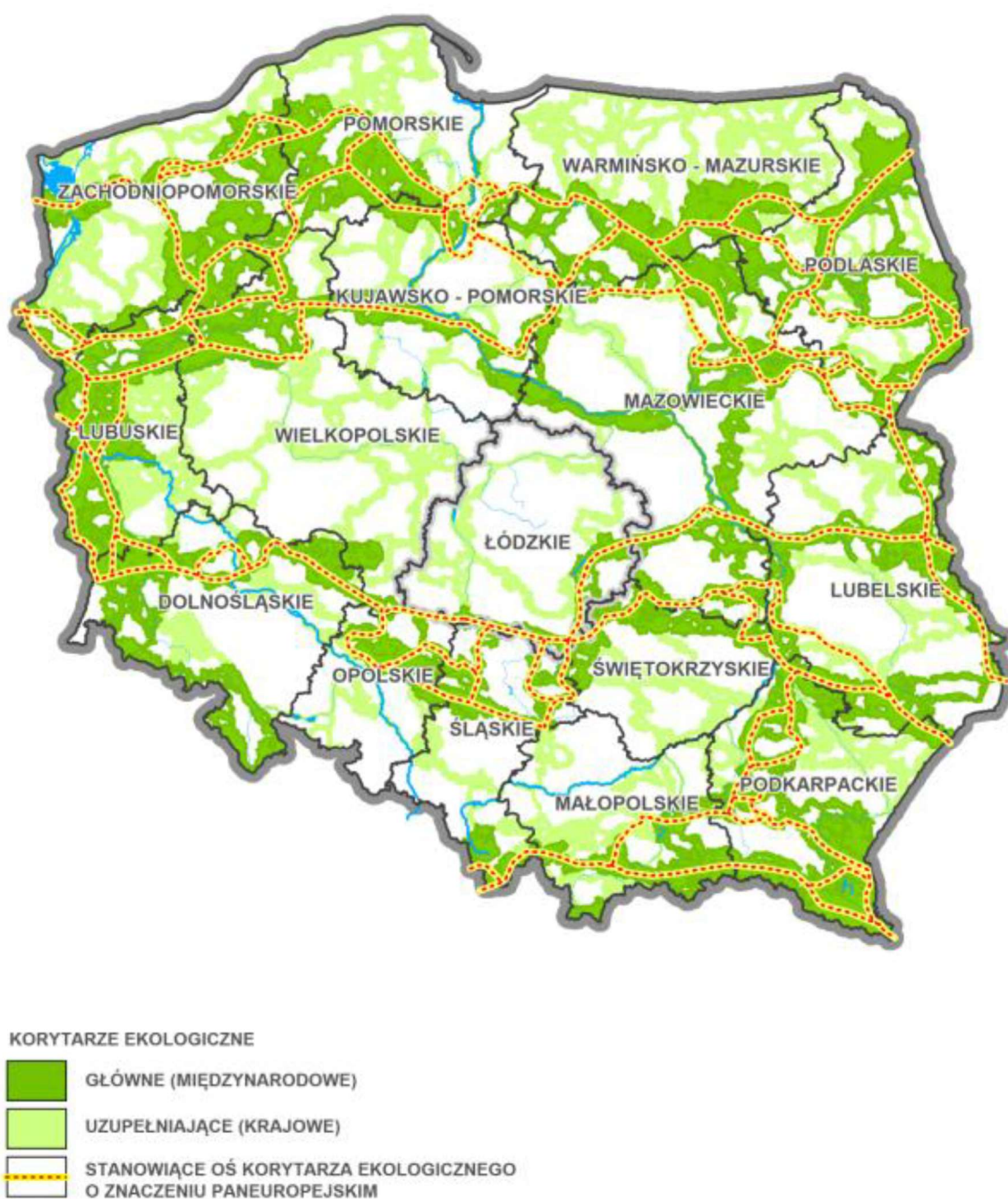
Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* Plan... w szczególności odnosi się m.in. do systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, aczkolwiek dokonuje tego przede wszystkim pod kątem wykorzystania endogenicznego potencjału regionu i trwałego zachowania środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Zagadnienia dotyczące funkcjonowania PKWŁ (i obszarów chronionych w ogóle) ujęte są w tomie I, w części II. dokumentu zatytułowanej „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” w sekcji II.A. pt.: „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa” w pkt. 1. „Diagnoza stanu województwa”, podpunkcie 1.4. „Środowisko przyrodnicze”, w którym poruszono m.in. kwestie ochrona przyrody. Wskazano tam Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich jako obszar „obejmujący tereny o wyjątkowych walorach krajobrazowych, charakteryzujące się bardzo urozmaiconym ukształtowaniem powierzchni, występowaniem form dolinnych oraz zjawisk erozyjnych; jego cechą charakterystyczną jest również gęsta sieć rzeczna z licznymi źródłami i torfowiskami, a najwyższe wzniesienie 284,0 m n.p.m. stanowi główny węzeł hydrograficzny”; zaznaczono, że Park ma wyznaczoną otulinę.

W podsumowaniu diagnozy dotyczącej terenów chronionych w województwie łódzkim stwierdzono, że „pomimo podjętych działań w zakresie ochrony przyrody nadal istotnymi problemami województwa pozostają:

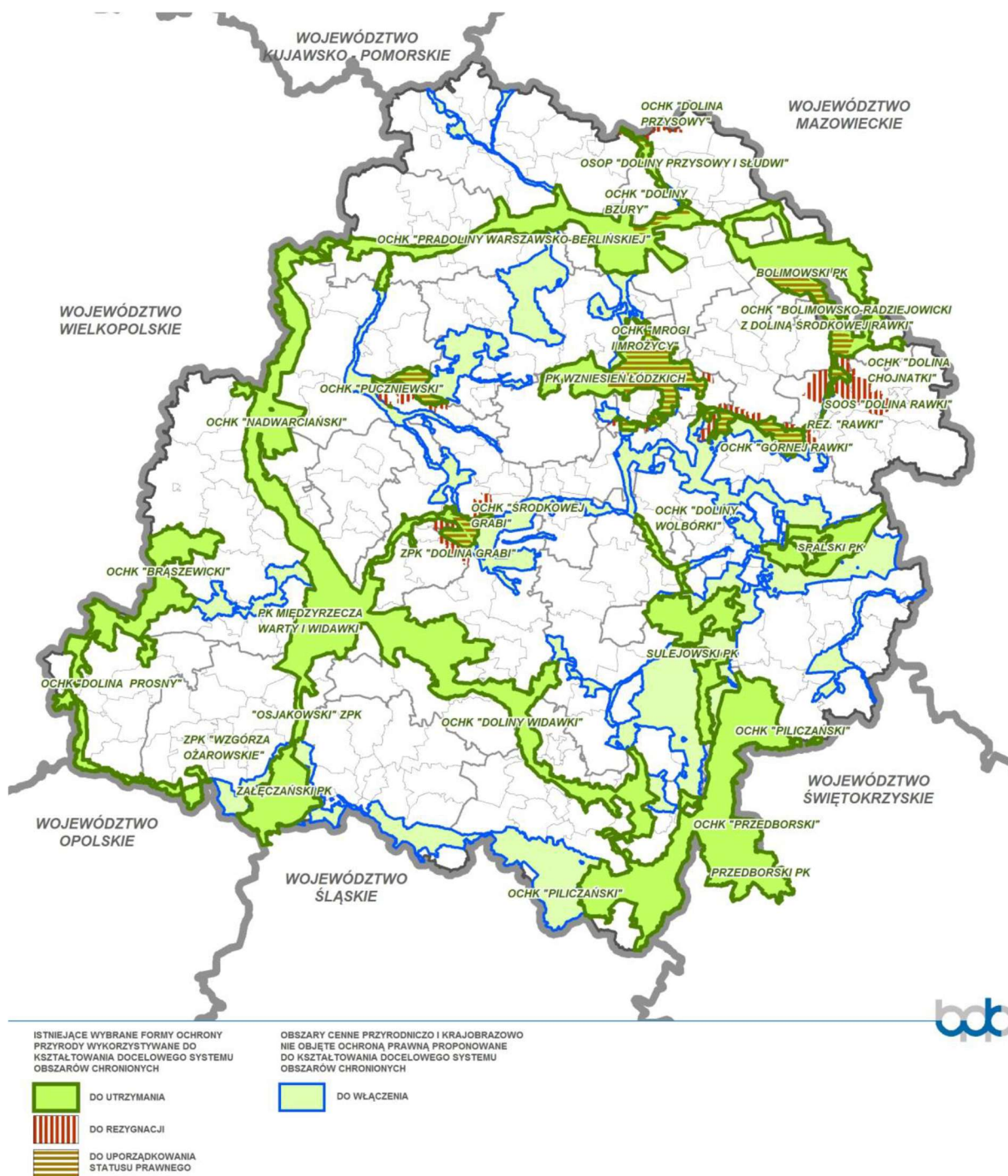
- jeden z najniższych w Polsce udział powierzchni obszarów prawnie chronionych (19,7%), który od 2004 r. wzrósł jedynie o 3,3%,
- niespójny system obszarów chronionych, który nadal nie odgrywa kluczowej roli w kształtowaniu zarówno regionalnych, jak ponadregionalnych powiązań przyrodniczych,
- zagrożenie dla zachowania bioróżnorodności regionu wynikające m.in. z: najniższej w kraju lesistości, dominacji monokultur sosnowych oraz występowania gatunków inwazyjnych,
- brak kompleksowych opracowań z zakresu bioróżnorodności oraz waloryzacji krajobrazu” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 106].

Wskazano natomiast, że „szansą na wzmocnienie ochrony przyrody i poprawę bioróżnorodności jest: skuteczniejsze obejmowanie ochroną prawną obszarów o najwyższych walorach przyrodniczo – krajobrazowych powiązane z opracowaniem ekspertyz przyrodniczo-krajobrazowych dla tych obszarów” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 106].

Ryc. 3. Korytarze ekologiczne w województwie łódzkim na tle kraju w 2016 r.
Źródło: *Plan..., Tom 1* [2018, s. 107].

Źródło: *Plan...*, Tom 1 [2018, s. 108].

Ryc. 5. Elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim w 2018 r.

Źródło: Plan..., Tom 1 [2018, s. 107].

Z zamieszczony wyżej rysunków wynika, że tereny PKWŁ nie stanowią ani głównych (międzynarodowych), ani uzupełniających (krajowych) korytarzy ekologicznych (pełnią rolę lokalną w tym zakresie).

W punkcie dotyczącym **ochrony dziedzictwa kulturowego** wskazano z kolei, że część terenów, zawierających obiekty i zespoły odznaczające się wyjątkowymi walorami zabytkowymi krajobrazowo-kulturowymi, wymaga wzmocnienia obszarowej ochrony prawnej. Są to w szczególności, m.in. tereny w obrębie PKWŁ: dolina Moszczenicy (Byszewy-Stare Skoszewy).

W punkcie 1.7. „Krajobraz i ład przestrzenny”, omawiając zagadnienie **wartości i jakości krajobrazów** zwrócono uwagę, że w województwie najcenniejszymi terenami przyrodniczymi o wyróżniających się walorach krajobrazowych są obszary objęte ochroną, m.in. rezerваты i parki krajobrazowe, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, pomniki przyrody.

W *Planie...* stwierdzono, że do istotnych krajobrazów przyrodniczych oraz przyrodniczo-kulturowych województwa, o największym nagromadzeniu form wizualnych i związanych z ochroną przyrody, jednocześnie cechujących się walorami kulturowymi i widokowo-kompozycyjnymi należy m.in. wyżynny krajobraz strefy krawędziowej Wzniesień Łódzkich [*Plan...*, Tom 1, 2018, s. 139-140].

Przykładami krajobrazów kulturowych o szczególnych wartościach są m.in. dwory i pałace szlacheckie wraz z parkami, czasem z zachowanymi zabudowaniami folwarcznymi, polami uprawnymi, kompleksami stawów, tworzące czytelne w krajobrazie i zwykle niewielkich rozmiarów komponowane układy przestrzenne – tu zalicza się m.in. Byszewy, a także miasta-ogrody – tu zalicza się m.in. Łagiewniki.

Podsumowując podkreślono, że najcenniejsze krajobrazy województwa związane są m.in. z dolinami rzek (Pilica) i obszarami parków krajobrazowych.

W odniesieniu do zdiagnozowanych w regionie wartości krajobrazu zidentyfikowano następujące zagrożenia, które są obserwowalne m.in. na terenie PKWŁ:

- zanikanie cech krajobrazu wiejskiego poprzez wycinanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, wprowadzanie wielkopowierzchniowych monokultur rolniczych, zanikanie zabudowy zagrodowej na rzecz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, oraz historycznych układów pól;
- chaotyczny rozwój zabudowy w strefach podmiejskich i obszarach wiejskich kosztem obszarów cennych krajobrazowo, w tym przyrodniczo;
- presja zabudowy w atrakcyjnych przyrodniczo i widokowo dolinach rzecznych,
- w tym na terenach zagrożenia powodziowego;
- zanikanie wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych na rzecz architektury o niejednorodnej stylistyce;
- brak dbałości o wysoką jakość powstających przestrzeni publicznych i obiektów
- architektonicznych;
- pojawianie się zabudowy wielkogabarytowej i wielkopowierzchniowej (hale, magazyny, itp.) w terenach otwartych;
- rozwój nowej zabudowy z pominięciem ochrony historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych a także względów kompozycyjno-estetycznych;
- rozwój obiektów napowietrznej infrastruktury technicznej, wielkogabarytowych obiektów inżynierskich i farm wiatrowych w obszarach cennych krajobrazowo;
- agresja wizualna wywołana przez wielkopowierzchniowe reklamy;

- powierzchniowa eksploatacja surowców naturalnych;
- niska świadomość i brak zrozumienia społeczeństwa dla potrzeb ochrony i właściwego kształtowania krajobrazu.

Podsumowując stwierdzono, że najbardziej negatywnymi zjawiskami związanymi z przekształceniami krajobrazu są [Plan..., Tom 1, 2018, s. 142]:

- ignorowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym historycznych układów przestrzennych,
- chaotyczna i niekontrolowana suburbanizacja,
- gwałtowny rozwój energetyki wiatrowej i słonecznej w otwartym krajobrazie wiejskim,
- powierzchniowa eksploatacja surowców.

Uznano, że szansą dla ochrony przed degradacją cennych wartości krajobrazów jest wzmocnienie narzędzi ochrony krajobrazu w procesie planowania przestrzennego i objęcie ochroną krajobrazów najcenniejszych.

Ryc. 6. Grupy najcenniejszych krajobrazów w województwie łódzkim

Źródło: Plan..., Tom 1 [2018, s. 143].

Na podstawie diagnozy i analizy uwarunkowań rozwoju metodą SWOT, do **głównych wyzwań rozwoju przestrzennego województwa** zaliczono m.in.:

- w sferze: **środowisko przyrodnicze** m.in. ochronę zasobów środowiska przyrodniczego, co wymaga przede wszystkim kształtowania spójnego systemu obszarów chronionych powiązanego z systemem krajowym, przy zachowaniu bioróżnorodności;
- w sferze: **krajobraz i ład przestrzenny**:
 - zachowanie wartości i jakości krajobrazu, co wymaga przede wszystkim ochrony jego zasobów poprzez kształtowanie docelowego systemu obszarów chronionych, zarówno przyrodniczych, jak i kulturowych, a także ograniczonej oraz zrównoważonej ingerencji harmonizującej z kontekstem krajobrazowym;
 - przeciwdziałanie zagrożeniom dla możliwości zachowania wartości krajobrazu, co wymaga zrównoważonego planowania i projektowania terenów zainwestowanych z zachowaniem walorów ekspozycyjnych obszarów cennych widokowo.

Formułując **wizję rozwoju przestrzennego województwa** wskazano, że elementami, istotnymi dla rozwoju województwa w długiej perspektywie, są jego walory przyrodnicze, kulturowe i turystyczne. Zakłada się, że ich ochrona, racjonalne wykorzystanie i podniesienie jakości wpłyną na kształtowanie wizerunku województwa jako regionu atrakcyjnego do życia. W zakresie powiązań przyrodniczych szczególną rolę odgrywać będzie stworzony spójny system obszarów chronionych województwa, oparty na istniejących i projektowanych formach ochrony przyrody oraz wpisujący się w krajowy system ekologiczny. Będzie on również uwzględniał system korzyści ekologicznych oraz zapewniać ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazowej przestrzeni. Szczególnie istotna dla kształtowania i zachowania tradycji regionalnej jest ochrona materialnych oraz niematerialnych zasobów kulturowych województwa. W tym celu zakłada się m.in. kształtowanie sieci unikatowych ośrodków historycznych oraz objęcie ochroną najcenniejszych obiektów i obszarów województwa w formie pomników historii i parków kulturowych. Zakłada się także, że wybitne dzieła i dorobek współczesnej żyjących pokoleń zostaną objęte formą ochrony poprzez uznanie za dobra kultury współczesnej. Działania te, w powiązaniu z rozwojem różnych form turystyki i stworzeniem systemu szlaków turystycznych, wpłyną bezpośrednio na wzrost atrakcyjności turystycznej województwa oraz przyczynią się do kształtowania rozpoznawalnej marki turystycznej regionu.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **osadnictwo** określono **cel szczegółowy I. „Region spójny, o zrównoważonym systemie osadniczym”**. W ramach kierunków działań przyporządkowanych do tego celu, wskazano m.in. na **I.4. Rozwój wysokiej jakości Miejskich Obszarów Funkcjonalnych miast powiatowych – regionalnych, subregionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu**, m.in. poprzez: **I.4.1. przeciwdziałanie procesom suburbanizacji i kształtowanie ładu przestrzennego**, w tym m.in.:

- kształtowanie zwartych struktur funkcjonalno-przestrzennych i unikanie pasmowego charakteru zabudowy wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych;
- zachowanie czytelnych granic między terenami zabudowy a terenami otwartymi;
- dostosowanie charakteru i struktury zagospodarowania przestrzennego do walorów środowiskowych;
- zachowanie zgodności poziomu intensywności zagospodarowania z naturalną chłonnością środowiska.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **środowisko przyrodnicze** określono **cel szczegółowy IV. „Region o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego”**.

Zauważono, że ochrona i racjonalne wykorzystanie potencjału środowiska przyrodniczego wymaga stosowania w procesie planowania przestrzennego rozwiązań najmniej uciążliwych dla środowiska. Ponadto, uznano, że „wobec niskiego udziału obszarów prawnie chronionych w regionie oraz silnej antropopresji na tereny o cennych walorach przyrodniczo-krajobrazowych priorytetem staje się uzupełnienie systemu obszarów chronionych województwa. Zakłada się podejmowanie kompleksowych działań zmierzających do weryfikacji ustanowionych obszarów chronionego krajobrazu, polegającej na utrzymaniu ochrony dla obszarów, których walory przyrodniczo-krajobrazowe nadal są na wysokim poziomie, porządkowaniu statusu prawnego i pozbawieniu ochrony obszarów o obniżonych walorach. Ponadto proponuje się objęcie ochroną dodatkowych obszarów uznanych za cenne, które będą stanowiły uzupełnienie systemu. Zakłada się, że powstanie system zintegrowany z istniejącymi formami ochrony przyrody, obejmujący większość korytarzy ekologicznych zapewniających utrzymanie łączności ekologicznej nie tylko w skali krajowej, ale i międzynarodowej, ograniczający presję urbanistyczną a także odgrywający kluczową rolę w równoważeniu rozwoju regionu i podnoszeniu jakości życia i zdrowia jego mieszkańców. Planuje się, że łączna powierzchnia obszarów wchodzących w system obejmie około 29,0% powierzchni województwa. Granice proponowanych do weryfikacji bądź utworzenia obszarów chronionego krajobrazu są orientacyjne, a ich uszczegółowienie nastąpi na etapie przygotowywania uchwały sejmiku województwa w sprawie ich wyznaczenia. Zakłada się, że uzupełniając prowadzone będą działania związane z utrzymaniem pozostałych istniejących form ochrony przyrody, ochroną terenów zieleni, korytarzy przewietrzających oraz walorów krajobrazowych, a także minimalizacją konfliktów przestrzennych. Ponadto, na terenie rezerwatów przyrody nie należy dopuszczać działalności planistycznej i inwestycyjnej niezgodnej z ustawą o ochronie przyrody i z ustanowionymi planami ochrony, a rozwiązania wynikające z aktów prawa miejscowego dotyczące parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i obszarów Natura 2000 muszą być uwzględniane w postępowaniach administracyjnych dotyczących inwestycji wymienionych w „Planie...”. Za istotne przyjmuje się prowadzenie monitoringu i wykonywanie analiz zasadności utrzymywania ochrony lub jej pozbawiania” [Plan... Tom 1, 2018, s. 212].

Ustanawiając szczegółowe kierunki działań wskazano m.in. na:

IV.2. Zwiększanie i poprawę jakości zasobów wodnych, m.in. poprzez:

IV.2.1. ochronę zasobów wód powierzchniowych oraz poprawę zdolności retencyjnych zlewni, w tym m.in.:

- ochronę obszarów źródłiskowych oraz istniejących zbiorników wodnych, m.in. starorzeczy, oczek wodnych, torfowisk, bagien i mokradeł oraz rewitalizacja terenów bagienno-torfowiskowych;
- zwiększanie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem stanu lub potencjału ekologicznego rzek;
- tworzenie warunków utrzymania pokrywy śnieżnej poprzez wprowadzanie zalesień i zadrzewień dla poprawy infiltracji wód roztopowych i retencji leśnej, szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo;

IV.2.2. poprawę jakości wód powierzchniowych, w tym m.in.:

- podjęcie zintegrowanych działań na rzecz ograniczenia eutrofizacji wód powierzchniowych, m.in. wykonanie rewaloryzacji i renaturyzacji, zmniejszenie dopływu zanieczyszczeń rolniczych, w tym szczególnie na rzecz poprawy jakości wód Zbiornika Sulejowskiego oraz rzek go zasilających;

- tworzenie stref ekotonowych wzdłuż głównych rzek województwa i ich dopływów oraz wokół dużych zbiorników retencyjnych w celu ograniczenia migracji zanieczyszczeń do ich rzek;
- ograniczenie presji urbanistycznej w dolinach rzek;

IV.5. Zachowanie i wzrost różnorodności biologicznej, m.in. poprzez:

IV.5.1. ochronę, wzbogacanie lub odtwarzanie różnorodności biologicznej, w tym m.in.:

- ochronę obszarów charakteryzujących się najwyższą bioróżnorodnością: oczek wodnych, rzek i ich dolin, ekosystemów bagienno-torfowiskowych, mokradłowych i leśnych oraz renaturyzację zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych;
- utrzymanie i ochronę dziko występujących gatunków roślin i zwierząt, w tym rzadkich i zagrożonych wyginięciem oraz siedlisk przyrodniczych, w szczególności w rezerwach przyrody oraz na obszarach Natura 2000;

IV.6. Zachowanie najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego, m.in. poprzez:

IV.6.1. kształtowanie spójnego systemu obszarów chronionych, w tym m.in.:

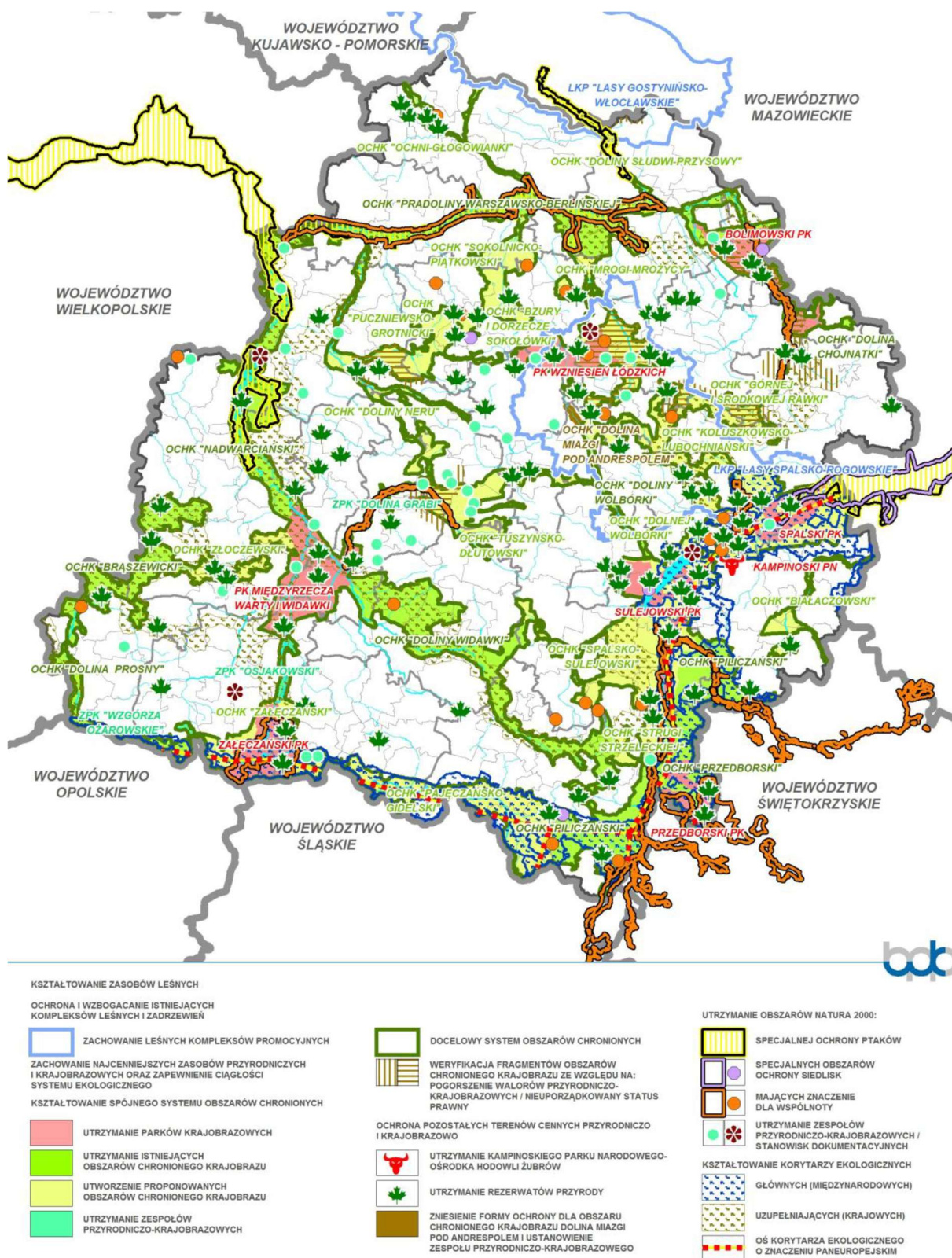
- utrzymanie 7 parków krajobrazowych: Bolimowski, Międzyrzecz Warty i Widawki, Przedborski, Spalski, Sulejowski, Wzniesień Łódzkich oraz Załęczański [...];
- opracowanie, aktualizacja i wdrażanie planów ochrony parków krajobrazowych m.in. w zakresie uwzględnienia wyników audytu krajobrazowego;
- stworzenie monitoringu środowiskowego dla systemu obszarów chronionych;

IV.6.2. ochronę pozostałych terenów cennych przyrodniczo i krajobrazowo, w tym m.in.:

- [...] zachowanie terenów zieleni, korytarzy przewietrzających, utrzymywanie ciągłości ekologicznej z terenami sąsiednimi oraz ograniczanie niekontrolowanej suburbanizacji na obszarach podmiejskich;
- minimalizację konfliktów przestrzennych w obszarach cennych przyrodniczo i krajobrazowo objętych ochroną prawną, wynikających z presji urbanistycznej oraz istniejącej i planowanej eksploatacji kopalni;

IV.6.3. kształtowanie korytarzy ekologicznych, w tym m.in.:

- utrzymanie korytarzy ekologicznych zapewniających ciągłość przyrodniczą, w tym m.in. przy wyznaczaniu terenów urbanizacji oraz ponadlokalnej infrastruktury komunikacyjnej i energetycznej;
- udrażnianie korytarzy hydrologicznych i leśnych dla poprawy migracji gatunków, m.in. budowę, modernizację przepławek na rzekach i ciekach, budowę przejść dla zwierząt.

Ryc. 7. Środowisko przyrodnicze – ochrona przyrody w województwie łódzkim – kierunki

Źródło: Plan..., Tom 1 [2018, s. 223].

W części dokumentu poświęconej celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa, w sferze dziedzictwo kulturowe

określono **cel szczegółowy V. „Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym”**. W jego ramach wyznaczono szczegółowe kierunki działań, a wśród nich m.in.:

V.1. Zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

V.1.4. wzmocnianie ochrony obszarowej dla szczególnie cennych form zabytkowego krajobrazu kulturowego regionu, w tym m.in.: wytypowanych obszarów charakterystycznych dla tradycji osadniczej regionu, odznaczających się szczególnymi wartościami: Las Łagiewnicki, dolina Moszczenicy (Byszewy – Stare Skoszewy), Nowosolna – założenie przestrzenne.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **turystyka i rekreacja** określono **cel szczegółowy VI. Region o wysokiej atrakcyjności turystycznej**.

W tej części dokumentu przyjęto m.in., że w MOF Łodzi wzmocniane będą potencjalne ośrodki recepcji turystycznej, do których zaliczono m.in.: PK Wzniesień Łódzkich.

Istotne z punktu widzenia potrzeb rynku lokalnego mogą stać się również inne formy turystyki zwłaszcza, przyrodnicza, sportowa i rodzinna. Jednocześnie istotne jest, aby rozwiązaniom infrastrukturalnym i promocyjnym w sektorze turystyki towarzyszyły zintegrowane działania na rzecz poprawy jakości środowiska, w tym czystości wód powierzchniowych.

W ramach szczegółowych kierunków działań założono:

VI.1. Rozwój różnorodnych form turystyki w obszarach i ośrodkach recepcji turystycznej, m.in. poprzez:

VI.1.1. wzmocnianie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym m.in.: budowa, rozbudowa i poprawa jakości bazy oraz oznakowanie atrakcji na rzecz kształtowania różnych form turystyki w tym m.in.:

- turystyki aktywnej, w tym m.in.:
 - rowerowej na ponadregionalnych i regionalnych szlakach,
 - konnej z wykorzystaniem ośrodków jazdy konnej i oznakowanych szlaków konnych (m.in. Łódzki Szlak Konny – jego elementy znajdują się na terenie PKWŁ),
 - narciarstwa, w tym biegowego w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich.
- turystyki przyrodniczej, w tym edukacyjnej m.in. w oparciu o parki krajobrazowe,
- turystyki wypoczynkowej (m.in. w parkach krajobrazowych, na terenach wiejskich, przede wszystkim poprzez rozwój agroturystyki, budownictwa letniskowego);

VI.2. Rozwój systemu szlaków turystycznych wykorzystujących walory przyrodnicze i zasoby dziedzictwa kulturowego zgodnie z trendami na rynku odbiorców, m.in. poprzez:

VI.2.1. wzmocnianie funkcji istniejących szlaków turystycznych, w tym m.in.: uporządkowanie, weryfikację, rozbudowę infrastruktury sieci oraz promocję: regionalnych szlaków turystycznych uzupełniających system ponadregionalny: m.in. konny (Łódzki Szlak Konny), rowerowe (m.in. W Centrum Polski);

VI.3. Budowanie rozpoznawalnej marki turystycznej, m.in. poprzez:

VI.3.2. wykorzystanie atrakcji turystycznych i realizacji innowacyjnych projektów wpisujących się w nowoczesne trendy rozwoju turystyki, w tym m.in. takich jak: Łódzki Szlak Konny (którego infrastruktura znajduje się na terenie PKWŁ) oraz Skoszewy Stare i Okolice – Spotkanie z Historią, Tradycją i Kulturą.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **krajobraz i ład przestrzenny** określono **cel szczegółowy VII. Region o krajobrazie wysokiej jakości**.

W ramach tego celu założono, że „przestrzeń będzie kształtowana w sposób świadomy i zrównoważony z poszanowaniem wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dotyczyć będzie to również niwelowania negatywnych skutków działalności człowieka w krajobrazie. W dokumencie przyjmuje się, że ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu przyrodniczego polegać będzie głównie na ograniczeniu ingerencji w tereny o cechach naturalnych. Służyć temu powinna ochrona cennych zbiorowisk roślinnych związanych z siedliskami m.in. leśnymi, łąkowymi, torfowiskowymi i wodnymi. Istotnym elementem krajobrazu województwa są odznaczające się makrownętrza krajobrazowe największych rzek: Warty, Pilicy i Bzury. Przyjmuje się, że dotychczasowe użytkowanie związanych z nimi naturalnych i półnaturalnych ekosystemów zostanie utrzymane a wnętrza dolin pozostaną bez zabudowy, zwłaszcza tej wielkogabarytowej. Równie ważna dla zachowania walorów krajobrazowych będzie ochrona cennych form rzeźby, która pozwoli na zachowanie cech charakterystycznych krajobrazu. Obszarom czynnej lub zaniechanej eksploatacji powierzchniowej surowców naturalnych przywracane będą walory przyrodnicze i krajobrazowe poprzez działania rekultywacyjne” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239].

Uznano, że: „szczególnym elementem ochrony walorów krajobrazu jest ochrona dziedzictwa kulturowego, które dość silnie związane jest z walorami widokowo-kompozycyjnymi w krajobrazie. Istnieje potrzeba świadomego i zrównoważonego kształtowania przestrzeni bezpośrednio związanej z zabytkowymi obiektami budowlanymi i ich zespołami oraz z historycznymi układami przestrzennymi i kompozycjami zieleni” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239]. Podkreślono, że „chaos przestrzenny i stylistyczny to zjawiska obserwowane w wielu terenach zurbanizowanych. Zakłada się, że przeciwdziałanie tym zjawiskom, zwłaszcza na obszarach o wysokich walorach krajobrazu kulturowego, będzie polegać na ujednoliceniu stylistyki nowopowstającej zabudowy przy jednoczesnym stosowaniu wzorców regionalnych form architektonicznych m.in. poprzez wykorzystanie lokalnych materiałów budowlanych, takich jak np. kamień, cegła czy drewno” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239].

Zgodnie z zapisami Planu... „jedną z najistotniejszych zasad kształtowania ładu przestrzennego jest ograniczanie rozpraszania zabudowy, które jest problemem szczególnie w strefach podmiejskich, ale również w otwartym krajobrazie wiejskim. Na odczucie ładu istotny wpływ ma także poprawna kompozycja krajobrazu w miejscach o znacznej ekspozycji widokowej. Przyjmuje się, że procesy inwestycyjne w tych lokalizacjach będą poddawane analizie pod kątem wpływu agresywnych wizualnie i dominujących wysokościowo, powierzchniowo i kubaturowo obiektów na przedpola ekspozycji cennych panoram i widoków. Proces postępujących zmian w krajobrazie jest niepowstrzymywalny i wymaga prowadzenia skutecznego monitoringu zachodzących przekształceń. W tym celu przyjmuje się za konieczne opracowanie audytu krajobrazowego dla województwa łódzkiego oraz utworzenie regionalnego obserwatorium krajobrazu” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239-240].

W ramach tego celu wskazano następujące szczegółowe kierunki działań, które można uznać, za mające bezpośrednie lub pośrednie odniesienie do kształtowania zagospodarowania przestrzennego terenów w obszarach PK:

VII.1. Ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu przyrodniczego, m.in. poprzez:

VII.1.1. zachowanie makrownętrz krajobrazowych w krajobrazie dolinnym, ze szczególnym uwzględnieniem naturalnych ekosystemów rzek i półnaturalnych ekosystemów łąkowych, w tym m.in.:

- ochronę przed zabudowaniem oraz przestąpieniem przełomów rzecznych i wysokich stoków dolin o charakterze punktów i otwarć widokowych;
- ograniczanie lokalizacji wielkogabarytowych inwestycji infrastrukturalnych i obiektów inżynierskich we wnętrzach dolin;
- prowadzenie skutecznej polityki przestrzennej na poziomie lokalnym służącej wyeliminowaniu zabudowy dna dolin, zwłaszcza na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

VII.1.2. ochronę cennych form rzeźby terenu, w tym m.in. ograniczenie niwelacji terenu.

VII.1.3. przywracanie wartości krajobrazowych terenom poeksploatacyjnym, w tym m.in. rekultywację w kierunku rekreacyjnym, leśnym lub rolnym.

VII.1.4. ochronę obszarów występowania cennych krajobrazowo zbiorowisk roślinności, w tym m.in. leśnej i łąkowej oraz wodnej i torfowiskowej.

VII.2. Ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu kulturowego, m.in. poprzez:

VII.2.1. poprawę jakości przestrzeni publicznych, szczególnie w otoczeniu obiektów zabytkowych, w tym m.in.:

- wprowadzanie i poprawa stanu małej architektury i obiektów budowlanych, z wykorzystaniem materiałów wysokiej jakości;
- uwzględnianie zasad kompozycji [...];
- zwiększanie udziału zieleni oraz zachowanie i odtworzenie zabytkowych kompozycji zieleni w ośrodkach historycznych.

VII.2.2. kreowanie nowej zabudowy w sposób jednorodny, zwłaszcza w ośrodkach historycznych i na terenach wiejskich, w tym m.in.:

- nawiązanie do lokalnych form architektonicznych z uwzględnieniem zróżnicowania międzyregionalnego;
- zachowanie i właściwe kształtowanie gabarytów, proporcji, stylu i estetyki;
- promocja wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych m.in. kamienia wapiennego, drewna i cegły.

VII.2.3. kształtowanie otwartego krajobrazu wiejskiego, w tym m.in.:

- zachowanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych oraz ochronę lasów i zadrzewień śródpolnych, tworzących tradycyjny krajobraz rolniczy, przed lokalizacją farm fotowoltaicznych;
- wprowadzanie nasadzeń z gatunków rodzimych;
- utrwalenie pozostałości historycznych układów pól i łąk oraz zagród [...];
- zachowanie i odtworzenie historycznych kompozycji zieleni, w tym m.in. założeń dworsko-parkowych i pałacowo-parkowych.

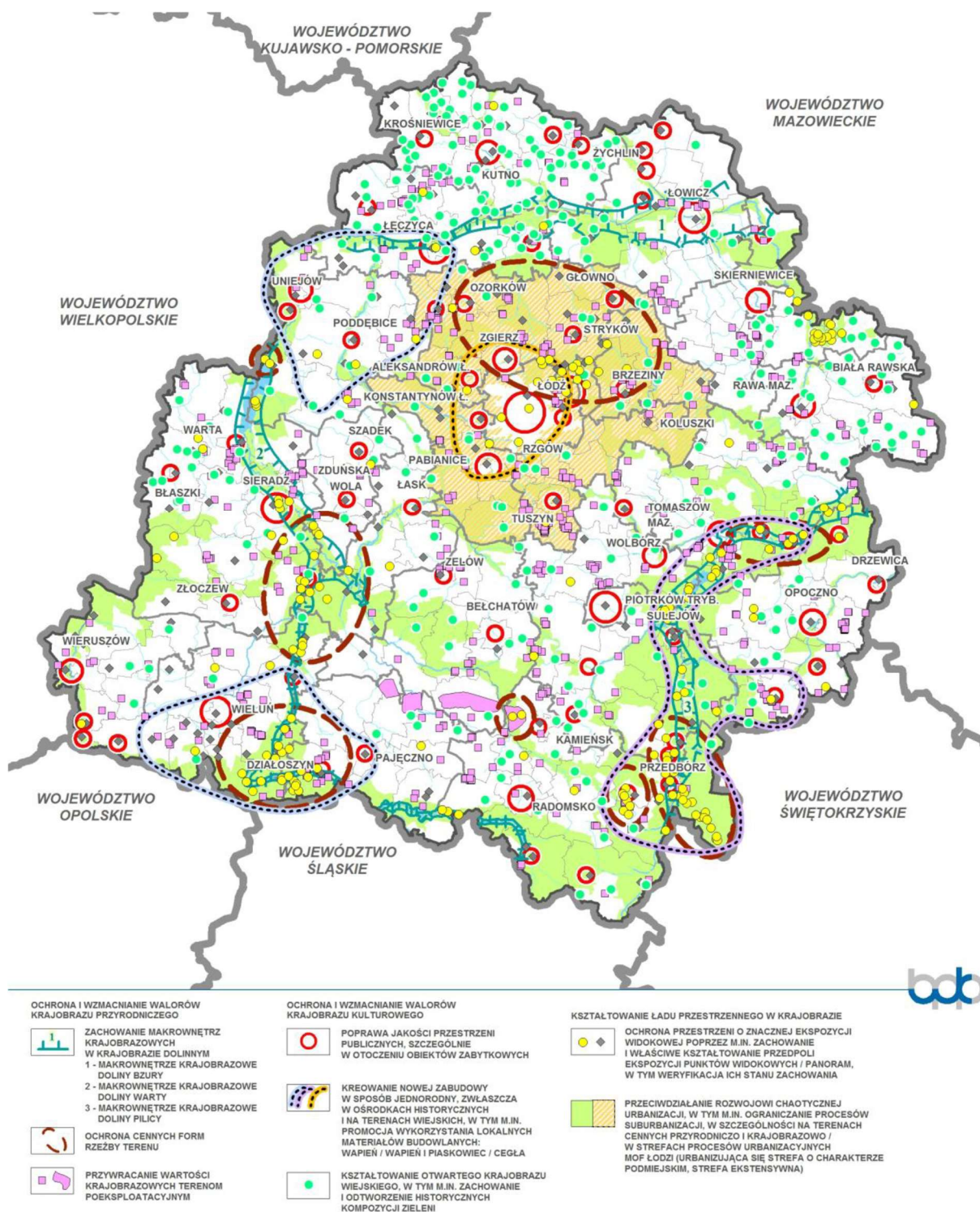
VII.3. Kształtowanie ładu przestrzennego w krajobrazie, m.in. poprzez:

VII.3.1. ochronę przestrzeni o znacznej ekspozycji widokowej, w tym m.in.:

- zachowanie i właściwe kształtowanie przedpoli ekspozycji panoram, punktów i otwarć widokowych oraz osi widokowych i kompozycyjnych;
- wprowadzanie zieleni o funkcji przesłaniającej i izolującej dla funkcji uciążliwych dla środowiska oraz obiektów dysharmonijnych i deformujących krajobraz;
- ograniczanie wprowadzania wielkopowierzchniowych reklam i billboardów agresywnych krajobrazowo stanowiących przesłonięcia z punktów i otwarć widokowych.

VII.3.2. przeciwdziałanie rozwojowi chaotycznej urbanizacji i ruralizacji, w tym m.in.:

- ograniczanie procesów suburbanizacji;
- unikanie wprowadzania obcych form architektonicznych;
- opracowanie audytu krajobrazowego i stworzenie regionalnego obserwatorium krajobrazu.

Ryc. 8. Kierunki ochrony krajobrazu i kształtowania ładu przestrzennego na obszarze województwa łódzkiego

Źródło: Plan..., Tom 1 [2018, s. 242].

W części dokumentu poświęconej celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa, w sferze obszary funkcjonalne określono cel szczegółowy IX. Region efektywnie wykorzystujący endogeniczny potencjał rozwojowy na rzecz zrównoważonego rozwoju przestrzennego.

W *Planie...* założono, że w celu równoważenia rozwoju i kształtowania harmonijnych struktur funkcjonalno-przestrzennych, działania prorozwojowe we wszystkich wyznaczonych w *Planie...* obszarach funkcjonalnych będą prowadzone zgodnie ze wskazanymi zasadami zagospodarowania i kształtowania przestrzeni wpływającymi na ład przestrzenny oraz wzmocnienie atutów rozwojowych [*Plan...*, Tom 1, 2018, s. 246-247]:

- 1) zachowanie czytelnych granic między obszarami zabudowy a terenami otwartymi,
- 2) unikanie pasmowego rozwoju zabudowy wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych,
- 3) ograniczanie urbanizacji na terenach, które nie znajdują się w zasięgu obsługi publicznym transportem zbiorowym,
- 4) ograniczanie urbanizacji na terenach, które nie mają możliwości do objęcia zbiorczymi systemami infrastruktury technicznej,
- 5) ograniczanie urbanizacji na terenach pełniących funkcje korytarzy przewietrzających,
- 6) ograniczanie urbanizacji na terenach o ryzyku wystąpienia naturalnych i antropogenicznych zagrożeń środowiska m.in. szczególnego zagrożenia powodzią w miastach, wystąpienia poważnych awarii oraz ryzyka związanego z ustanowionymi obszarami ograniczonego użytkowania itd., oraz zakaz urbanizacji na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią poza obszarami miejskimi,
- 7) ograniczanie negatywnej ingerencji w tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo,
- 8) kształtowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych z poszanowaniem atutów lokalizacyjnych wynikających z ukształtowania terenu i walorów krajobrazowych,
- 9) ochrona i kształtowanie osi widokowych, dominant przestrzennych, sylwet, panoram wraz z przedpolami ekspozycji,
- 10) ograniczanie lokalizacji i eliminacja przestrzennych elementów dysharmonijnych z krajobrazem (m.in. reklam, obiektów obcych kulturowo),
- 11) kształtowanie struktur obszarów zabytkowych z poszanowaniem autentyzmu i integralności,
- 12) kształtowanie struktur mieszkaniowych wraz z zapleczem podstawowych usług publicznych,
- 13) lokalizacja terenów zieleni urządzonej jako integralnej części struktur funkcjonalno-przestrzennych,
- 14) powiązanie systemów zieleni miejskiej z ponadlokalnym systemem przyrodniczym,
- 15) lokalizacja elementów retencjonujących wodę jako integralnych części struktur funkcjonalno-przestrzennych,
- 16) ograniczanie negatywnego oddziaływania elementów infrastrukturalnych na struktury funkcjonalno-przestrzenne,
- 17) sytuowanie elementów infrastrukturalnych we wspólnych korytarzach,
- 18) rozwój rozdzielczych i dystrybucyjnych sieci infrastrukturalnych: gazowych, ciepłowniczych, wodociągowych i kanalizacyjnych w zasięgu strefy racjonalnego rozwoju sieci.

* * * * *

Tom 2. Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+ zawiera w sobie treść **Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi**. Jego analiza istotna jest dlatego, że **PKWŁ położony jest w całości w Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Łodzi**.

W dokumencie tym stwierdzono, że nadrzędnym celem strategicznym ŁOM jest wzmocnienie funkcji metropolitalnych i spójności obszaru metropolitalnego, natomiast jednym z głównych celów strategicznych jest m.in.: środowiska przyrodniczego.

W ramach **diagnozy stanu MOF** w punkcie 1.1 dotyczącym **urbanizacji** stwierdzono, że: „jednym z głównych problemów MOF Łodzi, zwłaszcza w kontekście postępującej depopulacji, jest obserwowane od lat i nieadekwatne do potrzeb, nadmierne wyznaczanie terenów pod nowe inwestycje, w tym zabudowę mieszkaniową. Zjawisko to obserwowane jest w lokalnych dokumentach planistycznych, a dodatkowo pogłębiane obowiązującym systemem planowania, umożliwiającym wydawanie decyzji o warunkach zabudowy, prowadzącym do lokalizacji nowej zabudowy bez ograniczeń i bez powiązania z wyrażonymi w dokumentach zamierzeniami planistycznymi. Skutkuje to niekontrolowanym rozwojem urbanizacji, często w terenach cennych przyrodniczo i krajobrazowo oraz wzrostem kosztów inwestycyjnych. Rozpraszanie zabudowy utrudnia rozwój infrastruktury i wiąże się z wyższymi kosztami związanymi z budową i eksploatacją sieci kanalizacyjnych, wodociągowych, gazowych, ciepłowniczych, energetycznych, drogowych, a także komunikacji zbiorowej. Procesy niekontrolowanego i nieskoordynowanego w skali obszaru rozprzestrzeniania się zabudowy w strefie podmiejskiej powodują chaos przestrzenny, degradację krajobrazu i w konsekwencji utratę atutów w postaci atrakcyjnych lokalizacji” [Plan..., Tom 2, 2018, s. 263]. Uwaga ta, w znacznej mierze dotyczy m.in. terenów PKWŁ.

W diagnozie urbanizacji zwrócono uwagę, że „na kształtowanie struktur zainwestowanych w MOF Łodzi silny wpływ miały uwarunkowania przyrodnicze. Cechą charakterystyczną obszaru jest sukcesywne powiększanie się strefy podmiejskiej o funkcji mieszkaniowej i produkcyjno-usługowej oraz wkraczanie terenów zurbanizowanych na tereny atrakcyjne krajobrazowo i cenne przyrodniczo. Krajobrazy przyrodniczo-kulturowe związane z terenami otwartymi ulegają negatywnemu przekształceniu na skutek wtórnych podziałów własnościowych, wprowadzaniu zabudowy o niejednolitej formie architektonicznej, niwelowaniu form rzeźby (strefa krawędziowa Wzniesień Łódzkich) oraz utraty atrakcyjnych widoków (ekspozycji i panoram)” [Plan..., Tom 2, 2018, s. 263-264].

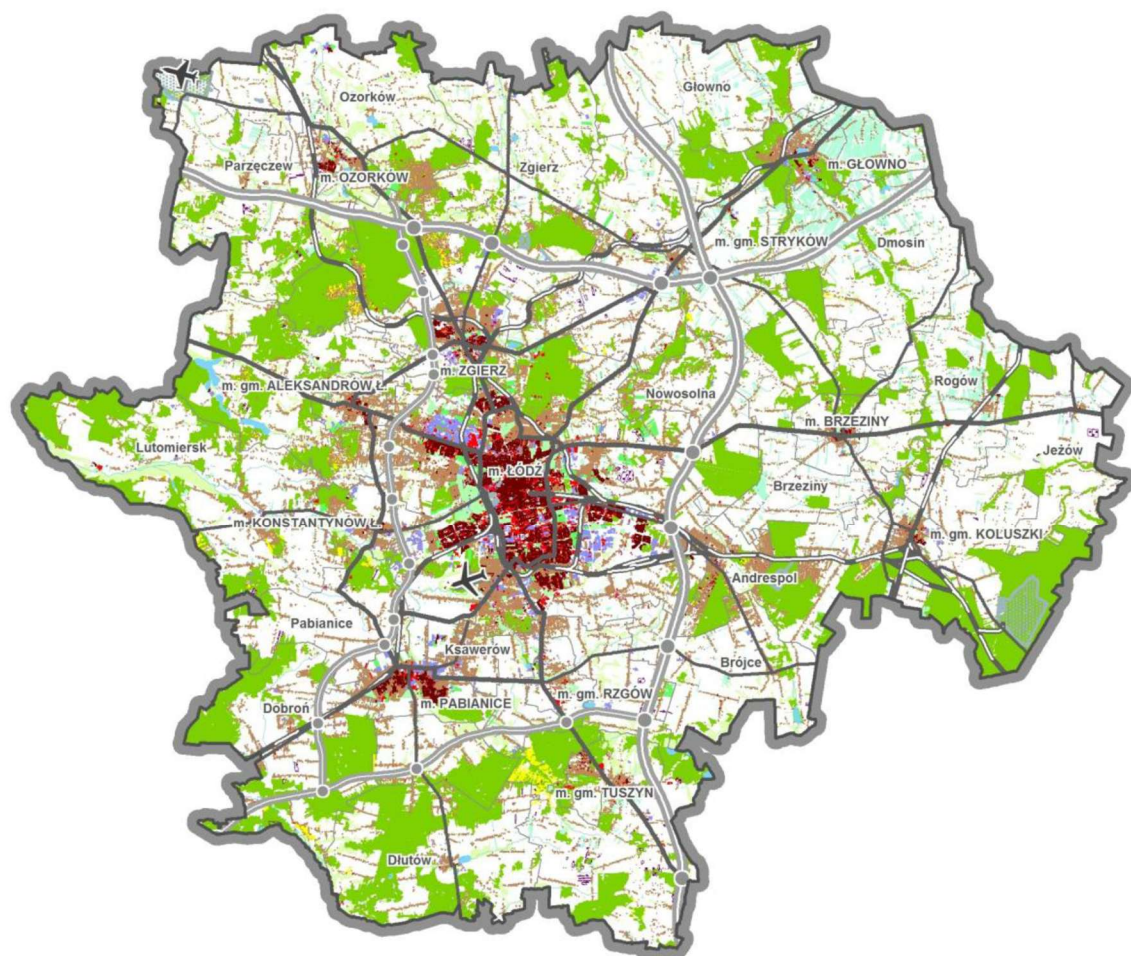
W diagnozie zwrócono uwagę na to, że polityka przestrzenna samorządów lokalnych w MOF Łodzi od lat nastawiona jest na **rozwój nowych terenów inwestycyjnych**, a wyznaczanie nowych terenów pod zainwestowanie/ zabudowę – jest bardzo nieracjonalne. W kontekście gmin na terenie, których położony jest PKWŁ odnotowano m.in., że:

- znaczny wzrost terenów zabudowanych, o ponad 400%, planuje się m.in. w dwóch gminach na terenie których leży PKWŁ: Stryków (493,8%) oraz Nowosolna (402,8%);
- najistotniejsze w MOF jest nowe budownictwo mieszkaniowe i wynikające stąd potrzeby i zagrożenia. Lokalizacja zasobów ma szczególne znaczenie dla rozwoju i kształtowania sieci osadniczej oraz wielkości i intensywności zagospodarowania przestrzennego obszaru. Polityka przestrzenna prowadzona przez samorządy lokalne skutkuje rozpraszaniem zabudowy i brakiem ładu przestrzennego. Dominującą funkcją nowych terenów inwestycyjnych, planowanych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, jest funkcja mieszkaniowa. Znaczące zwiększenie powierzchni terenów mieszkaniowych, o ponad 300,0%, planowane jest dla obszarów sukcesywnego wzrostu liczby ludności, m.in. w gminie Brzeziny (374,2%);
- największe przeszacowania terenów mieszkaniowych nastąpiły w gminach, gdzie wskazano miejsca do zamieszkania dodatkowo dla ponad 10-krotnie większej liczby mieszkańców niż w 2016 r. i była to m.in. gmina Zgierz, gdzie wskazano tereny mieszkaniowe docelowo dla ok. 184 tys. mieszkańców (13 743 osoby w 2016 r.);

- znaczące tereny aktywności gospodarczej położone były również w największych miastach MOF Łodzi m.in. w gminie Stryków (104,0 ha);
- największy procentowy wzrost terenów produkcyjno-usługowych i wielofunkcyjnych przewidziano w mieście Stryków (ok. 3 666,2%);
- największy, ponad 10,0%, udział docelowych terenów aktywizacji gospodarczej w powierzchni gminy ogółem przewidziano w obszarach miejskich m.in. Strykowa (42,9%);
- pod względem powierzchni najwięcej terenów przeznaczonych pod funkcje gospodarcze docelowo przewiduje się w:
 - mieście i gminie Stryków (2 290,0 ha), głównie w rejonie węzłów autostradowych,
 - gminie Zgierz (721,0 ha), w okolicach węzłów autostradowych oraz węzłów na planowanej drodze ekspresowej S14;
- największy procentowy wzrost terenów usługowych zaplanowano m.in. w gminie Nowosolna (ok. 6 550,6%);
- największe powierzchnie terenów przeznaczonych pod funkcję usługową zlokalizowano w: gminach Nowosolna i Zgierz (odpowiednio ok. 441,6 ha i 348,3 ha).

Reasumując należy stwierdzić, że w obszarze MOF Łodzi, w którym położony jest PKWŁ:

- prowadzone działania związane z gospodarowaniem przestrzenią są nieracjonalne i prowadzą do chaosu przestrzennego,
- plany rozwoju struktur przestrzennych tworzone są bez wykorzystania istniejących zasobów oraz z pominięciem procesów i prognoz demograficznych,
- efektem prowadzonej polityki przestrzennej są przeszacowania w zakresie spodziewanego zaludnienia, ogromny zasięg terenów przeznaczanych do urbanizacji i w konsekwencji brak zrównoważonego rozwoju w aspekcie społecznym, ekonomicznym i ekologicznym,
- wiodącym kierunkiem rozwoju jest zabudowa mieszkaniowa, która szacunkowo w swym docelowym zasięgu mogłaby zapewnić miejsce zamieszkania dla blisko 4 milionów mieszkańców; przy aktualnym poziomie zaludnienia (1 082 716 osób) i dalszym prognozowanym wyludnianiu się obszaru wskazuje to na brak uzasadnienia w określaniu potrzeb mieszkaniowych w wymiarze przestrzennym; dodatkowym problemem jest obowiązujący system planowania, umożliwiający wydawanie decyzji o warunkach zabudowy bez powiązania, z i tak przeszacowanymi, zamierzeniami planistycznymi na poziomie lokalnym,
- problemem jest również przewidywany rozwój funkcji usługowo-gospodarczych, prowadzący do znacznego rozproszenia czynników aktywizujących rozwój, przy jednoczesnym wzroście kosztów obsługi sieciami infrastrukturalnymi,
- sposób gospodarowania przestrzenią skutkować będzie pogorszeniem jakości środowiska i krajobrazu oraz uniemożliwi osiągnięcie wymaganych standardów cywilizacyjnych i wysokiej jakości życia.

ELEMENTY INFRASTRUKTURALNE

- AUTOSTRASY I DROGI EKSPRESOWE Z WĘZŁAMI
- DROGI KRAJOWE
- DROGI WOJEWÓDZKIE
- LINIE KOLEJOWE
- LOTNISKA CYWILNE
- LOTNISKA WOJSKOWE

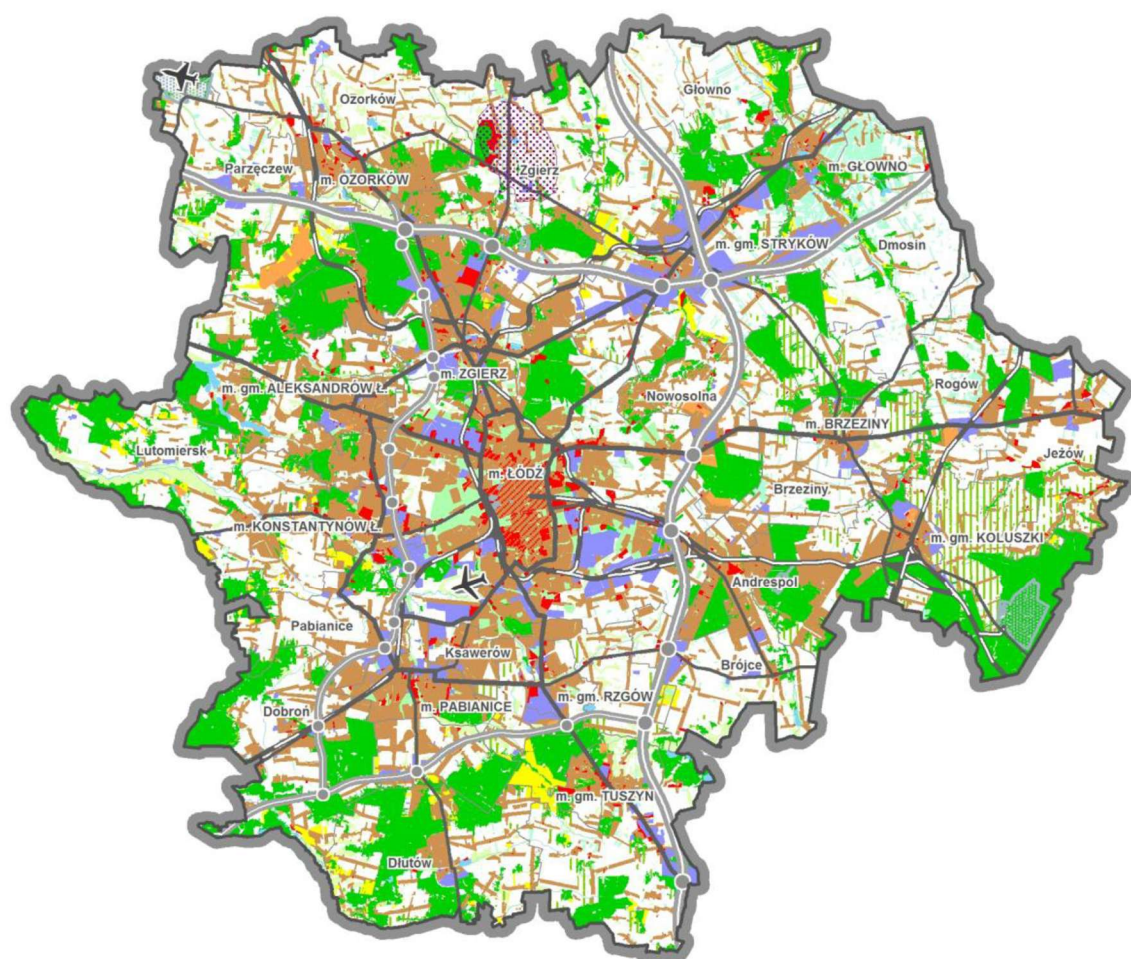
FUNKCJONALNE STRUKTURY PRZESTRZENNE

- TERENY ZABUDOWY ŚRÓDMIEJSKIEJ I WIELORODZINNEJ
- TERENY ZABUDOWY JEDNORODZINNEJ I ZAGRODOWEJ
- TERENY ZABUDOWY LETNISKOWEJ
- TERENY ZABUDOWY USŁUGOWEJ
- TERENY ZABUDOWY PRODUKCYJNO - USŁUGOWEJ I PRZEMYSŁOWEJ
- TERENY ZIELENI URZĄDZONEJ
- TERENY LASÓW

- TERENY SĄDÓW, OGRODÓW I GOSPODARSTW OGRODNICZYCH
- TERENY ŁĄK I PASTWISK
- RZĘKI I ZBIORNIKI WODNE
- TERENY ZŁÓŻ SUROWCÓW W EKSPLOATACJI
- TERENY ZAMKNIĘTE

Ryc. 9. Istniejące tereny zurbanizowane w MOF Łodzi w 2013 r.
Źródło: *Plan..., Tom 2* [2018, s. 272].

ELEMENTY INFRASTRUKTURALNE

	AUTOSTRADY I DROGI EKSPRESOWE Z WĘZŁAMI
	DROGI KRAJOWE
	DROGI WOJEWÓDZKIE
	LINIE KOLEJOWE
	LOTNISKA CYWILNE
	LOTNISKA WOJSKOWE

PRZEZNACZENIE TERENÓW

	FUNKCJA MIESZKANIOWA
	FUNKCJA LETNISKOWA
	FUNKCJA USŁUGOWA
	FUNKCJA REKREACYJNA
	FUNKCJA PRODUKCYJNO - USŁUGOWA I PRZEMYSŁOWA
	ZIELEŃ URZĄDZONA
	LASY / DOLESIENIA

	SADY, OGRODY I GOSPODARSTWA OGRODNICZE
	ŁĄKI I PASTWISKA
	RZĘKI I ZBIORNIKI WODNE
	TEREN UDOKUMENTOWANEGO ZŁOŻA O ZNACZENIU OGÓLNOKRAJOWYM
	TERENY ZAMKNIĘTE

Ryc. 10. Docelowe tereny zurbanizowane w MOF Łodzi

Źródło: Plan..., Tom 2 [2018, s. 273].

W ramach **diagnozy stanu środowiska przyrodniczego w MOF** stwierdzono, że szczególnym zasobem przyrodniczym Łodzi jest Las Łągiewnicki, znajdujący się w granicach Parku Krajobrazowego Wzniesień

Łódzkich, stanowiący zwarty kompleks leśny z dużą różnorodnością siedlisk, którego fragment objęty jest ochroną prawną w formie rezerwatu przyrody.

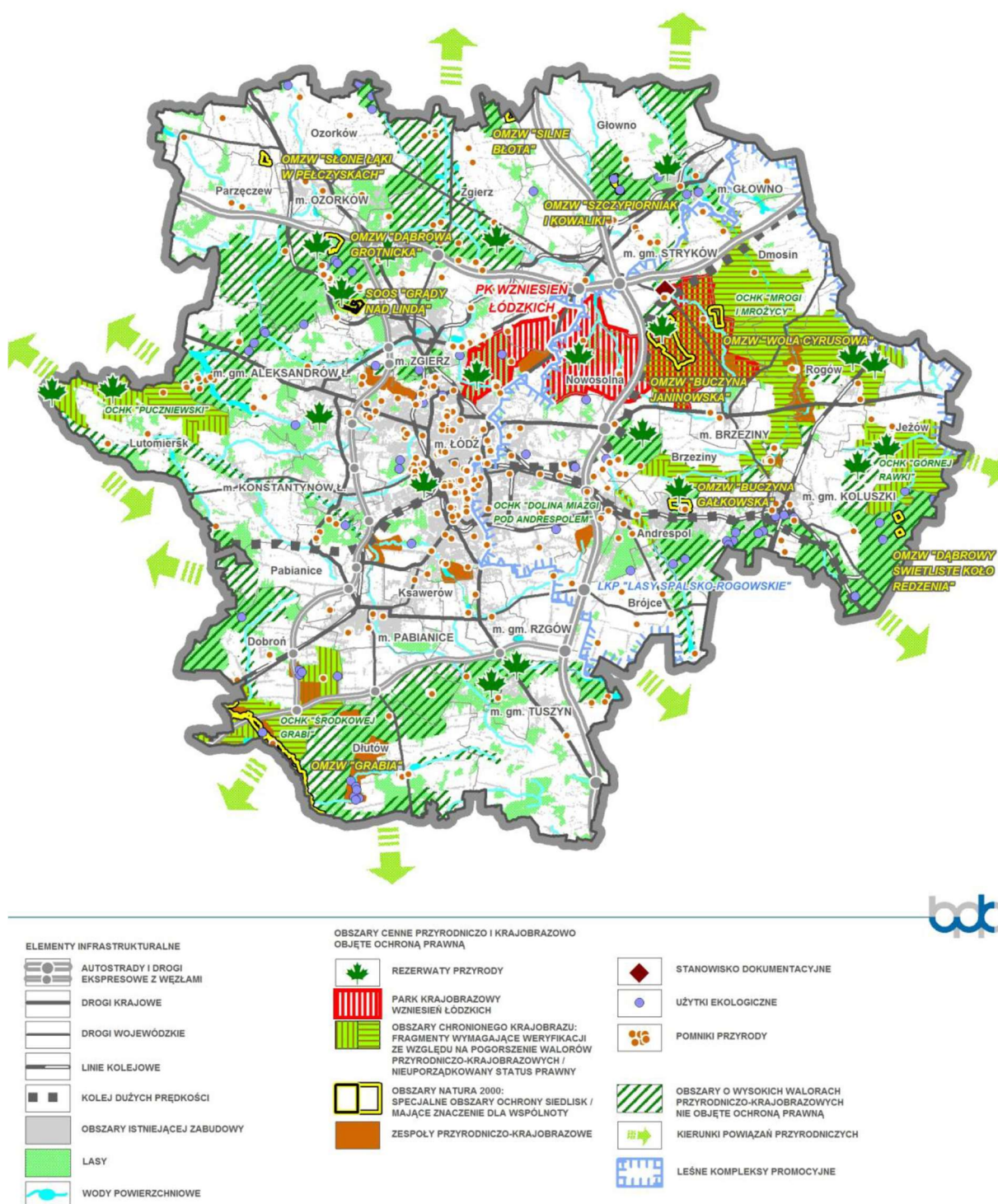
Podkreślono, że obszar MOF Łodzi położony jest w strefie krawędziowej Wyżyny Łódzkiej, gdzie znajduje się ważny dla regionu łódzkiego węzeł hydrograficzny. Przebiega tutaj granica wododziału I rzędu między Wisłą a Odrą. Teren ten stanowi obszar źródłiskowy, na którym swój początek bierze wiele rzek, w tym dopływy Neru (m.in. Łódka, Lubczyna, Zalewka, Dobrzyńka), Bzury (Struga, Moszczenica, Mroga, Rawka) i Pilicy (Wolbórka). Rzeki odpływające z tego terenu na północ mają charakter naturalny, zaś płynące na południe są uregulowane i przekształcone w kanały. Specyfiką hydrograficzną jest występowanie w rejonie Wzniesień Łódzkich rzek o względnie dużych spadkach (miejscami pow. 2,0%) i wąskich, naturalnie ukształtowanych dolinach o charakterze przełomowym (Mrożyca, Mroga). Ponadto, ze względu na wododziałowe położenie, w obszarze występują małe ciekły o stosunkowo niedużych przepływach oraz niewielkich zlewniach o bardzo małej zdolności retencyjnej.

Zauważono, że postępująca urbanizacja jest źródłem znacznych przekształceń rzeźby terenu i degradacji gleb. MOF Łodzi charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą powierzchni warunkowaną występowaniem zarówno terenów nizinnych, jak strefy krawędziowej Wyżyny Łódzkiej z kulminacjami przekraczającymi 250 m n.p.m. W rejonie Wzniesień Łódzkich intensywne procesy urbanizacyjne doprowadziły do silnych przekształceń form rzeźby m.in. poprzez terasowanie stoków, tworzenie nasypów i zasypywanie dolin rzecznych.

Stwierdzono, że najcenniejsze pod względem walorów przyrodniczych i krajobrazowych tereny MOF Łodzi zostały objęte ochroną prawną. Udział obszarów prawnie chronionych w 2018 r. w MOF Łodzi w powierzchni ogółem wynosi 20,7%, z czego największym na obszarze MOF Łodzi terenem chronionym jest Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich (9 036,7 ha).

Reasumując w diagnozie stanu stwierdzono, że:

- zachodzące procesy urbanizacyjne powodują znaczne przekształcenia zasobów środowiska, a brak zrównoważonego podejścia do kształtowania przestrzeni na poziomie lokalnym skutkuje defragmentacją i sukcesywnym zmniejszaniem powierzchni terenów otwartych i prowadzi do obniżania walorów środowiskowych MOF Łodzi [...],
- trwający proces niekontrolowanego zwiększania powierzchni terenów zurbanizowanych w obszarach podmiejskich stanowi zagrożenie dla środowiska związane m.in. z brakiem wyposażenia w systemowe rozwiązania w zakresie infrastruktury technicznej. Prowadzi to do generowania zanieczyszczeń, zarówno powietrza jak i wód powierzchniowych.

Ryc. 11. Istniejące formy ochrony przyrody w MOF Łodzi w 2018 r.

Źródło: Plan..., Tom 2 [2018, s. 298].

Diagnostując stan turystyki i rekreacji na terenie MOF zwrócono uwagę, że uzupełniające formy turystyki oparte są o walory przyrodniczo – krajobrazowe MOF Łodzi, i pozwalają na rozwój w skali lokalnej:

- turystyki przyrodniczej, w tym edukacyjnej dzieci i młodzieży rozwijającej się przede wszystkim na terenach Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich i terenach leśnych, gdzie występują ciekawe geo-stanowiska (m.in. Parowy Janinowskie, głazy narzutowe),
- turystyki aktywnej rozwijającej się zarówno na terenach leśnych, w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich. Potencjałem dla rozwoju aktywnego wypoczynku są również dogodne warunki dla kajakarstwa na rzece Mrodze i narciarstwa biegowego w PK Wzniesień Łódzkich.

Ryc. 12. Turystyka i rekreacja w MOF Łodzi

Źródło: Plan..., Tom 2 [2018, s. 304].

Identyfikując 2. Główne wyzwania rozwoju przestrzennego w ramach analiz jakościowych kosztów procesów urbanizacji stwierdzono, że głównym problemem w zakresie zagospodarowania przestrzennego MOF Łodzi jest postępująca sub-urbanizacja oraz brak zrównoważonego rozwoju

przestrzennego na poziomie lokalnym, co prowadzi do chaosu przestrzennego, degradacji przestrzeni i w konsekwencji utraty atutów lokalizacyjnych. Degradacja przestrzeni związana z brakiem ładu przestrzennego wynika przede wszystkim z przeszacowania planowanych terenów mieszkaniowych i rozpraszania zabudowy w gminach wiejskich oraz ogromnej skali terenów zabudowy mieszkaniowej i przestrzeni publicznych. Największe przeszacowania terenów mieszkaniowych nastąpiły m.in. w gminie Zgierz (13-krotność).

Biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne, gospodarcze i społeczne, jak również tendencje urbanizacyjne, za podstawowe zadania niezbędne dla prawidłowego rozwoju MOF Łodzi jako kształtującego się ośrodka metropolitalnego dynamizującego jednocześnie rozwój obszaru funkcjonalnego uznano m.in.:

- hamowanie niekontrolowanego rozwoju terenów zurbanizowanych, ograniczenie ekspansji struktur zurbanizowanych na obszary cenne przyrodniczo oraz dążenie do koncentracji zabudowy,
- dbałość o tereny zieleni miejskiej, ochronę terenów cennych przyrodniczo i krajobrazowo oraz kształtowanie systemu ekologicznego,

W *Planie...* zidentyfikowano **cele, kierunki rozwoju przestrzennego oraz zasady zagospodarowania i kształtowania przestrzeni MOF Łodzi** (pkt III.B).

Przyjęto, że konieczne jest przede wszystkim dążenie do harmonijnego kształtowania przestrzeni z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz wdrażanie nowoczesnych proekologicznych rozwiązań wpływających na wzrost jakości życia. Założono, że efektem prowadzonej polityki przestrzennej dla MOF Łodzi będą głębokie przemiany jakościowe w zagospodarowaniu i funkcjonowaniu obszaru, poprawa warunków i jakości życia, zarówno w aspekcie ekonomicznym, jak i cywilizacyjnym oraz warunków środowiskowych, co znacznie zwiększy konkurencyjność przestrzeni oraz przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej obszaru.

Założono, że podejmowane działania będą prowadziły m.in. do zahamowania niekontrolowanego rozwoju terenów zurbanizowanych, racjonalnego kształtowania zwartych struktur funkcjonalno-przestrzennych zgodnie z wymogami ładu przestrzennego i wykorzystania rezerw terenowych istniejących w strukturach miejskich, a także wzrostu atrakcyjności miejskich przestrzeni publicznych.

Ze względu na specyfikę obszaru oraz bardzo zróżnicowany charakter i natężenie zachodzących procesów urbanizacyjnych, przyjmuje się w *Planie...*, że zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym w MOF Łodzi będą zachodziły w 4 podstawowych strefach, (w tym m.in. w dwóch jakie mogą występować potencjalnie na terenie PKWŁ):

- **urbanizującej się o charakterze podmiejskim**, zajmującej ok. 17,0% powierzchni MOF Łodzi, gdzie następuje największy wzrost terenów zurbanizowanych prowadzący do zakłócenia równowagi ekologicznej i efektywnego rozwoju przestrzennego oraz niewydolności zagospodarowania; obecne zainwestowanie stanowi ponad 20,0% powierzchni strefy, natomiast planowane tereny zabudowy to dodatkowo ponad 51,0% powierzchni; zakłada się, że w strefie tej kluczowym działaniem będzie ograniczenie procesów sub-urbanizacji i dbałość o ład przestrzenny; szczególnego znaczenia nabierze dążenie do zgodności poziomu intensywności zagospodarowania z naturalną chłonnością środowiska i jego odpornością na degradację a także dostosowanie charakteru i struktury zagospodarowania przestrzennego do walorów środowiskowych; zakłada się kształtowanie zwartych struktur funkcjonalno-przestrzennych, unikanie pasmowego rozwoju zabudowy wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych i zachowanie czytelnych granic między obszarami zabudowy a terenami

otwartymi; przyjmuje się, że działania ukierunkowane na prowadzenie stabilnej i efektywnej polityki przestrzennej skorelowanej z prognozami demograficznymi, zorientowanej na rozwój zrównoważony i mającej umocowanie w wieloletnich planach finansowych samorządów lokalnych, pozwolą zarówno na minimalizację kosztów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych, jak również wpłyną na wzmocnienie atutów lokalizacyjnych terenów rozwojowych;

- **ekstensywnej, stanowiącej naturalne „zielone zaplecze” obszaru** obejmującej ponad 75,0% powierzchni MOF Łodzi, gdzie występują przede wszystkim ograniczenia wynikające z ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych; w strefie tej udział terenów zurbanizowanych wynosi ok. 4,0%, natomiast tereny przeznaczone pod zabudowę stanowią prawie 14,0% powierzchni strefy; szczególne znaczenie będzie miało zachowanie i ochrona obszarów kształtujących zieloną infrastrukturę MOF Łodzi, prowadzenie działań w kierunku budowania spójnego systemu obszarów chronionych oraz ograniczanie procesów urbanizacji; zakłada się kształtowanie struktur przestrzennych hamujące degradację środowiska przyrodniczego i tworzące warunki funkcjonalno-przestrzenne dla czynnej ochrony jego wartości.

W „Planie zagospodarowania przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Łodzi” przyjęto 4 cele szczegółowe. Są to:

- I. Miejski Obszar Funkcjonalny o zwartych strukturach funkcjonalno-przestrzennych, ukształtowanych zgodnie z wymogami ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.
- II. Miejski Obszar Funkcjonalny spójny wewnętrznie o efektywnych powiązaniach infrastrukturalnych gwarantujących wysoką dostępność zewnętrzną i wewnętrzną.
- III. Miejski Obszar Funkcjonalny o wysokiej jakości przestrzeni życia, ukształtowanej z poszanowaniem historycznych struktur industrialnych i dbałością o zieloną infrastrukturę.
- IV. Miejski Obszar Funkcjonalny awangardy, wiedzy i innowacji, o przestrzeni atrakcyjnej dla rozwoju funkcji metropolitalnych.

W sferze ładu przestrzennego – określono następujący cel szczegółowy I: Miejski Obszar Funkcjonalny o zwartych strukturach funkcjonalno-przestrzennych, ukształtowanych zgodnie z wymogami ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju.

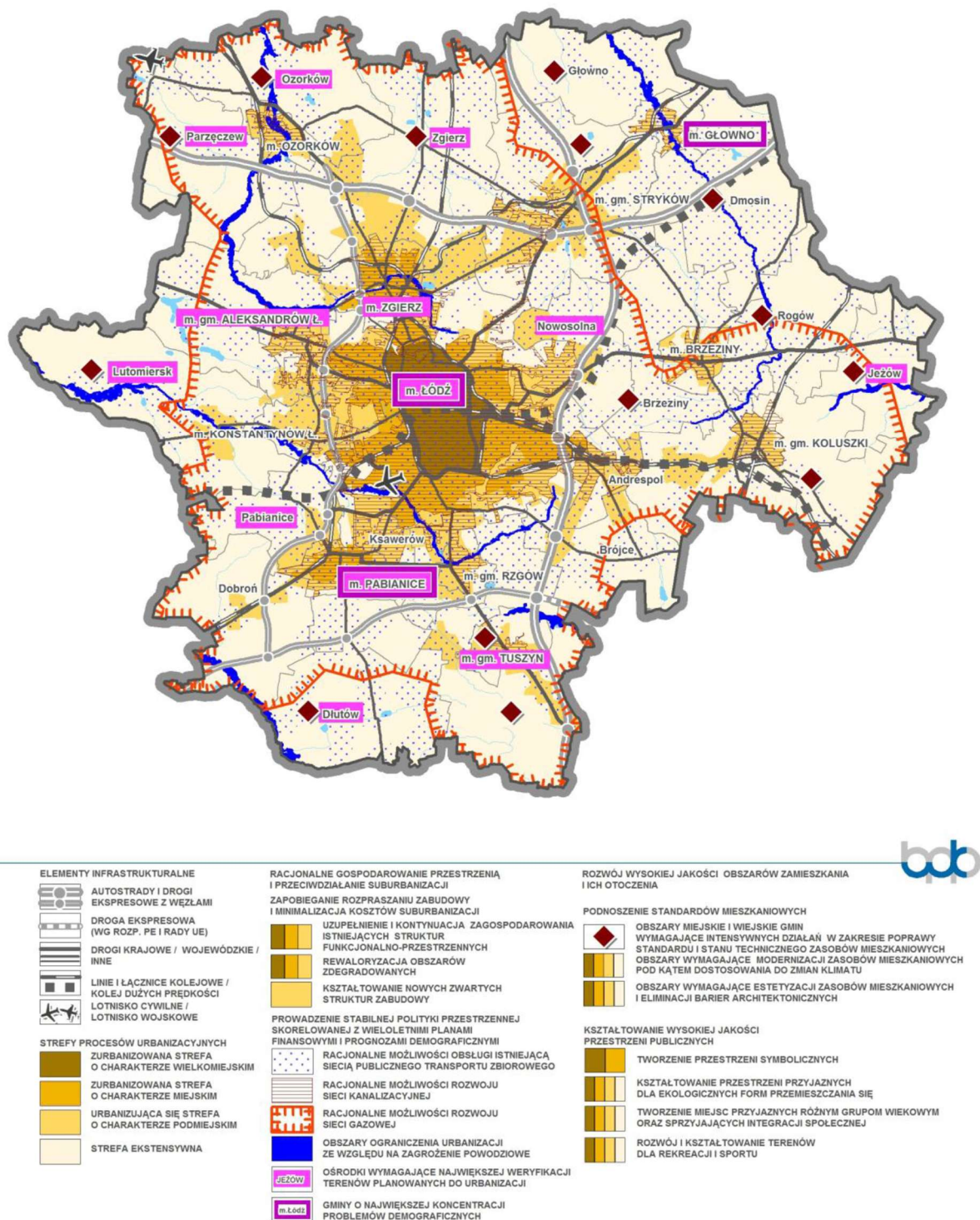
W jego ramach zakłada się dążenie do zwartych struktur funkcjonalno-przestrzennych jako najbardziej efektywnych. Kształtowanie zrównoważonych i atrakcyjnych warunków życia w istniejących strukturach pozwoli skutecznie przeciwdziałać procesom sub-urbanizacji zachodzącym w strefie urbanizującej się o charakterze podmiejskim. Podstawowym działaniem w tym zakresie będzie ograniczanie urbanizacji nowych terenów otwartych, zwłaszcza tych o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz niemających możliwości do objęcia zbiorczymi systemami infrastruktury technicznej. Przyjmuje się również ograniczanie nowego zainwestowania na terenach, które nie znajdują się w zasięgu obsługi publicznym transportem zbiorowym. W celu minimalizacji kosztów wynikających z procesów sub-urbanizacji zakłada się rozwój rozdzielczych i dystrybucyjnych systemów infrastrukturalnych (gazowniczych, ciepłowniczych, wodociągowych i kanalizacyjnych) jedynie w zasięgu strefy racjonalnego rozwoju sieci. Przyjmuje się, że rozwój nowych struktur przestrzennych będzie następował z zachowaniem czytelnych granic między terenami zabudowy a terenami otwartymi oraz poszanowaniem atutów lokalizacyjnych wynikających z ukształtowania terenu i walorów krajobrazowych. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią ograniczy negatywną ingerencję w tereny cenne przyrodniczo, obszary pełniące funkcje korytarzy przewietrzających oraz

tereny występowania naturalnych i antropogenicznych zagrożeń środowiska tj. m.in. ryzyko powodzi czy wystąpienia awarii.

Określono następujące kierunki działań:

I.1. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią i przeciwdziałanie sub-urbanizacji m.in. poprzez:

I.1.1. zapobieganie rozpraszaniu zabudowy i minimalizację kosztów sub-urbanizacji, w tym m.in.: kształtowanie struktur przestrzennych przy wykorzystaniu istniejących zasobów - uzupełnianie i kontynuację zagospodarowania obszarów o wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, rewaloryzację obszarów zdegradowanych oraz kształtowanie nowych zwartych struktur zabudowy.

Ryc. 13. Koncepcja kształtowania ładu przestrzennego w MOF

Źródło: Plan..., Tom 2 [2018, s. 327].

W sferze dostępność – wyznaczono następujący cel szczegółowy II: Miejski Obszar Funkcjonalny spójny wewnętrznie o efektywnych powiązaniach infrastrukturalnych gwarantujących wysoką dostępność zewnętrzną i wewnętrzną.

Zakłada się w ramach tego celu, że działania zmierzające do powstania efektywnych powiązań transportowych zapewniających zewnętrzną dostępność obszaru będą realizowane w sposób ograniczający negatywne oddziaływanie elementów infrastrukturalnych na struktury funkcjonalno-przestrzenne oraz negatywną ingerencję w tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo. Dla kształtowania przestrzeni wysokiej jakości istotne jest również wykluczenie lokalizacji przestrzennych elementów dysharmonijnych z krajobrazem wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych. Przyjmuje się, że elementy infrastruktury transportowej będą realizowane w sposób ograniczający ich negatywne oddziaływanie na struktury funkcjonalno-przestrzenne oraz negatywną ingerencję w tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo.

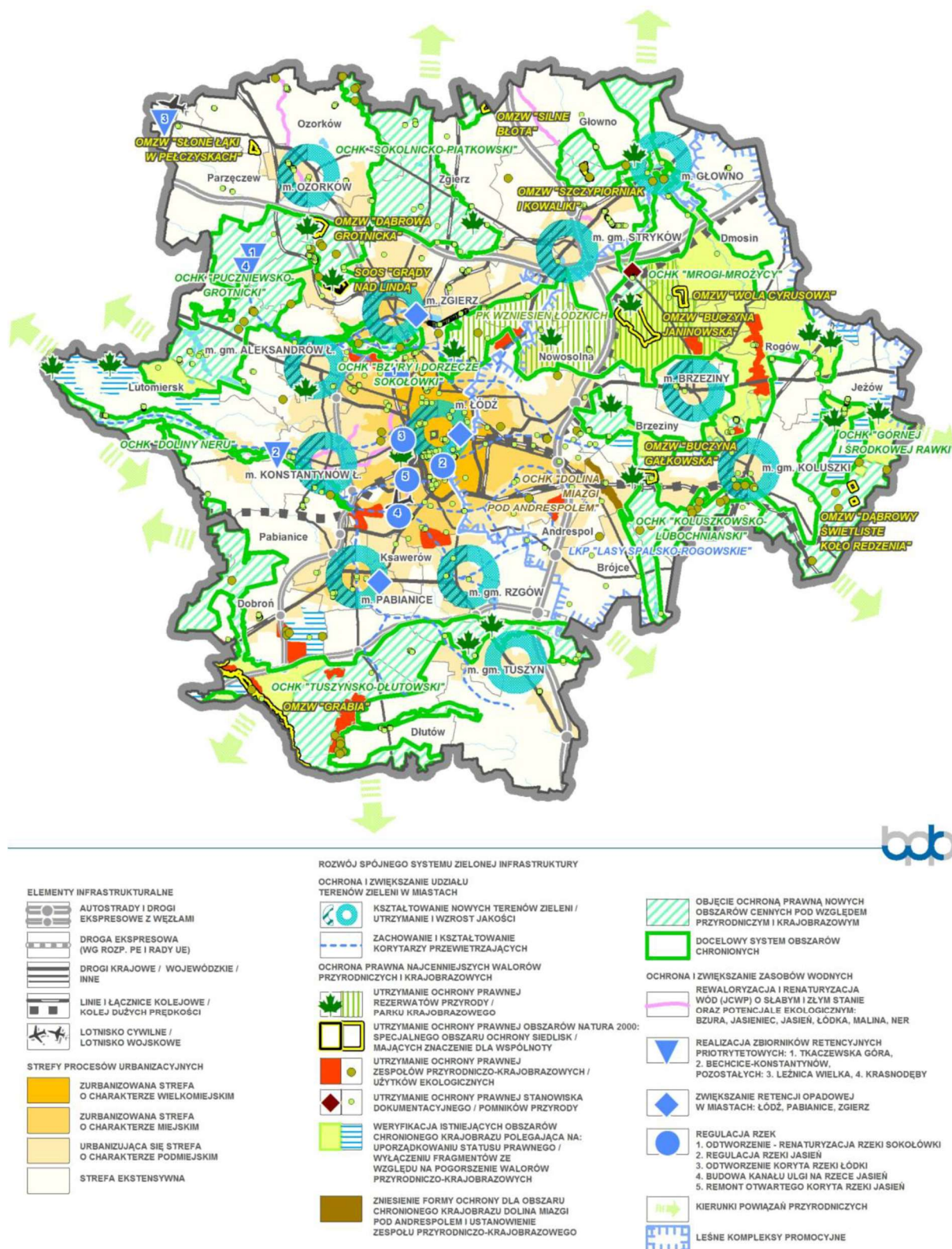
W sferze wysoka jakość życia – wyznaczono następując cel szczegółowy III: Miejski Obszar Funkcjonalny o wysokiej jakości przestrzeni życia, ukształtowanej z poszanowaniem historycznych struktur industrialnych i dbałością o zieloną infrastrukturę.

Podkreślono, że rozwój miast i obszarów podmiejskich oraz postępujące zawłaszczanie na cele urbanizacyjne przestrzeni otwartych, w tym terenów zielonych, oraz zabudowywanie korytarzy ekologicznych i napowietrzających, przyczynia się do obniżania spójności przyrodniczej obszaru i degradacji walorów krajobrazowych. Odpowiedzią na negatywne zjawiska, skutkujące zmniejszeniem różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów oraz degradacją krajobrazu, są działania ukierunkowane m.in. na ograniczanie rozwoju zabudowy w korytarzach ekologicznych (lokalnych, wojewódzkich, krajowych i międzynarodowych) mające na celu zatrzymanie procesu ubożenia zasobów przyrodniczo-krajobrazowych stanowiących kapitał naturalny, od którego zależy jakość przestrzeni i rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru. Ponadto, na terenie rezerwatów przyrody nie powinno dopuszczać się jakiegokolwiek działalności planistycznej i inwestycyjnej niezgodnej z ustawą o ochronie przyrody i z ustanowionymi planami ochrony, a rozwiązania wynikające z aktów prawa miejscowego, dotyczące parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i obszarów Natura 2000 muszą być uwzględniane w postępowaniach administracyjnych dotyczących inwestycji wymienionych w „Planie...”. Ze względu na zmianę uwarunkowań środowiskowych skutkującą pogorszeniem walorów przyrodniczo-krajobrazowych pewnych fragmentów istniejących obszarów chronionego krajobrazu wszystkie z nich wymagają weryfikacji bądź uporządkowania statusu prawnego, szczególnie w miejscach dublowania się z inną wielkopowierzchniową formą ochrony przyrody (OCHK Mrogi i Mrożycy z Parkiem Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich) [...]. Dla poprawy warunków życia mieszkańców, jak również ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, zakłada się rozwój spójnego systemu zielonej infrastruktury obejmujący m.in. kształtowanie wysokiej jakości terenów zieleni miejskiej, stanowiących integralną część struktur funkcjonalno-przestrzennych, oraz ochronę obszarów najcenniejszych pod względem przyrodniczo-krajobrazowym, wraz z zapewnieniem powiązania ich z systemem w skali regionalnej i krajowej. Jednym z podstawowych działań jest także ochrona obszarów pełniących funkcję korytarzy ekologicznych i przewietrzających, renaturyzacja cieków wodnych oraz zwiększanie zasobów wodnych, w tym wprowadzanie systemowych rozwiązań w zakresie retencji opadowej na terenach silnie zurbanizowanych. Realizacja przyjętych działań przyczyni się do zachowania cennych struktur przyrodniczych i rozwoju zielonej infrastruktury MOF Łodzi, zapewni ciągłość systemu obszarów chronionych, a także wpłynie na poprawę stabilności ekosystemów przyrodniczych i ich odporności na czynniki antropogeniczne.

W ramach kierunków działań wskazano:

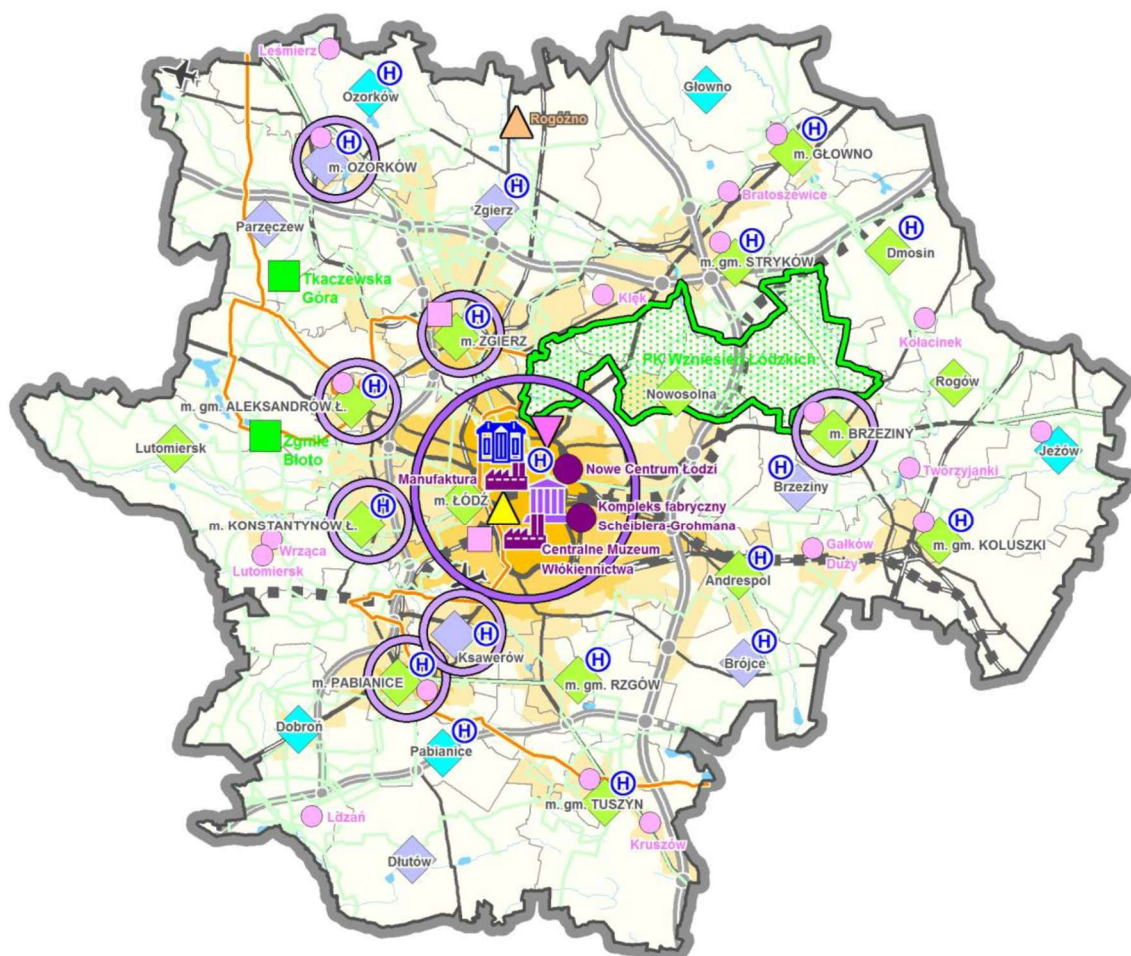
III.2. Rozwój spójnego systemu zielonej infrastruktury m.in. poprzez:

III.2.2. ochronę prawną najcenniejszych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, w tym m.in.: utrzymanie ochrony prawnej rezerwatów przyrody, parku krajobrazowego, Obszarów Natura 2000, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych, stanowiska dokumentacyjnego i pomników przyrody, weryfikację granic istniejących obszarów chronionego krajobrazu, w tym zniesienie formy ochrony dla OCHK Dolina Miazgi pod Andrespołem, a następnie ustanowienie w jego miejscu zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, objęcie ochroną prawną nowych obszarów cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym stanowiących uzupełnienie istniejącego systemu.

Ryc. 14. Koncepcja zapewniania wysokiej jakości życia w MOF – Środowisko przyrodnicze

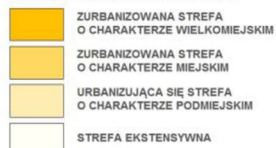
Źródło: Plan..., Tom 2 [2018, s. 340].

ELEMENTY INFRASTRUKTURALNE

STREFY PROCESÓW URBANIZACYJNYCH

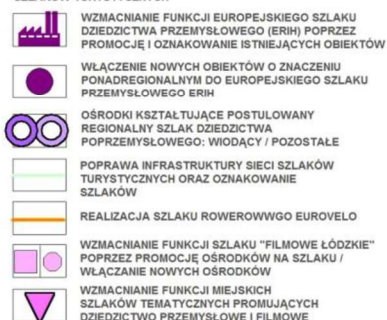

WZMACNIANIE INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ I REKREACYJNEJ

1) Gminy posiadające wielofunkcyjne boiska sportowe "Orlik" oraz inne obiekty sportowo-rekreacyjne
2) Gminy posiadające od jednego do kilku obiektów sportowo-rekreacyjnych (bez "Orlików")
3) Gminy nieposiadające bazy sportowo-rekreacyjnej

KSZTAŁTOWANIE SYSTEMU SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH

Ryc. 15. Koncepcja zapewniania wysokiej jakości życia w MOF – Turystyka i rekreacja
Źródło: Plan..., Tom 2 [2018, s. 341].

W *Planie...* określono również **zasady realizacji działań**. Ze względu na tendencje demograficzne oraz zachodzące procesy urbanizacyjne, w „Planie zagospodarowania przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Łodzi” przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania i kształtowania przestrzeni będące wiążącymi ustaleniami „Planu...”, mające kluczowy wpływ na ład przestrzenny, a tym samym wzmacnianie atrakcyjności lokalizacyjnej obszaru. Są to:

- 1) zachowanie czytelnych granic między obszarami zabudowy a terenami otwartymi,
- 2) unikanie pasmowego rozwoju zabudowy wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych,
- 3) ograniczanie urbanizacji na terenach, które nie znajdują się w zasięgu obsługi publicznym transportem zbiorowym,
- 4) ograniczanie urbanizacji na terenach, które nie mają możliwości do objęcia zbiorczymi systemami infrastruktury technicznej,
- 5) ograniczanie urbanizacji na terenach pełniących funkcje korytarzy przewietrzających,
- 6) ograniczanie urbanizacji na terenach o ryzyku wystąpienia naturalnych i antropogenicznych zagrożeń środowiska m.in. szczególnego zagrożenia powodzią w miastach, wystąpienia poważnych awarii oraz ryzyka związanego z ustanowionymi obszarami ograniczonego użytkowania itd., oraz zakaz urbanizacji na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią poza obszarami miejskimi,
- 7) ograniczanie negatywnej ingerencji w tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo,
- 8) kształtowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych z poszanowaniem atutów lokalizacyjnych wynikających z ukształtowania terenu i walorów krajobrazowych,
- 9) ochrona i kształtowanie osi widokowych, dominant przestrzennych, sylwet, panoram wraz z przedpolami ekspozycji,

- 10) ograniczanie lokalizacji i eliminacja przestrzennych elementów dysharmonijnych z krajobrazem (m.in. reklam, obiektów obcych kulturowo),
- 11) kształtowanie struktur obszarów zabytkowych z poszanowaniem autentyzmu i integralności,
- 12) kształtowanie struktur mieszkaniowych wraz z zapleczem podstawowych usług publicznych,
- 13) lokalizacja terenów zieleni urządzonej jako integralnej części struktur funkcjonalno-przestrzennych,
- 14) powiązanie systemów zieleni miejskiej z ponadlokalnym systemem przyrodniczym,
- 15) lokalizacja elementów retencjonujących wodę jako integralnych części struktur funkcjonalno-przestrzennych,
- 16) ograniczanie negatywnego oddziaływania elementów infrastrukturalnych na struktury funkcjonalno-przestrzenne,
- 17) sytuowanie elementów infrastrukturalnych we wspólnych korytarzach,
- 18) rozwój rozdzielczych i dystrybucyjnych sieci infrastrukturalnych: gazowych, ciepłowniczych, wodociągowych i kanalizacyjnych w zasięgu strefy racjonalnego rozwoju sieci.

3.3. Uwarunkowania wynikające z prawa miejscowego oraz strategii rozwoju, polityk i innych dokumentów gmin

Uchwała nr XV/184/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 17 czerwca 2025 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich określa m.in. położenie terytorialno-administracyjne PKWŁ, które determinuje zakres analiz lokalnych dokumentów strategicznych i planistycznych jakie poddane zostaną analizie w kontekście funkcjonowania PKWŁ – zagadnień rozwoju jego obszaru w tym w szczególności problemów zagospodarowania przestrzennego terenów Parku.

Zgodnie z treścią przywołanej wyżej uchwały Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich wraz z otuliną położony jest na terenie województwa łódzkiego, w **powiatach**: Łódź, łódzkim wschodnim, zgierskim i brzezińskim oraz w następujących **gminach**: miasto Łódź, gmina Zgierz, gmina Stryków, gmina Dmosin, gmina Brzeziny, miasto Brzeziny, gmina Nowosolna.

3.3.1. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta Łodzi 2030+. Miasto tworzone wspólnie

Ponieważ Łódź jest miastem na prawach powiatu jej aktualnie obowiązujący główny dokument strategiczny – *Strategia Rozwoju Miasta Łodzi 2030+. Miasto tworzone wspólnie*⁴ – pełni rolę strategii zarówno dla odpowiedniej gminy miejskiej jak i powiatu grodzkiego.

[w opracowaniu]

3.4. Ocena wpływu regionalnych i lokalnych aktów planowania strategicznego na funkcjonowanie parków krajobrazowych

Oceniając wpływ podstawowych aktów określających politykę rozwoju oraz politykę przestrzenną województwa (do których należą: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 i Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+), a także aktów polityki rozwoju oraz polityki przestrzennej sporządzanych na poziomie lokalnym (do których należą: strategie rozwoju gmin, strategie rozwoju powiatów, a także obowiązujące wciąż jeszcze studia uwarunkowań i

⁴ *Strategia Rozwoju Miasta Łodzi 2030+. Miasto tworzone wspólnie*, Załącznik do uchwały Nr L/1535/21 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 17 listopada 2021 r., Rada Miejska w Łodzi, Łódź 2021.

kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin), należy ocenić, że opracowania te mają w praktyce znikome znaczenie dla zapewniania właściwego kształtowania zagospodarowania przestrzennego na terenach parków krajobrazowych (w tym PKWŁ), tj. takiego które służyłoby ochronie walorów przyrodniczych i krajobrazowych tych terenów poprzez odpowiednie użytkowanie gruntów i dostosowanie form zabudowy do tychże walorów. Ocena ta wynika nie tyle nawet z pomijania problematyki funkcjonowania parków krajobrazowych w treści ww. dokumentów ile z pewnych ograniczeń systemu planowania rozwoju w ogóle, a w szczególności z ułomności systemu planowania przestrzennego w Polsce.

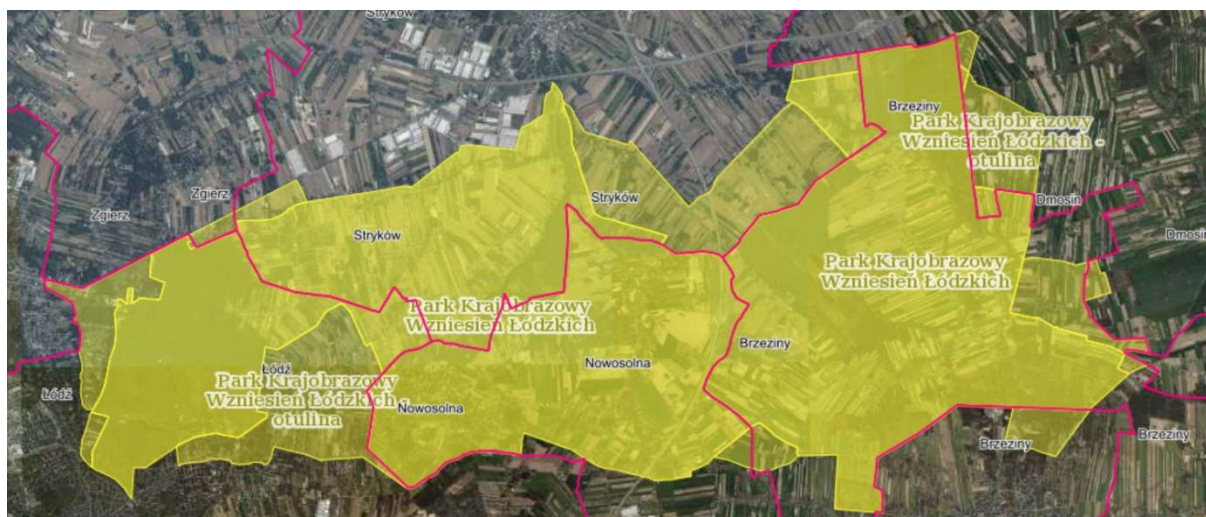
Do podstawowych wad systemu planowania przestrzennego w Polsce, które znacząco ograniczają jego skuteczność jako instrumentu ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych przestrzeni zaliczyć należy w szczególności:

- 1) Wyłącznie indykatywny charakter planowania regionalnego, polegającego na określeniu polityki przestrzennej województwa i wyrażeniu jej w formie planu zagospodarowania przestrzennego województwa, który jednak całkowicie pozbawiony jest ustaleń o charakterze normatywnym – tj. mających charakter regulacyjny, a więc takich, które byłyby wiążące dla samorządów lokalnych sporządzających swoje akty planistyczne bądź też powszechnie obowiązujące dla wszelkich podmiotów użytkujących grunty w obszarze objętym hipotetyczną regulacją regionalną. Poza strategią i planem (które są dokumentami wyłącznie indykatywnymi) na poziomie panowania regionalnego nie funkcjonują też żadne inne instrumenty gospodarki przestrzennej, które mogłyby służyć zapewnianiu kształtowania zagospodarowania przestrzennego o określonej (wysokiej) jakości, jakimi potencjalnie mogłyby np. być regionalne standardy zagospodarowania przestrzennego/ zabudowy. Planowanie przestrzenne regionalne jest więc *de facto* całkowicie pozbawione instrumentów, służących ochronie interesów publicznych w odniesieniu do określonych walorów przestrzeni (przyrodniczych – krajobrazowych – kulturowych). Skutkiem tego treści tak strategii jak i planów regionalnych formułowane w formie celów dotyczących kwestii ochrony przyrody, krajobrazu czy kształtowania ładu zagospodarowania przestrzennego, są jedynie zbiorami dobrych intencji, które – z punktu widzenia innych podmiotów użytkujących przestrzeń, w tym także samorządów regionalnych, mogą być co najwyżej traktowane jako niewiążące rekomendacje, miękkie zalecenia itp.
- 2) Indykatywny, a tym samym niewiążący charakter opracowywanych po 1994 r. studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (SUiKZP). Ponieważ zgodnie z obowiązującą wykładnią prawniczą SUiKZP gmin były i są traktowane jako akty polityki przestrzennej gminy – nie rodziły one skutków prawnych. Najpoważniejszą tego konsekwencją była i jest niemożność potraktowania ich jako dokumentów wiążących przy wydawaniu tzw. decyzji administracyjnych o warunkach zabudowy (rodzaj decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – WZiZT), wydawanych – od roku 2003 r. – na wniosek zainteresowanych podmiotów dla terenów nie objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Niewiążący prawnie charakter SUiKZP i konstrukcja prawno-administracyjna trybu wydawania decyzji o WZiZT doprowadziły do prawdopodobnie najcięższej, skrajnej patologii systemu planowania przestrzennego w Polsce, powodującej że samorządy gmin, w świetle prawa, ustalały administracyjnie warunki zabudowy niezgodnie z przyjętą polityką przestrzenną. Doprowadziło to w szczególności m.in. do rozlewania się zabudowy na terenach podmiejskich, w obszarach otwartych i biologicznie czynnych, ich sub-urbanizacji, a także braku harmonizacji zabudowy lokalizowanej w trybie decyzji WZiZT z zabudową i zagospodarowaniem już wcześniej istniejącym.

4. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA ORAZ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU I JEGO OTOCZENIA

4.1. Struktura administracyjna Parku i jego powiązania przestrzenne

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich położony jest w centralnej Polsce, w województwie łódzkim, w aglomeracji łódzkiej. Administracyjnie obejmuje obszary należące do miasta Łodzi, a także kilku gmin wiejskich: Nowosolna, Stryków, Brzeziny, Dmosin i Zgierz. Park rozciąga się zatem na terenach dwóch powiatów, tj. brzezińskiego i zgierskiego oraz w granicach administracyjnych miasta na prawach powiatu Łódź. Parkiem zarządza Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego.

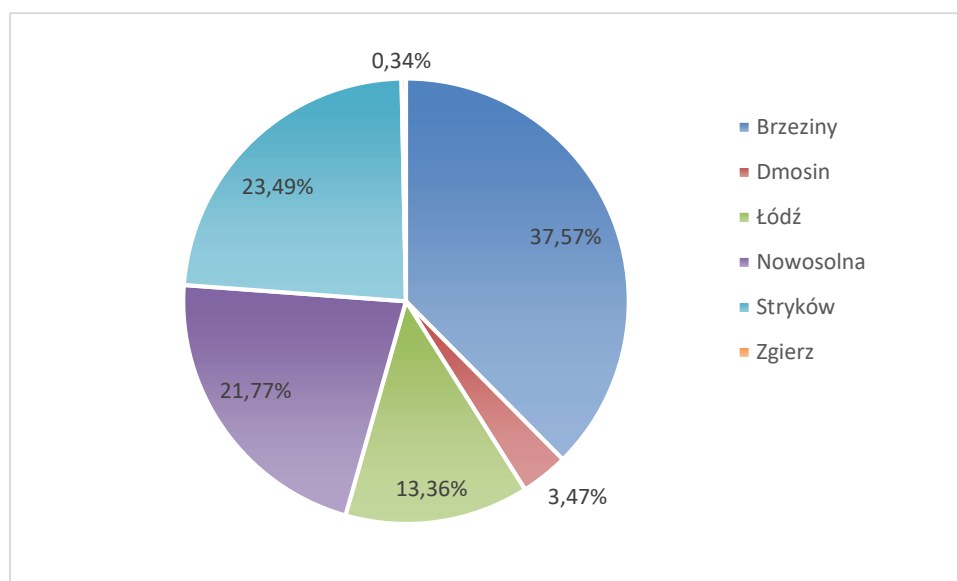
Ryc. 17. Granice Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich i jego otuliny

Źródło: Geoserwis GDOŚ, www.geoserwis.gdos.gov.pl

PKWŁ został utworzony na mocy rozporządzenia wojewody łódzkiego z dnia 31 grudnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Ł. Nr 27, poz. 163) i wojewody skierniewickiego (Dz. Urz. Woj. Sk. Nr 33, poz. 238), natomiast obecnie podstawą jego funkcjonowania jest uchwała nr XV/184/25 Sejmiku Województwa Łódzkiego z 17 czerwca 2025 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich (Dz. Urz. Woj. Ł. 2025, poz. 7070).

Park ma na celu zachowanie charakterystycznego krajobrazu wysoczyznowego, bogatej rzeźby terenu i mozaiki siedlisk przyrodniczych typowych dla regionu Wzniesień Łódzkich. Obszar Parku leży w północno-wschodniej części aglomeracji łódzkiej, pomiędzy Łodzią, Brzezunami i Strykowem. Jest to obszar o wyraźnie urozmaiconej topografii, z licznymi wzgórzami morenowymi, dolinami i źródłiskami rzek, takich jak Moszczenica i Mrożyca. Teren ten odznacza się wysokimi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, stanowiąc ważny element systemu ekologicznego regionu.

Park graniczy z terenami miejskimi Łodzi, w tym obejmuje fragmenty Lasu Łagiewnickiego, stanowiącego jeden z największych kompleksów leśnych w granicach miasta w Europie. Pozostała część Parku ma charakter podmiejski i rolniczy, z przewagą terenów otwartych, zadrzewień śródpolnych i niewielkich enklaw zabudowy wiejskiej. Od strony północnej i wschodniej sąsiaduje z terenami rolniczymi i dolinami rzecznyymi, które tworzą lokalne korytarze ekologiczne, zapewniające łączność przyrodniczą w obrębie regionu, choć nie stanowią one formalnego połączenia z innymi parkami krajobrazowymi.

Ryc. 18. Udział powierzchniowy gmin w obszarze PKWŁ i jego otuliny

Źródło: Opracowanie własne

Park pełni kluczową rolę w kształtowaniu ładu przestrzennego i ekologicznego w aglomeracji łódzkiej i jej sąsiedztwie. Z jednej strony stanowi on strefę ochrony i bufor dla intensywnie zabudowanych terenów Łodzi, z drugiej obszar rekreacyjny i edukacyjny dla mieszkańców regionu. Takie położenie generuje wyzwania, zwłaszcza w kontekście presji urbanizacyjnej i rozprzestrzeniania się zabudowy podmiejskiej.

4.2. Struktura użytkowania i władania gruntów

Użytkowanie gruntów w granicach administracyjnych gmin przedstawia tabela poniżej.

Tab. 3 Struktura użytkowania gruntów w gminach położonych w granicach PKWŁ

w opracowaniu

Gmina	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	las	pozostałe
Brzeziny (miasto)					68,17	
Brzeziny (gmina)					327,25	
Dmosin	8226,61	1049	455,48		709,21	126,91
Łódź					2442,76	
Nowosolna					164,13	
Stryków	10578	644	1061		1850	1705
Zgierz					1360,56	

4.3. Stan zagospodarowania przestrzennego

Obecny stan zagospodarowania przestrzennego na terenie PKWŁ cechuje się wyraźną presją zabudowy (zwłaszcza w strefach podmiejskich), ale także aktywną reakcją planistyczną mającą na celu ograniczenie tej presji. Kluczowe cechy to teren Parku i otuliny pokryty rozproszoną zabudową podmiejską, istniejąca infrastruktura komunikacyjna i logistyczna, oraz obowiązujące/utrzymywane regulacje planistyczne i ochronne ograniczające formy i skalę nowych inwestycji.

Stopień pokrycia powierzchni gmin znajdujących się w obszarze PKWŁ i jego otuliny jest zróżnicowany.

Tab. 4 Stopień pokrycia powierzchni gmin MPZP

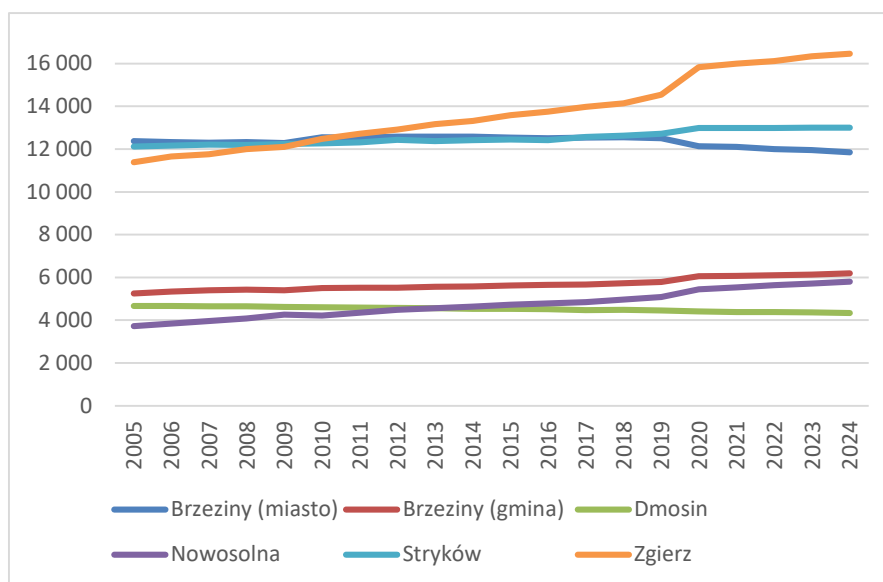
Gmina	udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (w %)
Brzeziny (miasto)	100
Brzeziny (gmina)	15,1
Dmosin	82,2
Łódź	48
Nowosolna	99,9
Stryków	98,2
Zgierz	7

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Należy podkreślić, że wszystkie gminy są w trakcie opracowywania planów ogólnych oraz strategii rozwoju, wyznaczających kierunki zagospodarowania przestrzennego.

4.3.1. Osadnictwo i elementy demografii

W ostatnich dwóch dekadach na obszarze objętym analizą obserwuje się systematyczny wzrost liczby ludności, szczególnie widoczny na terenach wiejskich wchodzących w skład Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otuliny. Zjawisko to miało charakter złożony i wynikało przede wszystkim z intensyfikacji procesów urbanizacyjnych oraz napływu ludności głównie z terenu Łodzi. Długookresowy trend w zmianach liczby ludności w gminach położonych w PKWŁ odzwierciedla poniższy wykres.

Ryc. 19. Liczba ludności w gminach położonych w granicach PKWŁ w latach 2005-2024 (bez Łodzi)

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Najbardziej dynamiczny wzrost liczby ludności odnotowano natomiast w gminach wiejskich położonych w otoczeniu Łodzi, szczególnie w miejscowościach: Kalonka, Wódka, Bukowiec, Dąbrowa i Stare Skoszewy (gmina Nowosolna), Kolonia Dobieszków, Klęk, Dobra i Witanówek (gmina Stryków), Skotniki (gmina Zgierz), Buczek, Jaroszek i Dąbrówka Duża (gmina Brzeziny) oraz Wola Cyrusowa (gmina

Dmosin). Obszary te stały się strefą intensywnego rozwoju osadnictwa jednorodzinnego, przyciągając nowych mieszkańców poszukujących dogodnych warunków zamieszkania w sąsiedztwie miasta, a jednocześnie w środowisku o wysokich walorach przyrodniczych. Z kolei w granicach administracyjnych Łodzi, obejmujących część obszaru Parku i jego strefy ochronnej, dynamika przyrostu ludności była stosunkowo niewielka. Wynikało to z ograniczeń w polityce przestrzennej miasta, gdzie przez wiele lat obowiązywały restrykcje dotyczące wydawania pozwoleń na budowę w rejonach objętych ochroną krajobrazową oraz w strefach o wysokich walorach przyrodniczych. W konsekwencji rozwój zabudowy mieszkaniowej i rzemieślniczej w północno-wschodnich dzielnicach Łodzi, takich jak Bałuty czy Widzew, był znacznie ograniczony, mimo atrakcyjności tego obszaru pod względem środowiskowym.

Park Wzniesień Łódzkich ma mozaikową strukturę osadniczą, łącząc obszary silnie zurbanizowane (Łódź, Brzeziny) z terenami o niskiej gęstości zaludnienia, typowymi dla strefy podmiejskiej i rolniczej. Dane pozwalające zinterpretować zróżnicowanie gęstości zaludnienia, dynamikę demograficzną i kierunki rozwoju przestrzennego tych obszarów prezentuje poniższa tabela.

Tab. 5 Podstawowe wskaźniki demograficzne dla gmin położonych w obszarze PKWŁ w 2024 roku

Gmina	Ludność na 1 km ²	Ludność w tys.	Zm. l. ludności na 1000 miesz.
Brzeziny (miasto)	549,2	11,85	(-)8,1
Brzeziny (gmina)	58,1	6,2	11,4
Dmosin	43,3	4,34	(-)5
Łódź	2201,9	645,69	(-)9,7
Nowosolna	107,7	5,81	17,7
Stryków	82,4	13	(-)0,5
Zgierz	82,7	16,47	8,2

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Największy udział w strukturze ludności ma Łódź (645,69 tys. osób), co jest zrozumiałe z uwagi na funkcję głównego ośrodka aglomeracyjnego. Spośród gmin otaczających Park największe populacje mają Zgierz (16,47 tys.) i Stryków (13 tys.), co potwierdza ich rosnące znaczenie jako zaplecza mieszkaniowego aglomeracji. Najmniej ludna jest gmina Dmosin (4,34 tys.), typowo rolnicza i peryferyjna względem centrum aglomeracji. W ostatnich latach można zaobserwować migrację z centrów miejskich do gmin otaczających Park, co jest typowe dla zjawiska rozlewania się aglomeracji łódzkiej. Park i jego otulina znajdują się więc w obszarze presji osadniczej, zwłaszcza w gminie Nowosolna, gdzie tempo wzrostu ludności jest najwyższe w regionie. Wzrost liczby ludności w gminach Nowosolna, Brzeziny i Zgierz świadczy o atrakcyjności osiedleńczej tych terenów, szczególnie w kontekście bliskości Łodzi i wysokiej jakości środowiska przyrodniczego. Z kolei spadek liczby ludności w miastach Łódź i Brzeziny oraz w gminach Dmosin i Stryków potwierdza depopulację centrów miejskich oraz mniejszych, peryferyjnych ośrodków, przy równoczesnym napływie ludności do strefy podmiejskiej.

Struktura wieku ludności w jednostkach administracyjnych obejmujących Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich i jego otulinę ukazuje wyraźne zróżnicowanie demograficzne, które przekłada się bezpośrednio na charakter presji osadniczej oraz wyzwania dla ochrony krajobrazu.

Tab. 6 Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w % w 2024 roku

Gmina	Ludność w wieku (w %)		
	przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
Brzeziny (miasto)	17,0	56,9	26,1
Brzeziny (gmina)	19,6	60,1	20,3
Dmosin	16,9	57,6	25,5
Łódź	14,8	56,0	29,2
Nowosolna	20,4	59,3	20,3
Stryków	19,0	57,5	23,5
Zgierz	19,2	58,1	22,7

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Najniższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym notuje się w Łodzi oraz w mieście Brzeziny, co potwierdza proces starzenia się populacji w miastach centralnych regionu. W Łodzi osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią niemal jedną trzecią mieszkańców, co oznacza, że potencjał migracyjny i inwestycyjny tej części obszaru jest ograniczony. W praktyce może przekładać się to na mniejszą presję urbanizacyjną w granicach samego Parku i jego łódzkiego fragmentu, obejmującego m.in. rejon Lasu Łągiwnickiego. Mimo że procesy wyludniania miasta są zjawiskiem niekorzystnym społecznie, z punktu widzenia ochrony przyrody mają one charakter stabilizujący i spowalniają tempo ekspansji zabudowy i zmniejszają antropopresję na granicach obszaru chronionego.

Odminną sytuację obserwuje się w gminach podmiejskich, takich jak Nowosolna, Zgierz, Brzeziny (gmina) czy Stryków, w których udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym jest wysoki, a poprodukcyjnym relatywnie niski. Gminy te stają się miejscem intensywnego rozwoju zabudowy jednorodzinnej, czemu sprzyja ich atrakcyjne położenie w otoczeniu terenów o wysokich walorach krajobrazowych. Proces ten, choć pozytywny dla rozwoju lokalnego, stanowi istotne zagrożenie dla spójności przyrodniczej Parku, ponieważ prowadzi do rozpraszania zabudowy, przekształceń układu pól, zadrzewień i dróg oraz zwiększenia ruchu samochodowego w granicach otuliny. W tych jednostkach presja urbanizacyjna jest więc największa, a struktura wieku ludności może działać jako czynnik przyspieszający tempo zmian przestrzennych.

Z kolei gmina Dmosin, położona peryferyjnie, charakteryzuje się stosunkowo wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym i niskim udziałem osób młodych, co świadczy o procesach depopulacyjnych typowych dla obszarów oddalonych od głównych centrów rozwoju. Taki układ demograficzny sprzyja utrzymaniu rolniczego i naturalnego charakteru krajobrazu, ograniczając presję inwestycyjną, ale równocześnie wskazuje na słabnący potencjał gospodarczy i społeczny tego obszaru.

4.3.2. Usługi oświaty, kultury, zdrowia i inne

Zadania z zakresu oświaty na poziomie podstawowym stanowią zadania własne gmin. Liczba szkół podstawowych w gminach w 2024 r. była następująca: m. Brzeziny – 4 SP (w tym jedna specjalna), g. Brzeziny – 3 SP (w Bogdanie, Dąbrówce Dużej oraz Gałkówku-Kolonii), g. Dmosin – 2 SP (w Dmosinie i Kołacinie), g. Nowosolna – 3 SP (we Wiaćzynie Dolnym, Lipinach i Starych Skoszewach), g. Stryków – 7 SP (3 w Strykowie, w Koźlu, Niesułkowie, Dobrej i Bratoszewicach), g. Zgierz – 7 SP (w Besiekierzu Rudnym, Słowiku, Białej, Szczawinie, Dąbrówce Wielkiej, Giecznie, Grotnikach), Łódź – 154 SP.

Na terenie gmin leżących w PKWŁ zlokalizowanych jest 20 instytucji realizujących zadania z zakresu kultury, w postaci domów, ośrodków, centrów kultury, klubów i świetlic. Największa ich liczba zlokalizowana jest w Łodzi (13), niemniej w pozostałych gminach również funkcjonują 1-2 tego typu instytucje o tym zakresie działalności. Jedynie w Dmosinie nie zidentyfikowano tego typu instytucji. W pozostałych gminach instytucje te posiadają zarówno infrastrukturę, jak i potencjał organizacyjny, który pozwala na ich aktywne włączenie w działania z zakresu edukacji ekologicznej i promocji idei ochrony przyrody. Dysponują zapleczem lokalowym, które może być wykorzystywane do prowadzenia warsztatów, prelekcji, wystaw, zajęć terenowych czy spotkań tematycznych poświęconych wartościom przyrodniczym i krajobrazowym PKWŁ.

Działania z zakresu szeroko pojętej kultury mogą prowadzić również biblioteki publiczne.

Tab. 7 Biblioteki publiczne w gminach położonych w PKWŁ w 2024 r.

Gmina	ludność na 1 placówkę biblioteczną	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności
Brzeziny (miasto)	11 852	6 011,6
Brzeziny (gmina)	3 099	4 798,5
Dmosin	4 343	3 694,9
Łódź	9 637	2 578,8
Nowosolna	5 811	1 165,7
Stryków	2 167	3 254,1
Zgierz	8 236	1 395,2

Źródło: GUS, stat.gov.pl

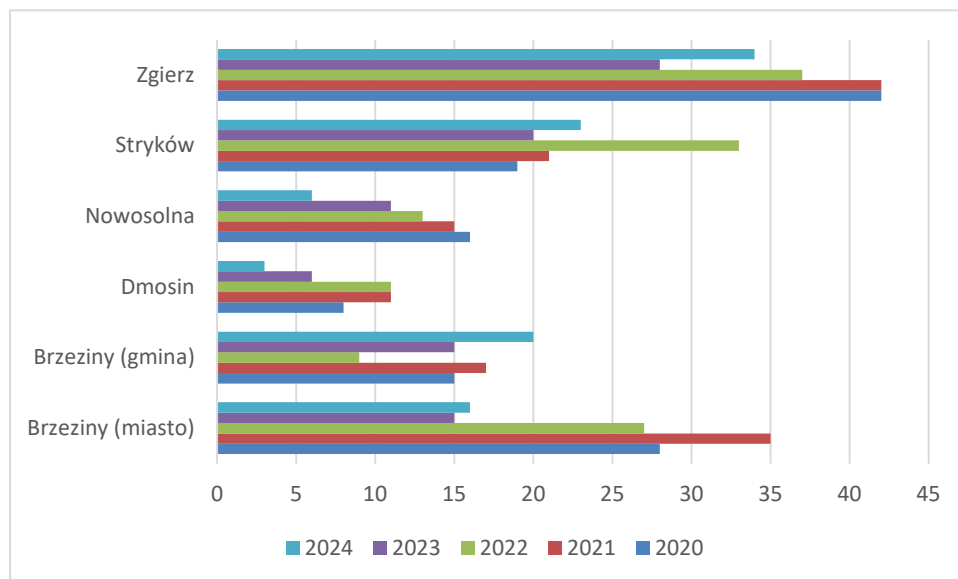
Instytucje te stanowią ważny element lokalnych struktur społecznych i mogą być miejscem integracji mieszkańców, pełniąc funkcję pośrednika pomiędzy społecznością lokalną a instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę przyrody, stając się platformą wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie zrównoważonego użytkowania przestrzeni.

Zadania własne gmin z zakresu ochrony zdrowia realizowane są przez samodzielne lub niesamodzielne zakłady opieki zdrowotnej zlokalizowane na ich obszarach. Opiekę szpitalną dla mieszkańców gmin położonych w obszarze PKWŁ zapewniają szpitale w Łodzi, Zgierzu i Brzezinach oraz inne zlokalizowane na terenie województwa łódzkiego.

4.3.3. Przemysł

W gminach wchodzących w obszar PKWŁ widoczna jest duża polaryzacja przemysłowa: gminy podmiejskie i logistyczno-inwestycyjne (Stryków, Zgierz) mają silny i rozwijający się sektor przemysłowy, natomiast gminy peryferyjne i o charakterze głównie rolniczym (Dmosin, Brzeziny) mają ograniczoną działalność przemysłową. Z punktu widzenia planowania przestrzennego i ochrony Parku krajobrazowego należy podkreślić, że duże tereny przemysłowo-logistyczne zlokalizowane są poza granicami PKWŁ i jego otuliny, co wynika z obowiązujących ograniczeń planistycznych. Jednocześnie ich rozwój w szerszym otoczeniu Parku, na przykład w rejonie Strykowa i miejscowości takich jak Sosnowiec, może pośrednio generować ryzyko konfliktów funkcjonalno-przestrzennych, związanych z intensyfikacją transportu ciężkiego, rozbudową infrastruktury drogowej, wzrostem natężenia hałasu i emisji oraz zmianą wartości terenów inwestycyjnych w strefie sąsiadującej z Parkiem.

Od 2020 roku corocznie w gminach wchodzących w skład Parku powstaje rocznie ok. 100 nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych z funkcjonujących w branży przemysłowo-budowlanej (poza Łodzią, w której corocznie rejestrowanych jest ok. 1200 podmiotów z tej branży).

Ryc. 20. Nowozarejestrowane podmioty gospodarcze z branży przemysł i budownictwo w latach 2020-2024

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Najbardziej uprzemysłowionym obszarem w sąsiedztwie PKWŁ pozostaje gmina Stryków, która dzięki strategicznemu położeniu na skrzyżowaniu autostrad A1 i A2 pełni funkcję jednego z głównych centrów logistyczno-inwestycyjnych w województwie łódzkim. Według danych Urzędu Gminy Stryków, na jej terenie funkcjonuje kilka parków przemysłowych o łącznej powierzchni przekraczającej 1300 ha, z czego ponad połowa została już zagospodarowana przez krajowe i międzynarodowe firmy z branży logistycznej, budowlanej, farmaceutycznej i motoryzacyjnej.

Wysoki poziom aktywności gospodarczej charakteryzuje także miasto Zgierz, które zachowało tradycje przemysłowe związane z przemysłem włókienniczym, chemicznym i maszynowym. W ostatnich latach rozwój Zgierza przesunął się w kierunku małych i średnich przedsiębiorstw usługowych, budowlanych oraz przetwórczych, które z jednej strony stanowią kontynuację lokalnych tradycji, a z drugiej adaptują się do współczesnych potrzeb rynku. Dzięki bliskości Łodzi i dogodnym połączeniom drogowym, miasto pełni rolę istotnego ogniwa w systemie gospodarczym regionu.

W gminach położonych bliżej centrum Parku struktura działalności gospodarczej jest bardziej zrównoważona. Dominują tu małe firmy usługowe, rzemieślnicze oraz przedsiębiorstwa związane z budownictwem i drobnym przetwórstwem. Działalność produkcyjna ma tu charakter rozproszony i nie wpływa znacząco na krajobraz, jednak obserwuje się stopniowe zwiększanie presji inwestycyjnej, wynikającej z napływu ludności i rozwoju funkcji mieszkaniowych.

Z kolei Łódź, której fragment (m.in. Las Łągiewnicki i jego okolice) wchodzi w skład PKWŁ, pozostaje największym ośrodkiem gospodarczym regionu, jednak jej działalność przemysłowa uległa restrukturyzacji, a tradycyjny przemysł włókienniczy został zastąpiony przez nowoczesne sektory usługowe, technologiczne i logistyczne. W granicach Parku działalność przemysłowa jest praktycznie nieobecna z uwagi na obowiązujące ograniczenia ochronne, a funkcje gospodarcze miasta koncentrują się w strefach poza jego granicami.

Skalę lokalnej przedsiębiorczości, jak i stopień uprzemysłowienia poszczególnych gmin w pewnym stopniu odzwierciedla struktura wielkości zatrudnienia.

Tab. 8 Duże podmioty gospodarcze zarejestrowane w gminach położonych w PKWŁ

Gmina	Wielkość zatrudnienia		
	50-249	250-999	>1000
Brzeziny (miasto)	3	1	0
Brzeziny (gmina)	2	0	0
Dmosin	0	0	0
Nowosolna	1	1	0
Stryków	12	5	1
Zgierz	4	0	0
Łódź	532	85	24

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Łódź, jako główny ośrodek regionu posiada na swoim obszarze największą liczbę dużych podmiotów gospodarczych. Pomimo, że nie są one zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie Parku i jego otuliny, to ich działalność pośrednio oddziałuje na otoczenie Parku, głównie poprzez układ transportowy i zapotrzebowanie na tereny inwestycyjne w strefach podmiejskich. Drugim ośrodkiem o zauważalnym potencjale gospodarczym jest gmina Stryków, w której działa 18 przedsiębiorstw średnich i dużych, w tym jedno zatrudniające powyżej 1000 osób. Struktura zatrudnienia w tej gminie odzwierciedla rozwój przemysłu logistycznego i magazynowego, związanego z autostradami A1 i A2 oraz parkami przemysłowymi zlokalizowanymi w jej granicach. W gminach Nowosolna i Zgierz występują pojedyncze przedsiębiorstwa średniej wielkości (od 50 do 249 pracowników) oraz w przypadku Nowosolnej, jedno większe, zatrudniające do 999 osób. Oznacza to umiarkowany poziom aktywności gospodarczej, typowy dla stref podmiejskich o funkcjach usługowo-produkcyjnych. Z kolei w Brzezinach funkcjonuje kilka średnich zakładów zatrudniających od 50 do 249 osób, natomiast brak tu dużych przedsiębiorstw. Oznacza to, że lokalna gospodarka opiera się na drobnej przedsiębiorczości, przemyśle przetwórczym oraz działalności usługowej o ograniczonym zasięgu. Taki model gospodarki jest relatywnie przyjazny dla środowiska i sprzyja utrzymaniu zrównoważonego charakteru krajobrazu, szczególnie w kontekście przyległości do obszaru chronionego.

4.3.4. Leśnictwo

W granicach PKWŁ i jego otuliny znajdują się lasy należące do Nadleśnictwa Brzeziny, Nadleśnictwa Grotniki, m. Łodzi oraz osób prywatnych. Zajmują one powierzchnią 27,7% powierzchni Parku⁵. Powierzchnia leśna położona na terenie PKWŁ wynosi 2250 ha.

4.3.5. Rolnictwo

Teren Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otulina, charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem warunków glebowych. Występują tu gleby pochodzenia czwartorzędowego, głównie

⁵ Dane Lasy Państwowe Nadleśnictwo Grotniki, <https://www.gov.pl/web/nadlesnictwo-grotniki/ochrona-przyrody>, data dostępu: 20 października 2025 r.

plejstocénskiego, które wykształciły się na osadach zwałowych – glinach, piaskach, żwirach oraz utworach akumulacji wodnej pochodzenia glacifluwialnego i rzecznoego.

Ogólnie można stwierdzić, że obszar Parku nie sprzyja w wysokim stopniu rozwojowi rolnictwa, co potwierdzają wskaźniki bonitacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, uwzględniające takie czynniki jak jakość gleb, warunki agroklimatyczne, rzeźba terenu i stosunki wodne. Wartość waloryzacji rolniczej w skali 100-punktowej wynosi przeciętnie w Polsce 66,6 pkt, a dla województwa łódzkiego 62,6 pkt. W gminach położonych w obrębie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich wskaźniki te kształtują się następująco: gmina Dmosin – 57,3 pkt, gmina Nowosolna – 54,9 pkt, gmina Stryków – 56,4 pkt, natomiast w otulinie Parku: miasto Brzeziny – 58,8 pkt i gmina Zgierz – 51,1 pkt.

Pod względem przydatności rolniczej i właściwości genetycznych gleby Parku są bardzo zróżnicowane. Dominują gleby średnich i słabych klas bonitacyjnych, które zajmują około 90% powierzchni. Gleby bardzo dobre i dobre (II–III klasa) występują punktowo, głównie w trzech rejonach Parku:

- rejon I (zachodni) – zlokalizowany pomiędzy Lasem Łagiewnickim a Lasem Dobieszkowskim, obejmujący sołectwa: Nowy Imielnik, Nowe Moskule, Michałówek, Kolonia Dobieszków, Witanówek i Orzechówek;
- rejon II (środkowy) – zlokalizowany pomiędzy doliną Moszczenicy a Lasem Janinowskim, obejmujący sołectwa: Nowe Skoszewy, Głogowiec, Laski, Moskwa, Jaroszki, Buczek, Janinów i Pieńki Bielańskie;
- rejon III (wschodni) – zlokalizowany w dolinie rzeki Mroźnicy i Grzmiącej, obejmujący sołectwa Kołacin, Kolonia Kołacin, Mroga Dolna, Mroga Górna i Michałów.

Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminach położonych w granicach Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otuliny wskazuje na znaczne zróżnicowanie wielkości jednostek produkcyjnych, przy czym dominują gospodarstwa małe i średnie. Dane ukazują, że obszar ten charakteryzuje się rozdrobnioną strukturą agrarną, typową dla centralnej Polski, co w istotny sposób wpływa na efektywność i kierunki rozwoju rolnictwa. Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w podziale na poszczególne gminy według Powszechnego spisu Rolnego z 2020 r. przedstawiały się następująco:

Tab. 9 Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w gminach położonych na terenie PKWŁ i jego otuliny

Gmina	Gosp. rolne					
	ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Brzeziny (miasto)	214	7	147	38	11	11
Brzeziny (gmina)	775	9	372	227	78	89
Dmosin	775	9	307	224	106	129
Nowosolna	273	0	158	70	17	0
Stryków	1 004	12	443	334	110	105
Zgierz	952	24	458	260	110	100

Źródło: Powszechny Spis Rolny, 2020, www.stat.gov.pl

Zróżnicowanie struktury gospodarstw przekłada się na zróżnicowaną funkcję rolnictwa w poszczególnych częściach Parku i jego otuliny, od intensywnego rolnictwa w północno-wschodnich gminach po rolnictwo o charakterze ekstensywnym i przydomowym w rejonach podmiejskich (Nowosolna, miasto Brzeziny). Ogólnie można stwierdzić, że struktura agrarna obszaru jest

rozdrobniona, co ogranicza możliwości specjalizacji produkcji, ale sprzyja utrzymaniu tradycyjnego krajobrazu rolniczego oraz funkcji przyrodniczych i krajobrazowych Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

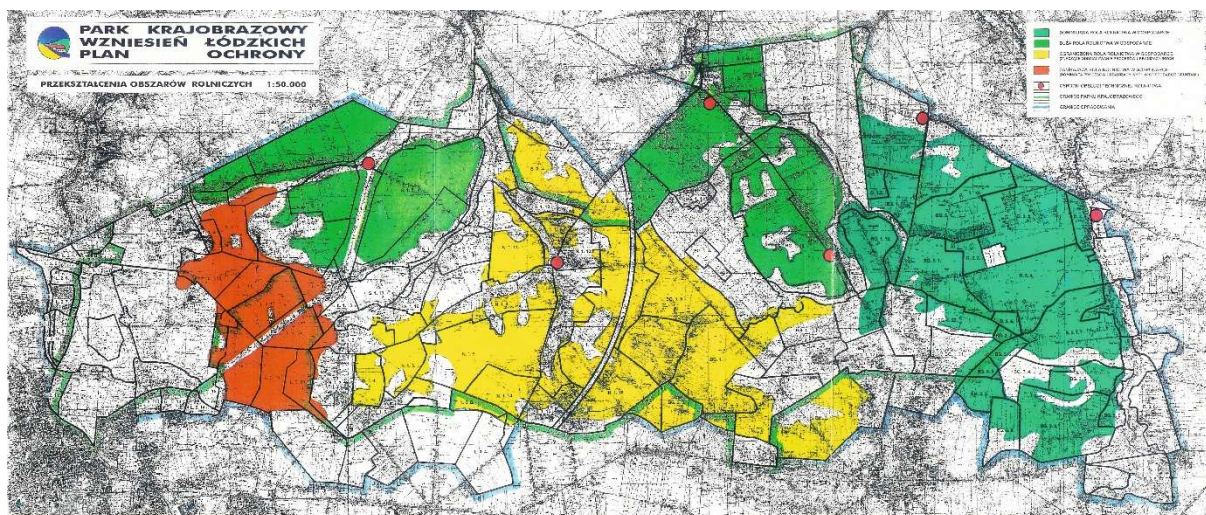
Struktura użytkowania gruntów rolnych w gminach położonych w PKWŁ oraz jego otulinie wykazuje istotne zróżnicowanie przestrzenne w zakresie intensywności rolnictwa i udziału poszczególnych kategorii użytków. Dane potwierdzają, że w regionie tym rolnictwo zachowuje znaczący udział w strukturze użytkowania ziemi, przy czym dominują użytki rolne w dobrej kulturze i grunty orne, natomiast lasy i użytki zielone stanowią istotny, lecz zróżnicowany komponent krajobrazu.

Największy areał gruntów rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze odnotowano w gminach Stryków i Dmosin, a wysoki udział powierzchni pod zasiewami w tych jednostkach potwierdza dominację produkcji roślinnej. Równocześnie w Strykowie i Zgierzu zauważalny jest znaczny areał trwałych użytków zielonych (łąk i pastwisk), które łącznie przekraczają 900 ha w każdej z gmin, co świadczy o zachowaniu funkcji paszowych i retencyjnych w krajobrazie rolnym.

Gminy o mniejszej powierzchni, takie jak Nowosolna i miasto Brzeziny, charakteryzują się bardziej rozdrobnioną strukturą użytkowania – przewaga gruntów ornych (ponad 80% użytków rolnych) łączy się tu z ograniczonym udziałem łąk i pastwisk. Obszary te mają wyraźnie bardziej podmiejski charakter, z rosnącym udziałem gruntów pozarolniczych i przekształconych.

Tab. 10 Struktura użytkowania gruntów rolnych

Gmina	Powierzchnia użytkowanych gruntów rolnych (w ha)										
	grunty ogółem	użytki rolne ogółem	użytki rolne w dobrej kulturze	pod zasiewami	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	uprawy trwałe	łąki trwałe	pastwiska trwałe	pozostałe użytki rolne	las i grunty leśne	pozostałe grunty
Brzeziny (miasto)	1 189,05	1 045,03	1 034,45	904,91	28,83	52,25	38,96	8,15	10,58	34,10	109,92
Brzeziny (gmina)	6 487,40	5 932,88	5 869,68	5 286,74	64,46	266,12	185,78	57,75	63,20	192,30	362,22
Dmosin	8 477,99	7 716,69	7 641,25	6 169,51	51,86	1 052,00	295,75	67,11	75,44	367,37	393,93
Nowosolna	2 208,68	1 993,92	1 948,67	1 675,57	49,13	25,62	182,25	13,24	45,25	95,44	119,32
Stryków	9 106,54	8 313,78	8 185,79	6 897,17	131,70	325,15	660,91	153,23	127,99	300,62	492,14
Zgierz	7 913,26	7 073,46	6 960,57	5 567,21	98,36	88,51	1 089,10	107,77	112,89	414,45	425,35

Ryc. 21. Mapa przekształceń obszarów rolniczych w PKWŁ

Struktura użytkowania gruntów wskazuje na dualny charakter rolnictwa w regionie Wzniesień Łódzkich. Z jednej strony utrzymuje się tu tradycyjny model gospodarowania oparty na średnich i małych gospodarstwach, z drugiej strony widoczne są tendencje do specjalizacji produkcji i zwiększania areałów w gminach północnych i wschodnich. Wysoki udział łąk, pastwisk i lasów sprzyja zachowaniu walorów krajobrazowych i bioróżnorodności, stanowiąc istotny element zrównoważonego rozwoju obszaru Parku.

4.3.6. Rybołówstwo

Rybołówstwo, jako gałąź gospodarki, oznaczająca pozyskiwanie ryb, a także innych organizmów (np. homarów, langust, krewetek, ostryg, roślin wodnych) - z mórz, jezior i rzek, do celów konsumpcyjnych i przetwórczych nie dotyczy obszaru Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Nie ma też zakazu wędkowania w parkach krajobrazowych, z wyjątkiem utworzonych w nich rezerwatów przyrody.

4.4. Infrastruktura komunikacyjna (drogowa, kolejowa, wodna)

Infrastruktura komunikacyjna stanowi jeden z elementów zagospodarowania przestrzennego obszaru Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otuliny, determinując zarówno jego dostępność, jak i presję antropogeniczną. Układ komunikacyjny obejmuje sieć dróg o różnym znaczeniu, od autostrady A1, przecinającej Park w osi północ-południe, przez drogi krajowe i wojewódzkie łączące Łódź, Stryków i Brzeziny, aż po lokalne drogi gminne i powiatowe obsługujące ruch wewnętrzny.

Ryc. 22. Sieć dróg w PKWŁ i jego otulinie

Źródło: Geoportal Województwa Łódzkiego, <https://geoportal.lodzkie.pl>

Najbardziej rozbudowaną sieć dróg posiada gmina Stryków, co wiąże się z jej rozwojem gospodarczym i położeniem przy głównych trasach komunikacyjnych regionu. Wysoką długością dróg charakteryzują się również gminy Zgierz i Nowosolna, będące strefą podmiejską Łodzi. W strukturze nawierzchni dominują drogi o nawierzchni twardej ulepszonej, szczególnie w mieście Brzeziny, Dmosinie i Strykowie, gdzie ich udział przekracza 85–90% długości sieci. Najmniej rozwiniętą sieć posiada gmina Brzeziny, jednak wszystkie jej drogi mają nawierzchnię twardą, co świadczy o stosunkowo dobrej dostępności komunikacyjnej mimo niewielkiej długości tras.

Tab. 11 Długość gminnych dróg publicznych

Gmina	Drogi publiczne gminne (km)			
	ogółem	o nawierzchni twardej	o nawierzchni twardej ulepszonej	o nawierzchni gruntowej
Brzeziny (miasto)	87,60	82,1	70,5	5,5
Brzeziny (gmina)	39,9	39,9	36,4	0,0
Dmosin	65,60	65,6	65,6	0,0
Nowosolna	83,30	74,4	58,7	8,9
Stryków	123,60	110,9	109,3	12,7
Zgierz	107,2	91,3	76,9	15,9

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Autostrada A1 przecina Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich na odcinku pomiędzy węzłami Stryków i Tuszyń, stanowiąc wschodnią obwodnicę Łodzi. Budowa tego fragmentu została zakończona w czerwcu 2016 roku i chociaż miała kluczowe znaczenie komunikacyjne z uwagi na wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrum Łodzi oraz znaczące skrócenie czasu przejazdu w osi północ-południe, to z punktu widzenia ochrony krajobrazu istotnie ingeruje w przestrzeń o wysokich walorach przyrodniczych i estetycznych.

Autostrada w granicach Parku przebiega od północnej otuliny, gdzie znajduje się na wysokości ok. 185 m n.p.m., po czym wznosi się do ok. 255 m n.p.m., przecinając kulminację Wzniesień Łódzkich głębokim wcięciem terenowym. Przebieg ten powoduje, że infrastruktura drogowa jest elementem wyraźnie obecnym w krajobrazie – autostrada jest widoczna z sześciu spośród dwudziestu dwóch zidentyfikowanych punktów widokowych w Parku. Analiza przestrzenna przeprowadzona przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego wskazała, że z poziomu gruntu można ją dostrzec z około 6 % powierzchni Parku i jego otuliny, co odpowiada ok. 880 ha terenu. Szczególnie wyraźnym elementem krajobrazowym jest Miejsce Obsługi Podróżnych (MOP) w rejonie Głogowca, Janinowa i Nowych Skoszew⁶.

Autostrada przecina również główne szlaki turystyczne. Pieszy szlak zielony przecina ją w rejonie Rosyki i Plichtowa, natomiast szlak rowerowy w pobliżu Głogowca i Plichtowa. W granicach Parku trzykrotnie przecina ją Łódzki Szlak Konny, a także szlak łącznikowy Moskwa–Stare Skoszewy i Szlak Ziemi Rawskiej. Oznacza to, że osoby przemierzające Park – pieszo, konno lub rowerem – w sposób nieunikniony stykają się z infrastrukturą autostradową. Długość odcinków szlaków, na których autostrada pozostaje w zasięgu wzroku turystów, wynosi odpowiednio ok. 3,3 km dla szlaków pieszych (5,2 % ich całkowitej długości) oraz ok. 3,7 km dla szlaków rowerowych (5 % długości). Choć wartości te wydają się niewielkie, w kontekście obszaru chronionego o funkcji krajobrazowej stanowią istotne zaburzenie ciągłości wizualnej i estetyki przestrzeni⁷.

Konflikty przestrzenne wynikające z rozwoju infrastruktury komunikacyjnej na terenie PKWŁ i jego otuliny należą do najistotniejszych problemów planistycznych w regionie. Wynikają one z potrzeby

⁶ A. Świć, Autostrada A1 w krajobrazie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich, <https://parkilodzkie.pl/pkwł/o-parku/artykuly/krajobraz> (data dostępu: 20.10.2025 r.

⁷ tamże

pogodzenia dwóch sprzecznych celów: zapewnienia sprawnej komunikacji i dostępności obszaru dla mieszkańców oraz utrzymania jego wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Najbardziej wyraźny konflikt dotyczy przebiegu autostrady A1, która przecina centralną część Parku na osi północ–południe. Mimo zastosowania rozwiązań minimalizujących oddziaływanie (np. ekranów akustycznych, nasadzeń, przejść dla zwierząt), inwestycja ta wprowadziła istotne przekształcenia w krajobrazie – zarówno wizualne, jak i funkcjonalne. Autostrada przerwała ciągłość przestrzenną siedlisk przyrodniczych oraz tradycyjnego układu pól i dolin, a jej przebieg stał się silnym elementem dysharmonizującym krajobraz.

4.5. Infrastruktura techniczna

4.5.1. Infrastruktura zaopatrzenia (woda, gaz, energia elektryczna, energia cieplna, telekomunikacja)

Analiza dostępnych danych dla gmin położonych w granicach i otulinie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich wskazuje na wysoki stopień rozwoju infrastruktury wodociągowej oraz zróżnicowany poziom rozwoju sieci gazowej.

W zakresie zaopatrzenia w wodę, wszystkie jednostki osiągają bardzo wysokie wskaźniki dostępności powyżej 95% mieszkańców korzysta z sieci wodociągowej. Największe zagęszczenie sieci wodociągowej występuje w Brzezinach (miasto) – 321,1 km/100 km², co odzwierciedla miejski charakter zabudowy i zwarty układ osadniczy. Na terenach wiejskich (m.in. Brzeziny - gmina, Dmosin, Stryków) długość sieci jest mniejsza, jednak poziom zaopatrzenia w wodę utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie (98–100%), co potwierdza skuteczność realizowanych inwestycji komunalnych.

W zakresie gazyfikacji, obserwuje się wyraźne zróżnicowanie przestrzenne. Najlepiej rozwiniętą sieć gazową posiada gmina Nowosolna (175,3 km/100 km²), a następnie Stryków i Zgierz (ok. 72 km/100 km²). W gminach o przewadze zabudowy rozproszonej udział ludności korzystającej z gazociągu jest jednak niski – od 0,6% w gminie Zgierz do 5,8% w Strykowie. Wyjątek stanowią Brzeziny (miasto), gdzie 73,2% mieszkańców ma dostęp do gazu sieciowego, co potwierdza miejski charakter systemu i stopień uzbrojenia technicznego.

Tab. 12 Sieć wodociągowa i gazowa w gminach położonych w PKWŁ i jego otulinie

Gmina	sieć wodociągowa na 100 km ² (w km)	sieć gazowa na 100 km ²	ludność korzystająca z wodociągu (%)	ludność korzystająca z gazociągu (%)
Brzeziny (miasto)	321,1	39,2	97,5	73,2
Brzeziny (gmina)	138,5	15,2	98,5	15,0
Dmosin	125,5	b.d.	100,0	19,0
Nowosolna	186,4	175,3	95,9	2,2
Stryków	132,1	72,1	99,9	5,8
Zgierz	168,9	71,9	98,0	0,6

Zróżnicowanie dostępności sieci gazowej oraz niski stopień jej wykorzystania w gminach o rozproszonej zabudowie wskazują na potrzebę dalszego rozwoju infrastruktury energetycznej, przy jednoczesnym uwzględnieniu zasad ochrony środowiska i kierunków transformacji energetycznej. W perspektywie planistycznej zaleca się wspieranie rozwiązań niskoemisyjnych i alternatywnych wobec paliw

kopalnych (np. pomp ciepła, biogazu), szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo w bezpośrednim sąsiedztwie Parku.

4.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska (ścieki komunalne i przemysłowe, ścieki opadowe, odpady, akustyka)

Dane dotyczące wyposażenia gmin położonych w granicach i otulinie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich w infrastrukturę kanalizacyjną wskazują na bardzo silne zróżnicowanie przestrzenne w zakresie gospodarki ściekowej.

W Brzezinach (miasto) poziom wyposażenia w sieć kanalizacyjną jest najwyższy - 94,5% gospodarstw domowych korzysta z kanalizacji, co potwierdza rozwiniętą infrastrukturę miejską i sprawność systemu odprowadzania ścieków. Niski odsetek budynków mieszkalnych formalnie przyłączonych do sieci (4,9%) może wynikać z niepełnej aktualizacji danych statystycznych lub innej metody ewidencji (np. ujęcia budynków wielorodzinnych).

W gminach wiejskich, w tym Brzeziny (gmina), Dmosin, Nowosolna i Zgierz, sytuacja jest znacznie słabsza. Brzeziny (gmina) wykazują całkowity brak gospodarstw korzystających z kanalizacji przy jednoczesnym stosunkowo wysokim odsetku budynków przyłączonych (40,5%), co może wskazywać na etap realizacji sieci lub różnice w metodologii raportowania (często sieć jest wykonana, ale nie wszystkie gospodarstwa korzystają z niej operacyjnie).

W gminie Stryków ponad połowa gospodarstw domowych korzysta z kanalizacji (50,3%), co jest wynikiem lepszej urbanizacji i położenia w strefie oddziaływania aglomeracji łódzkiej. Z kolei w Nowosolnej i Zgierzu (gmina) wskaźniki są bardzo niskie (odpowiednio 6,6% i 4,6%), co potwierdza niedostateczny rozwój infrastruktury kanalizacyjnej, zwłaszcza w obszarach rozproszonej zabudowy i o wysokich walorach przyrodniczych, gdzie budowa sieci jest technicznie i ekonomicznie utrudniona.

Tab. 13 Infrastruktura kanalizacyjna w gminach położonych w PKWŁ i jego otulinie

Gmina	Gospodarstwa domowe korzystające z kanalizacji (%)	Bud. mieszk. przyłączone do kan. (%)
Brzeziny (miasto)	94,5	4,9
Brzeziny (gmina)	0,0	40,5
Dmosin	17,6	1,1
Nowosolna	6,6	71,7
Stryków	50,3	b.d.
Zgierz	4,6	17,9

Powyższe dane pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków:

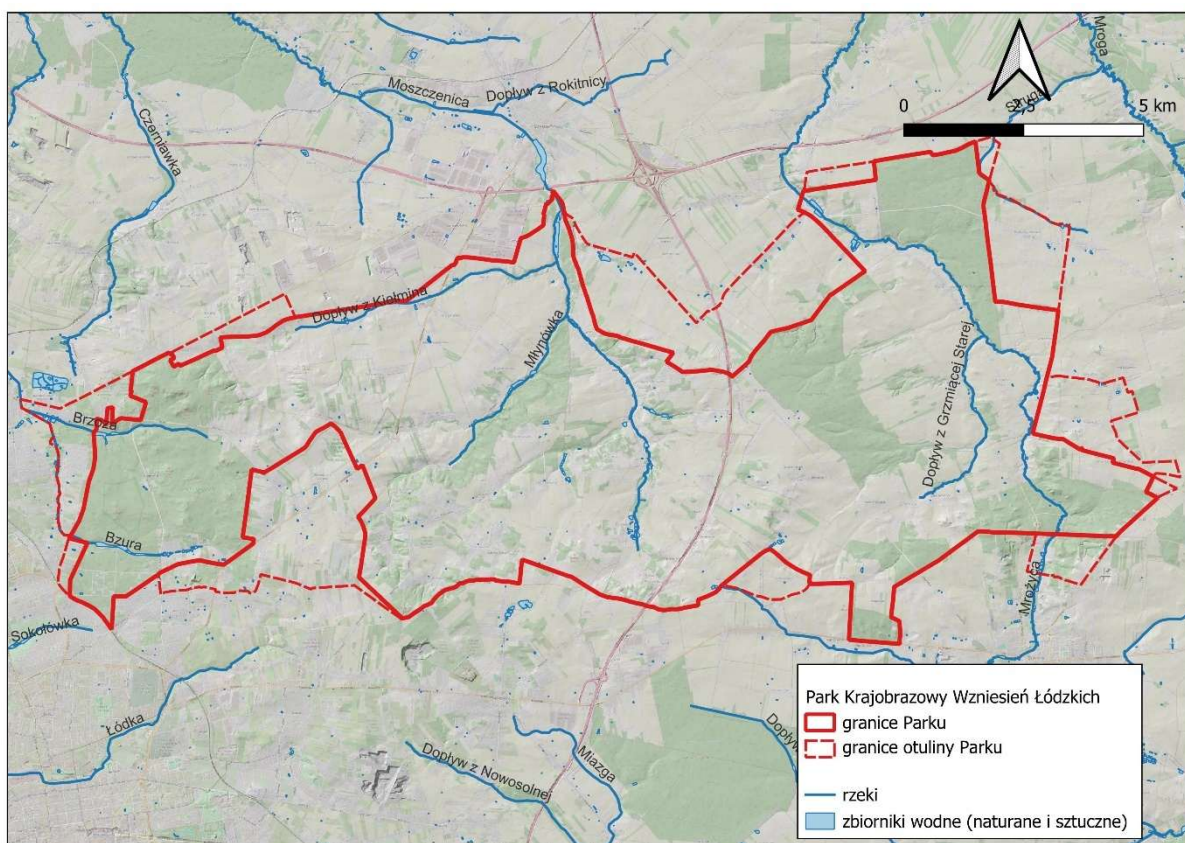
- 1) Obszar charakteryzuje się wysoką dostępnością kanalizacji w miastach i znacznym deficytem w gminach wiejskich.
- 2) Niski stopień skanalizowania terenów otaczających Park powoduje potencjalne ryzyko dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych, zwłaszcza w zlewniach Moszczenicy, Miazgi i Bzury.

- 3) Należy rozważyć zalecenie rozwoju systemów kanalizacji sanitarnej i alternatywnych rozwiązań przydomowych (oczyszczalnie biologiczne, systemy hybrydowe) w gminach o rozproszonej zabudowie.

4.5.3. Infrastruktura hydrotechniczna (przeciwpowodziowa, melioracyjna itd.)

Obszar Parku i jego otuliny charakteryzuje się gęstą siecią cieków naturalnych (m.in. Bzura, Moszczenica, Mrożyca), które pełnią kluczową rolę w retencji i odprowadzaniu wód powierzchniowych. Wzdłuż głównych dolin rzecznych występują liczne urządzenia melioracyjne, takie jak rowy odwadniające, kanały i przepusty. Wskazuje to na wysoki stopień przekształceń hydrologicznych, zwłaszcza w południowej i wschodniej części Parku.

Na obszarze Parku nie stwierdza się dużych budowli przeciwpowodziowych (np. wałów czy zbiorników retencyjnych o znaczeniu regionalnym), jednak istnieją liczne małe zbiorniki wodne, stawy i spiętrzenia o charakterze lokalnym – pełniące funkcję retencyjną i krajobrazową. Doliny Moszczenicy i Miazgi stanowią kluczowe korytarze dla naturalnej retencji oraz dla ochrony przeciwpowodziowej terenów przyległych.

Ryc. 23. Mapa hydrograficzna PKWŁ

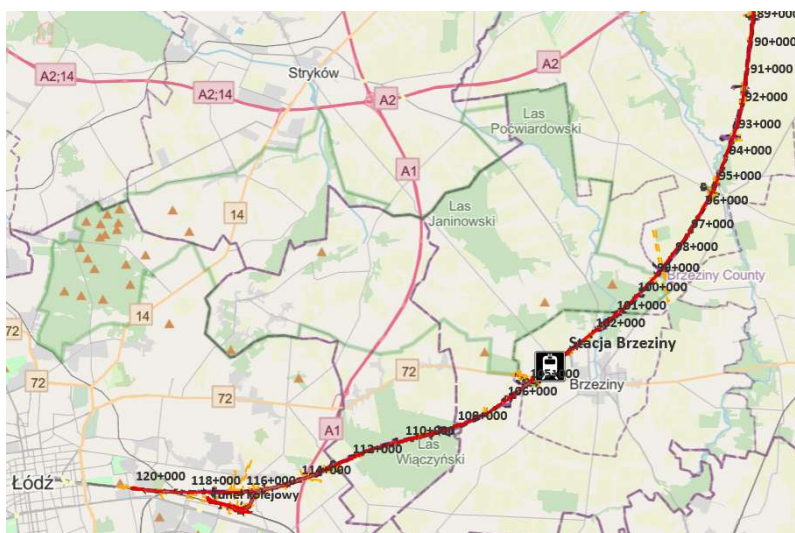
System melioracyjny, szczególnie w dolnych partiach zlewni, wymaga obecnie przeglądu pod kątem dostosowania do potrzeb zrównoważonego gospodarowania wodami, z naciskiem na renaturyzację rowów, ograniczenie odpływu powierzchniowego i zwiększenie zdolności retencyjnych terenów rolnych.

4.6. Tereny specjalne (wojskowe)

Zgodnie z rozporządzeniem ministerialnym⁸ za tereny zamknięte, niezbędne dla obronności państwa, uznaje się: stanowiska kierowania państwem i stanowiska dowodzenia Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej w stanie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, obiekty rozpoznania i walki radioelektronicznej oraz obrony powietrznej i przeciwlotniczej kraju, obiekty telekomunikacyjne służące do przekazywania informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową, porty wojenne i urządzenia Marynarki Wojennej, lotniska wojskowe, składy i magazyny amunicji, uzbrojenia oraz materiałów pędnych i smarów, obiekty przeznaczone do produkcji materiałów i środków służących do celów obrony kraju oraz inne wskazane przez ministerstwo. Obszary tego typu nie występują na terenie PKWŁ.

4.7. Istniejące i projektowane lokalizacje przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Planowana budowa Kolei Dużych Prędkości w wariantie 31 (granatowym), przebiegającym przez północną część gminy Brzeziny i w niewielkim stopniu przecinającym Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich w rejonie miejscowości Szymaniszki, stanowi inwestycję o potencjalnie znaczącym wpływie na środowisko przyrodnicze, krajobraz i układ przestrzenny tego obszaru. Linia ta, będąca częścią planowanego połączenia Warszawa - Łódź, będzie przebiegać wprawdzie przez niewielki obszar Parku, niemniej może stanowić ingerencję w jego kluczowe funkcje ekologiczne i krajobrazowe.

Ryc. 24. Planowany przebieg Kolei Dużych Prędkości w rejonie PKWŁ

Najpoważniejszym skutkiem planowanej inwestycji byłaby fragmentacja siedlisk przyrodniczych. Linia kolejowa dużych prędkości wymaga szerokiego pasa inwestycyjnego i wiąże się z budową nasypów, estakad oraz dróg technicznych, co może doprowadzić do przerwania ciągłości ekosystemów leśnych i dolinnych. W konsekwencji ograniczona zostałaby migracja zwierząt, zwłaszcza ssaków i płazów, a także spójność biologiczna pomiędzy kluczowymi kompleksami leśnymi Parku.

Drugim istotnym zagrożeniem jest oddziaływanie akustyczne i wibracyjne. Pociągi dużych prędkości generują intensywny hałas, który może prowadzić do płoszenia ptaków i zaburzeń w zachowaniach

⁸ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 lipca 2003 roku w sprawie terenów zamkniętych niezbędnych dla obronności państwa, Dz.U. z 2003 roku, Nr141, poz.1368

gatunków lęgowych. Wpływ ten może rozciągać się na znaczną odległość od torowiska, obejmując nawet kilkusetmetrowe pasy strefy ciszy przyrodniczej.

Kolejnym negatywnym skutkiem będzie zmiana krajobrazu i charakteru przestrzeni, szczególnie w kontekście panoramicznych widoków, które są jednym z głównych walorów Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Budowa obiektów infrastrukturalnych, takich jak nasypy, ekrany akustyczne, sieci trakcyjne, wprowadzi trwałą, antropogeniczną element w krajobraz, znacząco obniżając jego estetykę i percepcyjną spójność.

Należy również uwzględnić potencjalne zaburzenia stosunków wodnych. W rejonie Wzniesień Łódzkich występują liczne źródła i cieki zasilające większe systemy rzeczne. Prace ziemne związane z budową torowiska mogą zmienić kierunki odpływu wód gruntowych, prowadząc do lokalnego odwodnienia siedlisk torfowiskowych i wilgotnych łąk. Takie zmiany mogą mieć długofalowy, nieodwracalny wpływ na skład gatunkowy flory i fauny.

Wreszcie, budowa linii KDP może pośrednio prowadzić do nasilenia presji inwestycyjnej w otulinie Parku. Nowe połączenie transportowe zwiększy atrakcyjność terenów przyległych dla zabudowy mieszkaniowej i usługowej, co może przyczynić się do rozproszenia zabudowy i utraty rolniczego oraz przyrodniczego charakteru krajobrazu.

4.8. Ocena przekształceń zagospodarowania przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 20-lecia

W ciągu ostatnich dwóch dekad obszar Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otuliny podlegał zauważalnym przemianom przestrzennym związanym z procesami suburbanizacji w strefie oddziaływania Łodzi. Proces suburbanizacji jest szczególnie widoczny w gminach Nowosolna, Stryków, Brzeziny (gmina) i Dmosin, które należą do strefy podmiejskiej Łodzi. Według opracowań planistycznych tych jednostek terytorialnych, w ostatnich latach zwiększyła się liczba decyzji o warunkach zabudowy oraz powierzchnia terenów przeznaczonych w studiach uwarunkowań pod funkcje mieszkaniowe i usługowe. Zjawisku temu towarzyszy rozpraszanie zabudowy i stopniowe ograniczanie powierzchni terenów rolnych, co w dokumentach ochrony przyrody określa się jako czynnik wzrostu presji antropogenicznej na środowisko. Jednocześnie władze lokalne podejmują działania mające na celu ograniczenie negatywnych skutków tych procesów. Przykładem są uchwalone w 2022 roku miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla obszarów położonych w rejonie Lasu Łągiwnickiego w Łodzi, których celem jest uporządkowanie struktury przestrzennej i ochrona powiązań przyrodniczych z obszarem PKWŁ (UML, 2022). Działania te wpisują się w szerszy nurt polityki regionalnej, promującej zrównoważony rozwój i zachowanie integralności przyrodniczej krajobrazu.

W kontekście oceny dotyczącej zmian zagospodarowania przestrzennego należy podkreślić także zagrożenia wynikające z reformy systemu planowania przestrzennego w Polsce z 2023 r. Chodzi przede wszystkim o modyfikacje Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w gminach, które miały na celu umożliwienie zmian obowiązujących planów miejscowych oraz poszerzenie obszarów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową. W wielu przypadkach obserwuje się dopuszczanie na terenach rolnych zabudowy zagrodowej, która jedynie formalnie zachowuje status zagrodowej, a faktycznie pełni funkcję zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Ponadto w 2025 roku nasiliło się zjawisko składania przez wielu właścicieli nieruchomości gruntowych nieobjętych planem miejscowym, wniosków o wydanie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu. Siłą napędową tych wniosków jest konieczność przygotowania przez gminy planów ogólnych, co może skutkować brakiem możliwości zabudowy tych terenów w późniejszym czasie. W rezultacie część gmin, zwłaszcza tych położonych w strefie podmiejskiej, na dużą skalę wydaje tego typu decyzje, otwierając tereny

rolne na faktyczną urbanizację. Nasila się także proces zabudowy zagrodowej - tendencję tę widać m.in. w Strykowie i Nowosolnej, gdzie presja przekształceń rolnych terenów otwartego krajobrazu na funkcje mieszkaniowe jest szczególnie silna.

Podsumowując, analiza zmian zagospodarowania przestrzennego w otoczeniu Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich wskazuje na utrzymujące się procesy suburbanizacyjne i wzrost presji inwestycyjnej, przy równoczesnych próbach wzmocnienia ram planistycznych w celu ochrony walorów przyrodniczych. W świetle dostępnych źródeł można stwierdzić, że zjawisko to ma charakter udokumentowany i wymaga dalszego monitorowania w kontekście zachowania równowagi między rozwojem osadniczym a ochroną środowiska.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z ANTROPOGENICZNEGO OBCIĄŻENIA PRZYRODY

5.1. Przekształcenia litosfery i pedosfery

Obszar PKWŁ charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, powstałą głównie w wyniku procesów glacialnych i peryglacialnych ostatniego zlodowacenia środkowopolskiego. Najwyżej położony punkt Parku znajduje się na wysokości 284 m n.p.m. - jest to tzw. wzgórze „Radary” w pobliżu miejscowości Dąbrowa. Wzgórza w południowej części PKWŁ obniżają się wyraźnymi stopniami w kierunku północnym, w stronę Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej. Północny kraniec Parku, położony około 7–9 km od głównej krawędzi, osiąga wysokości około 165 m n.p.m. w dolinie Moszczenicy koło Strykowa, a miejscami nawet poniżej 150 m n.p.m., jak w dolinie Mroźnicy w rejonie Niesułkowa.

Przekształcenia litosfery na obszarze PKWŁ wynikają zarówno z naturalnych procesów geomorfologicznych, jak i z długoletniej działalności człowieka, której skutki są widoczne w krajobrazie do dziś. Na szczególną uwagę zasługują formy występujące w strefie krawędziowej Wzniesień Łódzkich, gdzie na podłożu zbudowanym z piasków i żwirów wodnolodowcowych rozwinęły się systemy parowów i wcięć drogowych (Klajnert 1998).

Typowe cechy rzeźby tego obszaru pozostawały niemal niezmienione dzięki ochronnej roli Puszczy Łódzkiej, która w znacznym stopniu ograniczała erozję. Jednak działalność człowieka, przede wszystkim karczowanie lasów i rozwój rolnictwa, zapoczątkowały procesy prowadzące do przekształceń powierzchni. Impulsem do powstania wielu współczesnych form było wylesienie stoków i dolin, które umożliwiło rozwój procesów stokowych, w tym spłukiwania i erozji wąwozowej. Przykładem tego typu form są Parowy Janinowskie stanowiące zespół wcięć o długości ok. 2,5 km i głębokości do 8 m. Ich powstanie związane było lokalnym wylesieniem, które nastąpiło w wyniku działalności plemion zamieszkujących te tereny w V–VI wieku n.e. Skoncentrowany spływ wód opadowych po nachylonych ku dolinie Mroźnicy stokach doprowadził do powstania sieci parowów, które w kolejnych stuleciach ulegały dalszemu pogłębianiu i rozczłonkowaniu. Aktywny rozwój tej formy zakończył się w okresie przełomu XV i XVI wieku, kiedy to obszar ponownie został częściowo zalesiony (Twardy 1995)

Rozcięcia drogowe, zwane również głębocznikami powstają na stokach o dużym nachyleniu, gdzie użytkowanie dróg gruntowych powoduje ich pogłębienie wskutek ugniatania i erozji spowodowanej spływem wód opadowych i roztopowych. W efekcie powstają wąskie, wcięte dolinki o głębokości sięgającej kilku metrów (Kamiński, Twardy 1998).

Do przekształceń litosfery spowodowanych działalnością człowieka związaną z uprawą roli na obszarach zróżnicowanym ukształtowaniu terenu należą wysokie miedze. Te mikroformy rzeźby stokowej powstają w wyniku poprzecznej orki pól. Powoduje to stopniowe przemieszczanie ziemi ku górze i podcinanie niższych działek, co prowadzi do narastania miedz na wyżej położonych polach. Zjawisko to określane jest jako denudacja agrotechniczna.

W krajobrazie PKWŁ można zauważyć ślady dawnej działalności górniczej, w tym pozostałości po eksploatacji żwiru, gdzie widoczne są warstwy osadów glacialnych ułożonych naprzemiennie, m.in. w odkrywcę na terenie dawnej żwirowni w Moskwie. Wzniesienia morenowe i ostańce denudacyjne w okolicach miejscowości Plichtów, Moskwa, Grzmiąca, Janów i Dobra-Nowiny, a także sztucznie usypana (na terenie otuliny PKWŁ) Górka Rogowska, stanowią punkty widokowe umożliwiające obserwację rozległych panoram. Interesującym elementem rzeźby terenu są suche doliny leśne – tzw. parowy, występujące m.in. w Lesie Łagiewnickim. Wiele z nich powstało w wyniku wylesienia obszarów

przeznaczonych pod uprawy, co nasiliło erozję wodną podczas intensywnych opadów. Z biegiem czasu, gdy pola zostały porzucone, las ponownie zajął te tereny, pozostawiając systemy parowów widoczne w Starych Skoszewach i Brzezinach, a najlepiej rozwinięte w Lesie Janinowskim. Charakterystycznym elementem przyrody nieożywionej są również gładzowiska złożone z eratyków – gładzów narzutowych przyniesionych przez lądolód, znajdujące się m.in. w rejonie górnego stawu na Bzurze w Arturówku oraz w Anielinie–Lipce (*Krajobrazy w obrębie Parku ...*, 2025) czy w Rosyjce (objęte ochroną w postaci pomnika przyrody w 2025 r.).

Na terenie Parku i otuliny stwierdzono następujące złoża surowców okruszowych i ilastych:

- Byszewy – piaski ze żwirami i mułki wodnolodowcowe; eksploatacja zakończona; wyrobisko zrehabilitowane pyłami dymnicowymi,
- Byszewy-Boginia – piaski i żwiry; nie eksploatowane,
- Moskwa – piaski i żwiry; eksploatacja zaniechana; proponowane stanowisko dokumentacyjne,
- Wilanów – glina zwałowa; eksploatacja zaniechana, złoża częściowo zrehabilitowane (*Złącznik nr 1 do Rozporządzenia nr 5/03...*, 2003).

Podsumowując, procesy erozyjno-denudacyjne na terenie PKWŁ są wciąż aktywne, szczególnie w obszarach użytkowanych rolniczo oraz wzdłuż dróg gruntowych. Współczesne przekształcenia litosfery wynikają przede wszystkim z działalności człowieka, która miejscami znacząco zmodyfikowała pierwotny krajobraz polodowcowy. Do najważniejszych form przekształceń litosfery należą:

- urbanizacja i rozbudowa infrastruktury, szczególnie w rejonie północno-wschodnich obrzeży Łodzi, skutkująca ingerencją w naturalny układ form morfologicznych przez niwelację powierzchni, podcinaniu i wyrównywaniu stoków, usypywaniu nasypów,
- erozja stokowa i powierzchniowa, nasilona na gruntach ornych położonych na wzniesieniach, będąca efektem niewłaściwego użytkowania rolniczego i usuwania roślinności ochronnej,
- eksploatacja surowców mineralnych, głównie piasków, żwirów i glin, prowadząca do powstawania wyrobisk, hałd i zniekształcenia stoków,
- przekształcenia dolin rzecznych (m.in. rzeki Moszczenicy i Bzury) w tym regulacje cieków oraz melioracje, które zaburzają naturalne procesy denudacyjne i akumulacyjne (*Złącznik nr 1 do Rozporządzenia nr 5/03...*, 2003).

Pedosfera PKWŁ, rozwinięta głównie na glinach morenowych, piaskach i żwirach lodowcowych, ulega również wyraźnym zmianom antropogenicznym. Do najważniejszych procesów należą:

- degradacja i erozja gleb, zwłaszcza brunatnych i płowych, spowodowana intensywną orką w terenach falistych oraz spływem powierzchniowym,
- uszczelnianie powierzchni glebowej w wyniku zabudowy i rozwoju sieci komunikacyjnej,
- zanieczyszczenie gleb metalami ciężkimi i związkami azotu przede wszystkim w strefie oddziaływania aglomeracji łódzkiej,
- procesy sukcesji i rekultywacji gleb w miejscach poeksploatacyjnych, gdzie zachodzi naturalna regeneracja pokrywy glebowej i rozwój roślinności pionierskiej.

5.2. Zanieczyszczenie atmosfery substancjami i energią

PKWŁ pozostaje pod znacznym wpływem antropopresji, wynikającej głównie z bliskości aglomeracji łódzkiej oraz przebiegu ważnych tras komunikacyjnych. Mimo stosunkowo wysokiego stopnia lesistości oraz ochronnego charakteru terenu, obszar ten nie jest wolny od oddziaływań antropogenicznych, w tym zanieczyszczeń atmosferycznych pochodzących zarówno z lokalnych, jak i zewnętrznych źródeł.

Zanieczyszczenie powietrza obejmuje zarówno emisję substancji chemicznych, jak i dopływ energii w postaci hałasu i ciepła.

Główne źródła emisji zanieczyszczeń do atmosfery na obszarze PKWŁ stanowią:

- emisje komunikacyjne – ruch samochodowy na drogach krajowych (m.in. A1, S8, DK14) powoduje uwalnianie tlenków azotu, tlenku węgla, pyłów zawieszonych (PM10 i PM2.5) oraz związków organicznych i metali ciężkich,
- emisje komunalno-bytowe – przede wszystkim w okresie grzewczym wzrasta emisja pyłów i związków siarki ze spalania węgla i drewna w piecach indywidualnych, szczególnie w miejscowościach położonych w obrębie Parku (m.in. w Dąbrowie, Nowosolnej, Skoszewach czy Strykowie),
- źródła ciepła obiektów mieszkalnych i usługowych - pomimo położenia PKWŁ w strefie podmiejskiej, w jego granicach znajduje się wiele miejscowości i osiedli o charakterze wiejskim i podmiejskim, gdzie wciąż funkcjonują tradycyjne systemy grzewcze oparte na paliwach stałych. Zanieczyszczenia pochodzą głównie z tzw. niskiej emisji, czyli emisji z kominów o wysokości do 40 m. Ukształtowanie powierzchni PKWŁ jest faliste i występują tu liczne doliny rzeczne, w związku z czym zanieczyszczenia te mogą się kumulować w obniżeniach terenu, szczególnie przy bezwietrznej pogodzie i inwersjach temperatury.
- działalność rolnicza - mimo że stanowi ważny element gospodarki lokalnej i tradycyjnego krajobrazu kulturowego, jest również źródłem zanieczyszczeń wpływających na stan środowiska przyrodniczego. Największe zagrożenie wiąże się ze spływem powierzchniowym nawozów mineralnych i organicznych (azotowych i fosforowych) do wód powierzchniowych i podziemnych, co prowadzi do ich eutrofizacji. Uciążliwe są również środki ochrony roślin, które mogą powodować skażenie gleb i wód oraz wpływać negatywnie na bioróżnorodność, w tym owady zapylające i drobną faunę. Ponadto intensywna uprawa roli i niewłaściwe gospodarowanie glebą przyczyniają się do erozji i degradacji struktury gleb, a hodowla zwierząt powoduje emisję amoniaku czy metanu.

Do mniej znaczących, ale również obecnych form zanieczyszczenia energią należą emisje elektromagnetyczne związane z infrastrukturą telekomunikacyjną oraz sztuczne oświetlenie, które przyczynia się do zjawiska tzw. zanieczyszczenia światłem, negatywnie wpływającego na rytmy dobowe organizmów żywych. Zanieczyszczenie energetyczne w PKWŁ przejawia się głównie w postaci:

- hałasu komunikacyjnego, generowanego głównie przez ruch samochodowy, szczególnie wzdłuż autostrady A1, drogi ekspresowej S8 i drogi krajowej nr 14,
- zanieczyszczenia świetlnego, pochodzącego z obszarów zabudowanych oraz infrastruktury drogowej, co zaburza naturalne rytmy biologiczne organizmów,
- lokalnego zanieczyszczenia cieplnego, wynikającego z nagrzewania powierzchni utwardzonych i budynków w strefach przyległych do terenów zurbanizowanych.

Występujący w Parku hałas komunikacyjny, zanieczyszczenie świetlne i ciepłe wpływają negatywnie na faunę i florę, zaburzając naturalne procesy biologiczne, migracje zwierząt oraz warunki siedliskowe.

5.3. Zmiany hydrosfery w zakresie obiegu wody oraz zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych

PKWŁ charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu, obejmującą morenowe wzgórza, doliny rzeczne oraz liczne obniżenia wytopiskowe. Ukształtowanie to w znacznym stopniu warunkuje lokalny obieg wody, gdyż występują tu zarówno obszary spływu powierzchniowego, jak i miejsca intensywnej

infiltracji wód opadowych do poziomów wodonośnych. Sieć hydrograficzna ma charakter źródłiskowy, a z obszaru PKWŁ wypływają m.in. źródła Bzury, Moszczenicy i Mroźnicy. Wody te odgrywają istotną rolę w zasilaniu systemu rzecznej centralnej Polski (Maksymiuk, 1998).

Wielkość i zmiany zużycia wody na 1 mieszkańca w latach 2004–2024 w gminach, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach PKWŁ lub jego otuliny, charakteryzują się wyraźnym zróżnicowaniem przestrzennym. Rosnącą presję na lokalne zasoby wodne odnotowano w gminach takich jak Stryków (+89,3%), Dmosin (+57,3%) oraz w gminie wiejskiej Brzeziny (+33,3%). Przeciwny kierunek zmian wystąpił w największym ośrodku miejskim – Łodzi, gdzie w okresie ostatnich 20 lat zużycie wody na mieszkańca spadło o 18,6%. Zjawisko to można interpretować przede wszystkim jako efekt szeroko zakrojonego projektu modernizacji sieci wodociągowej oraz wzrostu świadomości ekologicznej użytkowników. W miastach – Łodzi i Brzezinach – odnotowano najniższe wartości zużycia wody w przeliczeniu na mieszkańca, co wynika z faktu, że na obszarach wiejskich zapotrzebowanie na wodę jest znacząco większe ze względu na jej wykorzystanie do celów rolniczych.

Tab. 14 Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w m³ na 1 mieszkańca.

Gmina*	2004	2014	2024	Zmiana 2024 do 2004 [%]
Brzeziny (gm. wiejska)	47,1	45,4	62,8	33,3
Brzeziny (miasto)	37,7	33,5	42,0	11,5
Dmosin (gm. wiejska)	43,1	52,7	67,8	57,3
Łódź (miasto)	69,0	53,1	56,2	-18,6
Nowosolna (gm. wiejska)	72,7	42,9	72,7	0,0
Stryków (gm. miejsko-wiejska)	44,9	58,1	85,0	89,3
Zgierz (gm. wiejska)	80,8	74,4	76,2	-5,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

* Uwzględniono gminy, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach Parku Krajobrazowego lub jego otuliny.

Ścieki wymagające oczyszczenia to wszystkie ścieki przemysłowe i komunalne, które w momencie powstania zawierają zanieczyszczenia przekraczające dopuszczalne normy i muszą zostać poddane procesowi oczyszczania, zanim zostaną odprowadzone do wód lub do ziemi. Logicznym jest zatem, że zwiększenie zużycia wody – szczególnie na obszarach intensywnego rozwoju gospodarczego, jak np. w gminie Stryków – powoduje znaczący wzrost ilości ścieków wymagających oczyszczenia (dla gminy Stryków to +186,9%). Wzrost ten znacząco podnosi ryzyko obciążenia wód powierzchniowych w sytuacji niedostosowania przepustowości oczyszczalni. Odmienne kierunki zmian odnotowano w Łodzi (-12,3%) oraz w gminie wiejskiej Zgierz (-44,7%), gdzie spadek może wynikać zarówno z poprawy efektywności oczyszczania, jak i zjawiska niedoszacowania ilości ścieków produkowanych w obszarach o zabudowie rozproszonej.

Tab. 15 Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku w m³ na 1 mieszkańca

Gmina*	2004	2014	2024	Zmiana 2024 do 2004 [%]
--------	------	------	------	-------------------------

Brzeziny (gm. wiejska)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Brzeziny (miasto)	34,8	35,0	48,9	40,4
Dmosin (gm. wiejska)	0,0	15,9	29,9	-
Łódź (miasto)	65,6	55,8	57,6	-12,3
Nowosolna (gm. wiejska)	0,3	1,3	0,5	84,8
Stryków (gm. miejsko-wiejska)	16,3	25,9	46,7	186,9
Zgierz (gm. wiejska)	2,3	0,4	1,3	-44,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

* Uwzględniono gminy, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach Parku Krajobrazowego lub jego otuliny.

Ocena stanu jednolitych części wód (JCWP) w latach 2019–2024, na podstawie monitoringu, objęła zlewnie Moszczenicy do Dopływu z Besiekierza oraz Mrogi do Mroźnicy, Bzura do Starówki. Na podstawie przeprowadzonych badań stan JCWP oceniono jako zły, głównie z powodu niekorzystnego stanu chemicznego. Potencjał ekologiczny wód określono również jako zły. Ocena stanu JCWP rzecznych, wykonana na podstawie monitoringu prowadzonego w latach 2019–2024 oraz analiz statystycznych, potwierdziła zły stan wód. Klasyfikacja stanu chemicznego JCWP wskazuje, że stan chemiczny utrzymuje się poniżej poziomu dobrego, natomiast stan ekologiczny został oceniony jako słaby. Uzyskane wyniki wskazują na utrzymujący się zły stan jakości wód w badanym okresie, co świadczy o konieczności dalszego monitoringu oraz podjęcia działań naprawczych mających na celu poprawę stanu chemicznego i ekologicznego ocenianych JCWP (GIOŚ, 2025).

5.4. Synantropizacja i dewastacja biosfery

Antropogeniczne przekształcenia przyrody ożywionej należą do istotnych czynników, które historycznie kształtowały PKWŁ. Są one efektem zarówno zmian w środowisku abiotycznym (siedlisk), jak i bezpośredniej działalności człowieka oddziałującej na roślinność, grzyby i zwierzęta. W przeszłości największe przekształcenia związane były z rozwojem rolnictwa i wprowadzenia agrocenoz. Doprowadziło to do degradacji siedlisk leśnych. Przekształcono również doliny rzeczne, które stały się terenami użytkowanymi rolniczo, co przyczyniło się do uproszczenia struktur roślinnych i zubożenia bioróżnorodności. Współcześnie głównymi źródłami synantropizacji biosfery są wtórne zalesienia, wprowadzanie roślin ozdobnych w miejsce rodzimej flory oraz likwidacja naturalnych i półnaturalnych zbiorowisk roślinnych. Na proces ten wpływa rozwój zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjnej, który ogranicza korytarze ekologiczne i utrudnia migrację zwierząt.

Dewastacja biosfery PKWŁ wynika z nasilonej działalności człowieka. Do degradacji przyczyniają się działania związane ze stabilizacją stoków i modernizacją dróg, które prowadzą do niszczenia lub fragmentacji siedlisk, przerwania korytarzy ekologicznych, zmian w strukturze roślinności oraz zaburzeń układów hydrologicznych. Znaczący wpływ mają również procesy urbanizacji, zabór fragmentów przyrody pod zabudowę, parcelacja gruntów, zagęszczanie zabudowy oraz lokalizacja infrastruktury technicznej dysharmonizującej z krajobrazem.

Intensyfikacja użytkowania prowadzi do przekształcania naturalnych zbiorowisk i zubożenia ich składu gatunkowego, często z wprowadzeniem gatunków obcych siedliskowo. Z kolei zagospodarowanie nieużytków, mimo ich niskiej wartości gospodarczej, powoduje utratę ich cennych walorów przyrodniczych. Dodatkowymi zagrożeniami są zaśmiecanie środowiska oraz ekspansja gatunków

inwazyjnych, które wypierają gatunki rodzime, a także nadmierna penetracja terenów cennych przyrodniczo, prowadząca do degradacji biocenozy i biotopów.

Tab. 16 Udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni jednostek administracyjnych w procentach

Gmina*	2004	2014	2024	Zmiana 2024 do 2004 [pp.]
Brzeziny (gm. wiejska)	21,4	21,6	21,7	0,3
Brzeziny (miasto)	4,9	3,6	3,8	-1,1
Dmosin (gm. wiejska)	6,9	7,3	7,2	0,3
Łódź (miasto)	9,6	9,4	8,9	-0,7
Nowosolna (gm. wiejska)	23,2	23,1	23,2	0,0
Stryków (gm. miejsko-wiejska)	11,2	11,2	11,2	0,1
Zgierz (gm. wiejska)	29,0	29,0	29,2	0,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

* Uwzględniono gminy, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach Parku Krajobrazowego lub jego otuliny.

W latach 2004-2024 względnie stabilny pozostawał udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni gmin, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach PKWŁ lub jego otuliny. Zmiany lesistości w większości jednostek administracyjnych są niewielkie i nie przekraczają 0,3 punktu procentowego, co sugeruje utrzymanie stałej równowagi pomiędzy powierzchnią terenów leśnych a pozostałymi formami użytkowania ziemi. Nieznaczne wzrosty lesistości w gminach wiejskich Brzeziny, Dmosin, Zgierz oraz w Strykowie wskazują raczej na drobne wahania wynikające z naturalnych procesów sukcesji, zmian klasyfikacji gruntów lub niewielkich działań zalesieniowych niż na rzeczywistą ekspansję powierzchni leśnej. Spadki lesistości wystąpiły natomiast w miastach, zwłaszcza w Brzezinach (-1,1 pp.) i w Łodzi (-0,7 pp.), co można wiązać z procesami urbanizacji oraz rozwojem zabudowy i infrastruktury kosztem terenów zieleni. W całym analizowanym obszarze najwyższy poziom lesistości utrzymuje się w gminach wiejskich Zgierz (ok. 29%) i Nowosolna (ok. 23%), a najniższy – w mieście Brzeziny (poniżej 4%). Taki poziom lesistości w obszarze funkcjonalnym dużego miasta, utrzymujący się na stabilnym poziomie, należy uznać za satysfakcjonujący.

5.5. Przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko

Na obszarze PKWŁ oraz jego otuliny potencjalne zagrożenie dla komponentów środowiska stanowią wszelkie przedsięwzięcia z założenia mogące znacząco oddziaływać na środowisko, zwłaszcza te związane z rozwojem infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, urbanizacją oraz intensyfikacją gospodarki rolnej. Obszar Parku, położony w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji łódzkiej, podlega silnej presji inwestycyjnej, której skutkiem może być przekształcanie stosunków wodnych i zwiększenie zagrożenia dla jakości wód podziemnych i powierzchniowych. Do przedsięwzięć o największym potencjale oddziaływania należy planowana budowa linii Kolei Dużych Prędkości, przebiegającej w bezpośrednim sąsiedztwie lub częściowo przez obszary otuliny Parku. Realizacja tej inwestycji wiąże się z ryzykiem trwałej ingerencji w strukturę krajobrazu. Potencjalne oddziaływanie akustyczne i wibracyjne może również wpływać na faunę zamieszkującą tereny leśne i dolinne.

Największe ryzyko oddziaływania na środowisko wiąże się z inwestycjami liniowymi (drogi, sieci przesyłowe, kolej), które mogą prowadzić do fragmentacji ekosystemów, przerywania naturalnych ciągów hydrologicznych oraz zmian w retencji krajobrazowej. Rozwój zabudowy mieszkaniowej i usługowej, szczególnie w gminach położonych w południowej i zachodniej części Parku (m.in.

Stryków, Brzeziny, Nowosolna), skutkuje zwiększeniem powierzchni uszczelnionych, wzrostem spływu powierzchniowego oraz obniżeniem poziomu wód gruntowych.

Prace ziemne związane z inwestycjami drogowymi i kolejowymi mogą prowadzić do utraty gleb wysokiej klasy bonitacyjnej oraz do zaburzenia ich naturalnych właściwości filtracyjnych. Z kolei intensywna produkcja rolnicza w obrzeżach Parku sprzyja chemizacji gleb i wzrostowi zawartości biogenów, co wpływa negatywnie na mikrobiocenozę glebową i pośrednio na wody.

PKWŁ obejmuje zróżnicowane ekosystemy m.in. lasy liściaste (grądy, buczyny), mozaikę łąk, pól i zadrzewień śródpolnych oraz doliny rzeczne z siedliskami źródliskowymi. Realizacja dużych inwestycji infrastrukturalnych grozi fragmentacją siedlisk, przerwaniem korytarzy ekologicznych oraz zwiększeniem śmiertelności gatunków chronionych. Wymagane jest projektowanie przejść dla zwierząt, zachowanie zielonych ciągów migracyjnych i kompensacja przyrodnicza.

Urbanizacja i rozwój infrastruktury w otulinie Parku wpływają na lokalny mikroklimat, prowadząc do wzrostu temperatury powietrza i spadku wilgotności. Powstawanie „wysp ciepła” obserwuje się szczególnie w rejonie Nowosolnej i północno-wschodnich dzielnic Łodzi.

Park posiada wyjątkowe walory krajobrazowe wynikające z urozmaiconej rzeźby młodoglacjalnej. Wprowadzenie dużych obiektów infrastrukturalnych może znacząco ingerować w percepcję krajobrazu. Dodatkowym zagrożeniem jest chaotyczna zabudowa na obrzeżach Parku, prowadząca do rozproszenia form architektonicznych i utraty spójności krajobrazowej.

5.6. Ruch turystyczny jako element obciążenia środowiska przyrodniczego

Ruch turystyczny w PKWŁ jest zjawiskiem pożądanym, propagowanym m.in. przez sam Park, szczególnie w odniesieniu do turystyki pieszej i rowerowej (PKWŁ, 2025). Niestety, w niektórych aspektach może przyczyniać się do wzrostu presji antropogenicznej na środowisko przyrodnicze. Do czynników stanowiących największe obciążenie dla środowiska należą przede wszystkim zjawiska związane z nadmierną lub niekontrolowaną penetracją terenów chronionych. Dotyczy to zwłaszcza intensywnego ruchu samochodowego i motocyklowego w obrębie dróg leśnych i gruntowych, który powoduje hałas, emisję spalin oraz przyczynia się do degradacji powierzchni dróg i zwiększonej erozji gleb. Na niektórych odcinkach obserwuje się również nielegalne wjazdy pojazdów terenowych, w tym quadów, skutkujące niszczeniem darni, runa leśnego i siedlisk łąkowych oraz przekształcaniem obszarów podmokłych.

Znaczącym czynnikiem presji jest także nadmierne natężenie ruchu pieszego i rowerowego na wąskich ścieżkach, prowadzące do zadeptywania roślinności, zniszczenia runa leśnego i powierzchniowego spływu materiału glebowego, szczególnie w rejonie Lasu Łagiewnickiego, który ze względu na położenie w granicach administracyjnych Łodzi, stanowi najintensywniej użytkowany fragment Parku (Jaskulski, Szmidt 2015). Problematyczne pozostaje również zaśmiecanie środowiska, będące konsekwencją wzmożonego ruchu turystycznego, a także hałas turystyczny, związany z rekreacją plenerową, który może negatywnie wpływać na zachowania zwierząt. W dokumentach Parku podkreśla się także konieczność ograniczania rozbudowy infrastruktury turystycznej, która, choć poprawia dostępność rekreacyjną, prowadzi do fragmentacji siedlisk i zwiększenia antropopresji.

Kolejnym elementem obciążającym środowisko jest nielegalne pozyskiwanie runa leśnego, które może powodować lokalne ubytki w populacjach gatunków objętych ochroną. W świetle analiz PKWŁ oraz badań regionalnych (Włodarczyk 2019) działania edukacyjne i organizacyjne – m.in. odpowiednie prowadzenie ruchu turystycznego, wyznaczanie ścieżek dydaktycznych, rozwój form turystyki

zrównoważonej – pozostają kluczowe dla minimalizacji negatywnych skutków użytkowania turystycznego i rekreacyjnego obszaru.

Szczegółowe informacje dotyczące obciążenia środowiska przyrodniczego ruchem turystycznym zawiera dokument „*Operat kształtowania funkcji turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej*” opracowany dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

5.7. Stan przekształcenia przyrody - synteza

Podstawowe przekształcenia przyrody na terenie PKWŁ można podzielić na dwa zasadnicze etapy: te, które miały miejsce w czasach historycznych i współkształtowały obecne zasoby przyrodnicze objęte ochroną, oraz te, które rozpoczęły się w drugiej połowie XX wieku i w dużej mierze stanowią obecnie zagrożenie dla walorów przyrodniczych i krajobrazowych Parku.

Najstarsze zmiany w środowisku przyrodniczym PKWŁ wiążą się z działalnością człowieka od okresu wczesnośredniowiecznego. Intensywne osadnictwo, rozwój rolnictwa oraz wycinka lasów spowodowały stopniową antropogenizację krajobrazu. Na urodzajnych glebach powstały pola uprawne i pastwiska, co doprowadziło do redukcji powierzchni lasów. Zachowane dziś fragmenty lasów, takie jak Łagiewniki czy Janinów są relikтами dawnych kompleksów puszczańskich, które przetrwały dzięki późniejszemu włączeniu ich w struktury ochronne (Kamiński, Twardy, 1998).

W okresie nowożytnym (XVIII–XIX w.) ukształtował się charakterystyczny krajobraz rolniczo-leśny z rozproszoną zabudową wiejską, licznymi miedzami, zadrzewieniami śródpolnymi i systemem drobnych cieków wodnych. W tym czasie rozpoczęto również eksploatację glin i piasków oraz melioracje podmokłych dolin, co zmieniło lokalne stosunki wodne.

Drugi etap przekształceń rozpoczął się w drugiej połowie XX wieku i trwa do dziś. W tym okresie rozwój aglomeracji łódzkiej oraz rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej znacząco wpłynęły na środowisko przyrodnicze PKWŁ. Wzrosło tempo zabudowy terenów rolnych i zadrzewionych (sporadycznie zabudowywane są tereny leśne), zwłaszcza w południowej części Parku, w rejonie Nowosolnej, Dobrej czy Kalonki, gdzie obserwuje się intensywny proces suburbanizacji i presję inwestycyjną. Dodatkowo modernizacja dróg oraz budowa autostrady A1 i tras szybkiego ruchu doprowadziły do fragmentacji siedlisk przyrodniczych, utrudniając migrację zwierząt i osłabiając spójność ekologiczną obszaru.

Warto podkreślić, że o ile przekształcenia historyczne w dużej mierze doprowadziły do powstania obecnego, zróżnicowanego krajobrazu PKWŁ, o tyle procesy współczesne, związane głównie z urbanizacją i intensyfikacją działalności gospodarczej, stanowią realne zagrożenie dla jego zasobów przyrodniczych.

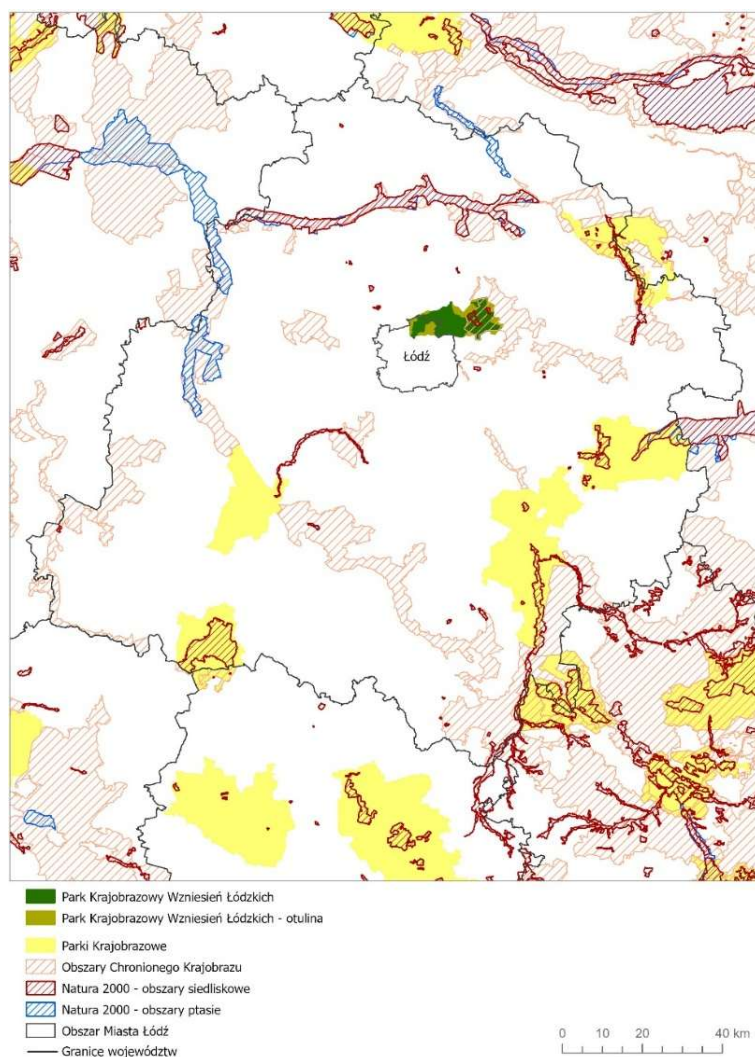
Szczegółowe informacje dotyczące stanu przekształceń przyrody Parku zawierają dokumenty „*Operat ochrony przyrody nieożywionej i gleb*”, „*Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego*”, „*Operat ochrony zwierząt*” oraz „*Operat ochrony siedlisk przyrodniczych szaty roślinnej, grzybów wielkoowocnikowych i porostów*” opracowane dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

6. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH I KULTUROWYCH

6.1. Uwarunkowania ochrony przyrody – synteza

6.1.1. Park w regionalnej strukturze form ochrony przyrody

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich na tle obszarów chronionych województwa łódzkiego pełni kluczową rolę w ochronie przyrody centralnej części regionu (Ryc. 25). Stanowi on kompaktowy, silnie zróżnicowany przyrodniczo obszar, będący jednym z nielicznych większych kompleksów leśno-doliny w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji łódzkiej. Jego znaczenie polega nie tylko na ochronie lokalnych ekosystemów, ale także na utrzymaniu ciągłości korytarzy ekologicznych i równowagi przyrodniczej w silnie przekształconym krajobrazie środkowej Polski. W ujęciu przestrzennym PKWŁ położony jest w centralnej części województwa, w strefie krawędziowej Wzniesień Łódzkich. Najbliższe większe kompleksy chronione, takie jak Bolimowski Park Krajobrazowy na północnym wschodzie czy Park Krajobrazowy Międzyrzecza Warty i Widawki, Sulejowski Park Krajobrazowy i Spalski Park Krajobrazowy na południu, są od niego oddzielone pasem terenów rolniczych i zurbanizowanych.

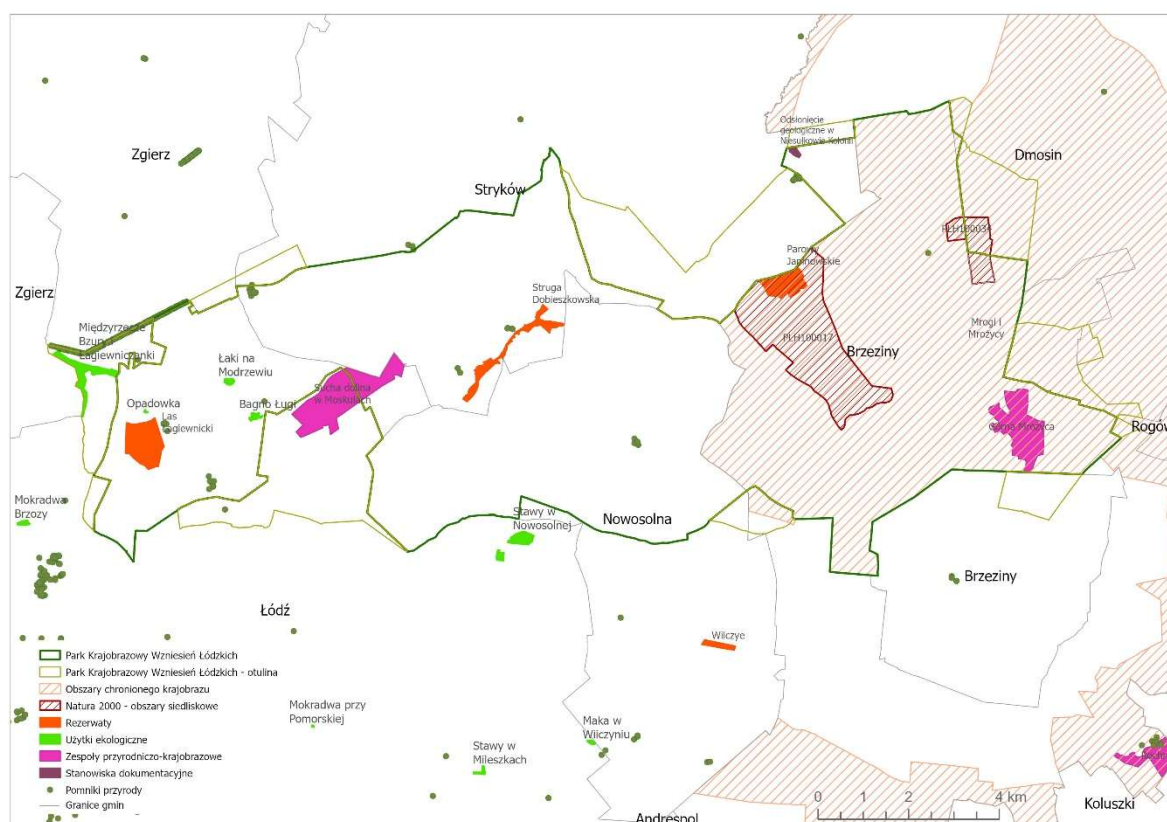
Ryc. 25. Położenie PKWŁ na tle obszarów chronionych województwa łódzkiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

6.1.2. Ustanowione formy ochrony przyrody w Parku i jego otulinie

Na terenie PKWŁ znajduje się trzynaście form ochrony przyrody o łącznej powierzchni przekraczającej 17 tysięcy hektarów, zróżnicowanych pod względem charakteru i funkcji ochronnych:

- 3 rezerваты przyrody,
- 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- 4 użytki ekologiczne,
- 2 obszary Natura 2000,
- 1 obszar chronionego krajobrazu
- 46 pomników przyrody [uwaga red. – do weryfikacji z mapą],
- 1 stanowisko dokumentacyjne (Ryc. 26, Tab. 17&18).

Ryc. 26. Ustanowione formy ochrony przyrody w PKWŁ i otulinie¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

Na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich występuje wiele form ochrony przyrody, obejmujących zarówno rezerваты, obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, jak i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne oraz stanowisko dokumentacyjne. W granicach Parku znajdują się trzy rezerваты przyrody: "Las Łagiewnicki" (PL.ZIPOP.1393.RP.673) położony w zachodniej części, w granicach administracyjnych Łodzi; "Struga Dobieszkowska" (PL.ZIPOP.1393.RP.574) zlokalizowany w części centralnej; oraz "Parowy Janinowskie" (PL.ZIPOP.1393.RP.739), w północno-wschodniej części Parku. Na obszarze PKWŁ wyznaczono również dwa obszary siedliskowe "Natura 2000", zlokalizowane we wschodniej części Parku. Pierwszy z nich, "Buczyna Janinowska"

(PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100017.H), położony jest w całości w jego granicach, natomiast drugi, "Wola Cyrusowa" (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100034.H), częściowo obejmuje również teren otuliny. Wschodnią część Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich oraz jego otuliny zajmuje "Obszar Chronionego Krajobrazu Mrogi i Mroźcy" (PL.ZIPOP.1393.OCHK.115). Na terenie Parku znajdują się także dwa "zespoły przyrodniczo-krajobrazowe": "Sucha Dolina w Moskulach" (PL.ZIPOP.1393.ZPK.71), położony w zachodniej części PKWł i częściowo w jego otulinie, oraz "Górna Mroźca" (PL.ZIPOP.1393.ZPK.57), zlokalizowany we wschodniej części Parku. W granicach PKWł oraz jego otuliny występują cztery "użytki ekologiczne". Trzy z nich znajdują się w obrębie Parku: "Łąki na Modrzewiu" (PL.ZIPOP.1393.UK.1061011.859), "Bagno Ługi" (PL.ZIPOP.1393.UK.1061011.898) i "Opadówka" (PL.ZIPOP.1393.UK.1061011.899). Czwarty, "Międzyrzecze Bzury i Łagiewczanki" (PL.ZIPOP.1393.UK.1061011.851), położony jest na terenie otuliny.

Tab. 17 Powierzchniowe formy ochrony przyrody na obszarze PKWł – stan na 2025 r.

L.p.	Nazwa	Rodzaj	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Przedmiot/cel ochrony
1	Las łagiewnicki	Rezerwat	69,85	1996	ochrona fragmentu lasu o wyróżniających się walorach przyrodniczych, z różnorodnymi fitocenozami grądu Tilio-Carpinetum (m.in. z udziałem jodły Abies alba), dąbrowy świetlistej Potentillo albae-Quercetum, dąbrowy kwaśnej Calamagrostio-Quercetum i in.
2	Struga Dobieszkowska	Rezerwat	37,65	1990	zachowanie naturalnego krajobrazu strumienia śródlęsnego z interesującymi formami morfologicznymi, m.in. jarami, misami śródliskowymi oraz z dobrze wykształconymi zbiorowiskami leśnymi, głównie łęgowymi i grądowymi.
3	Parowy Janinowskie	Rezerwat	41,66	2000	zachowanie fragmentów lasu bukowego z kompleksem erozyjnym parowów charakterystycznych dla strefy krawędziowej Wzniesień Łódzkich
4	Sucha dolina w Moskulach	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy	162	2010	Jedno z ramion źródłowego odcinka rzeki Młynówki, które okresowo prowadzi wody oraz tereny przylegające do Lasu łagiewnickiego, w związku z czym dolina ta stanowi korytarz ekologiczny umożliwiający migrację zwierząt i prawidłowe działanie jego ekosystemów.
5	Górna Mroźca	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy	105	1998	Fragment dorzecza górnego odcinka Mroźcy między Tadzinem i Szymaniskami

L.p.	Nazwa	Rodzaj	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Przedmiot/cel ochrony
6	Międzyrzecze Bzury i Łągiwniczanki	Użytek ekologiczny	32,42	2009	Różnorodność biologiczną fragmentów dolin Bzury i Łągiwniczanki w pobliżu miejsca, gdzie łączą się obydwie ciek.
7	Łąki na Modrzewiu	Użytek ekologiczny	2,93	2008	dolinne obniżenie będące pierwotnym obszarem źródłiskowym rzeki Łągiwniczanki
8	„Opadówka”	Użytek ekologiczny	0,5	2021	Zachowanie w Lesie Łągiwnickim śródleśnej łąki z półnaturalnymi biocenozy higrofilnymi, ważnymi dla zachowania różnorodności biologicznej
9	„Bagno Ługi”	Użytek ekologiczny	3,5	2021	Zachowanie śródleśnego, mokradłowego zagłębienia z mozaiką zbiorowisk leśnych, szuwarowych i wodnych, o dużych wartościach estetycznych i przyrodniczych, będącego ważnym ośrodkiem różnorodności biologicznej.
10	PLH100017 Bucyna Janinowska	Natura 2000	528,96	2021	Trwała ochrony siedlisk przyrodniczych
11	PLH100034 Wola Cyrusowa	Natura 2000	92,35	2021	Trwała ochrony populacji zagrożonych wyginięciem gatunków zwierząt innych niż ptaki
12	Niesułków Kolonia	Stanowisko dokumentacyjne	3,89	2003	Odstąpienia pochodzenia antropogenicznego ukazujące strukturę osadów stokowych, rytmicznie warstwowanych, fragmentu doliny Mroźcy, będących najbardziej typowymi seriami wypełnień dolinnych obszaru podłódzkiego.
13	Mrogi i Mroźcy	Obszar chronionego krajobrazu	16 660	1986	Źródłiskowe i górne partie dolin rzecznych wraz z przyległymi terenami rolno-leśnymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://parkilodzkie.pl/PKWŁ/o-parku/przyroda/349-formy-ochrony-przyrody> oraz <https://crfop.gdos.gov.pl/> [dostęp dn. 10.10.2025].

Na obszarze Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich znajduje się 46 pomników przyrody, w tym dwa pomniki zbiorowe, aleje drzew: „lipy w Niesułkowie” oraz „aleja klonów srebrzystych w Łągiwnikach”, obejmująca 250 drzew (Tab. 5). Większość pomników przyrody - 34 znajduje się terenie Parku, 12 obiektów w obszarze otuliny.

Tab. 18 Pomniki przyrody na terenie PKWŁ i otuliny

Lp.	Kod INSPIRE	Obiekt	Nazwa	Gatunek	Położenie
1	PL.ZIPOP.1393.PP.1006082.707	drzewo		Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
2	PL.ZIPOP.1393.PP.1006082.708	drzewo		Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
3	PL.ZIPOP.1393.PP.1006082.709	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - <i>Fagus sylvatica</i>	PKWŁ
4	PL.ZIPOP.1393.PP.1006082.710	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - <i>Fagus sylvatica</i>	PKWŁ
5	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.593	drzewo		Drb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
6	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.595	drzewo		Drb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
7	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.605	drzewo		Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>	otulina
8	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.606	drzewo		Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>	otulina
9	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.607	drzewo		Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>	otulina
10	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.608	drzewo		Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	otulina
11	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.609	drzewo		Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	otulina
12	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.610	drzewo		Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	otulina
13	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.611	drzewo		Wizz szypułkowy - <i>Ulmus laevis</i> (<i>Ulmus pedunculata</i> , <i>Ulmus effusa</i>)	otulina
14	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.612	aleja drzew	Niesułkowskie lipy	Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	otulina
15	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.620	drzewo		Drb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
16	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.621	drzewo		Drb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
17	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.622	drzewo		Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	PKWŁ
18	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.623	drzewo		Klon jawor (Jawor) - <i>Acer pseudoplatanus</i>	PKWŁ
19	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.624	drzewo		Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	PKWŁ

Lp.	Kod INSPIRE	Obiekt	Nazwa	Gatunek	Położenie
20	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.625	drzewo		Drb szypukkowy - Quercus robur	PKWł
21	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.661	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
22	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.662	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
23	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.663	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
24	PL.ZIPOP.1393.PP.1020083.669	drzewo		Drb szypuekowy - Quercus robur	PKWł
25	PL.ZIPOP.1393.PP.1020085.5007	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	otulina
26	PL.ZIPOP.1393.PP.1021022.844	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
27	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.223	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	otulina
28	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.227	drzewo		Drb szypukkowy - Quercus robur	PKWł
29	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.228	drzewo		Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	PKWł
30	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.229	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
31	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.230	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
32	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.231	drzewo		Drb szypukkowy - Quercus robur	PKWł
33	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.232	drzewo		Drb szypukkowy - Quercus robur	PKWł
34	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.448	alej drzew	Aleja klonów srebrzystych	Klon srebrzysty - Acer saccharinum	otulina
35	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5030	drzewo		Drb szypukkowy - Quercus robur	PKWł
36	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5050	drzewo		Drb szypukkowy - Quercus robur	PKWł
37	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5070	drzewo		Klon srebrzysty - Acer saccharinum	PKWł
38	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5071	drzewo		Lipa drobnolistna - Tilia cordata	PKWł
39	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5150	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	otulina i PKWł
40	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5151	drzewo		Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	PKWł

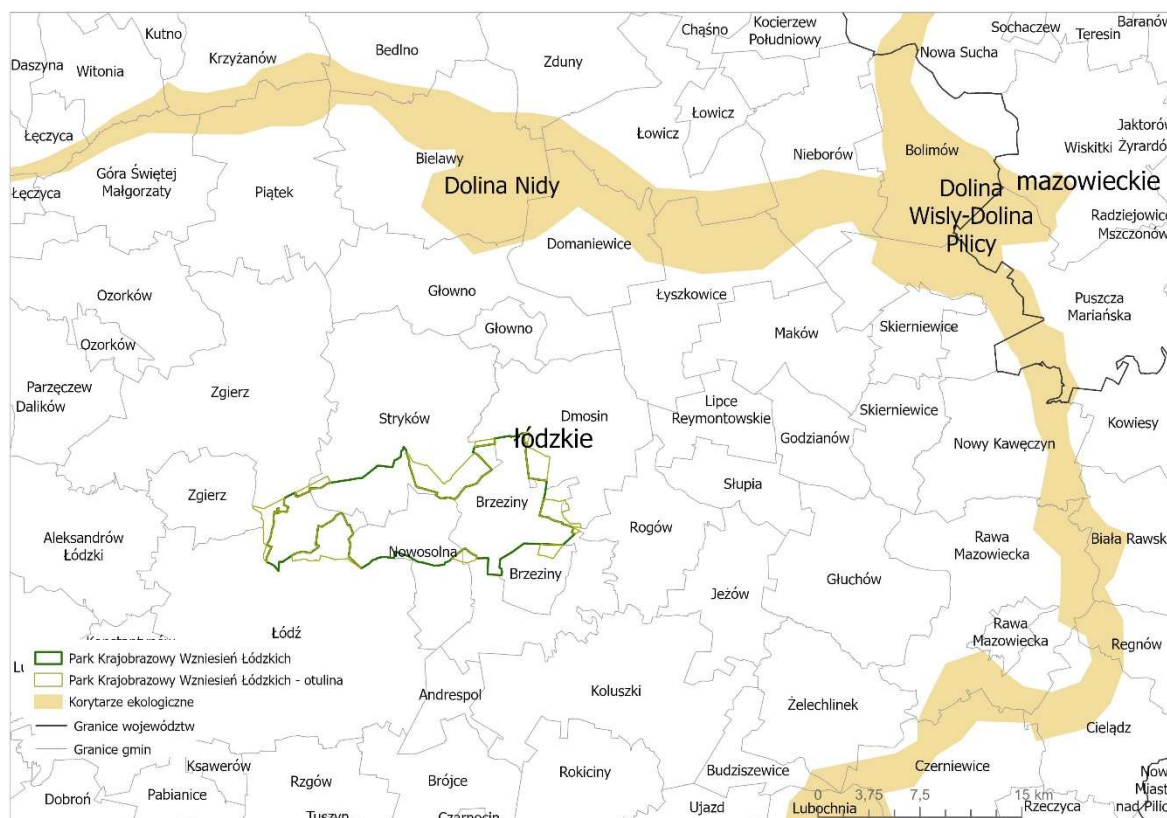
Lp.	Kod INSPIRE	Obiekt	Nazwa	Gatunek	Położenie
41	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5152	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	PKWŁ
42	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5153	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	PKWŁ
43	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5154	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	PKWŁ
44	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5155	drzewo		Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	PKWŁ
45	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5156	drzewo		Dąb szypułkowy - Quercus robur	PKWŁ
46	PL.ZIPOP.1393.PP.1061011.5208	drzewo		Daglezja zielona (Jedlica Douglasa) - Pseudotsuga menziesii	PKWŁ
47	Do uzupełnienia		Uchwała Nr XV/125/2025. Rady Gminy Nowosolna, z dnia 30 kwietnia 2025 r.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

Do innych form ochrony przyrody na obszarze Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich należy stanowisko dokumentacyjne "Odsłonięcie Geologiczne w Niesułkowie Kolonii" (PL.ZIPOP.1393.SD.211), zlokalizowane w północno-wschodniej części Parku.

6.1.3. Park w sieci korytarzy ekologicznych – synteza

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich położony jest poza siecią korytarzy ekologicznych. Żaden z korytarzy nie przecina obszaru Parku ani jego otuliny. Na wschód od PKWŁ znajduje się korytarz ekologiczny Dolina Wisły – Dolina Pilicy, natomiast na północ od granic Parku położony jest korytarz ekologiczny Dolina Nidy (Ryc. 27).

Ryc. 27. PKWŁ na tle sieci korytarzy ekologicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

Szczegółowe informacje dotyczące uwarunkowań ochrony przyrody zawierają dokumenty „Operat ochrony przyrody nieożywionej i gleb”, „Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”, „Operat ochrony zwierząt” oraz „Operat ochrony siedlisk przyrodniczych szaty roślinnej, grzybów wielkoowocnikowych i porostów” opracowane dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

6.2. Uwarunkowania ochrony krajobrazu – synteza

Ochrona krajobrazu Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich uwarunkowana jest następującymi czynnikami:

- presją urbanizacyjną i rozpraszaniem zabudowy, wynikającymi z bliskości aglomeracji łódzkiej,
- intensyfikacją funkcji mieszkaniowej i rekreacyjnej w granicach i otulinie Parku,
- zmianami w strukturze rolnictwa i użytkowania gruntów,
- wzrostem natężenia ruchu drogowego i turystycznego,
- dążeniem do podnoszenia standardu życia mieszkańców obszarów podmiejskich.

Postępująca suburbanizacja i przekształcanie terenów rolnych w działki budowlane prowadzą do fragmentacji krajobrazu oraz utraty jego spójności kompozycyjnej. Szczególnie w południowej i zachodniej części Parku (rejon Nowosolnej, Kalonki, Dobrej i Strykowa) obserwuje się intensywny rozwój zabudowy o zróżnicowanej formie architektonicznej.

Równocześnie wycofywanie się tradycyjnych form rolnictwa i sukcesja roślinności na gruntach porolnych zmieniają charakter krajobrazu rolniczego. Zanik otwartych pól, zadrzewień śródpolnych i

miedzy prowadzi do homogenizacji przestrzeni i osłabienia czytelności historycznych struktur użytkowania ziemi.

Wzrost znaczenia funkcji turystycznej i rekreacyjnej, w tym rozwój tras rowerowych i ścieżek pieszych, sprzyja poznaniu walorów Parku, lecz w niektórych miejscach generuje presję na środowisko – zwłaszcza w rejonie Lasu Łągiwnickiego i dolin źródliskowych. Nadmierna penetracja pieszka, hałas, a także nielegalne użytkowanie dróg leśnych przez pojazdy terenowe przyczyniają się do degradacji powierzchni gleb i roślinności.

Na krajobraz negatywnie oddziałują również inwestycje infrastrukturalne: autostrada A1, droga ekspresowa S8 oraz planowana linia Kolei Dużych Prędkości, które wprowadzają elementy obce wizualnie, powodują zanieczyszczenie światłem i hałasem komunikacyjnym.

Ochrona krajobrazu PKWŁ musi zatem godzić dynamiczne przemiany społeczno-gospodarcze z zachowaniem walorów przyrodniczo-estetycznych i historycznych. Wymaga to wprowadzenia skutecznych mechanizmów planistycznych, ograniczających swobodę zabudowy w strefie Parku i jego otuliny, oraz kształtowania ładu przestrzennego w oparciu o lokalne tradycje architektoniczne i kompozycyjne.

Argumentem za takim ograniczeniem jest fakt, iż dalszy rozwój funkcji rekreacyjnych i turystycznych zależy bezpośrednio od zachowania atrakcyjności krajobrazu. Utrata spójności przestrzennej i naturalnego charakteru grozi nieodwracalnym obniżeniem walorów, które stanowią podstawę ochrony. Ochrona krajobrazu PKWŁ powinna zatem wpisywać się w proces pozytywnego ukierunkowania zmian, które, choć nieuchronne, mogą być zarządzane w sposób sprzyjający zachowaniu tożsamości przestrzennej i przyrodniczej regionu.

Szczegółowe informacje dotyczące uwarunkowań ochrony krajobrazu zawiera dokument *„Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”* opracowany dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

6.3. Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego – synteza

Dziedzictwo kulturowe PKWŁ stanowi istotny element jego tożsamości i wartości krajobrazowych. Obszar ten, położony na styku strefy miejskiej Łodzi oraz terenów rolniczo-leśnych, charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form osadniczych oraz bogatym dziedzictwem historycznym. Ochrona zasobów kulturowych w granicach PKWŁ ma na celu zachowanie historycznej struktury krajobrazu, układów osadniczych, zespołów architektonicznych i obiektów zabytkowych, które wspólnie tworzą unikatowy krajobraz kulturowy regionu łódzkiego.

Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego w granicach PKWŁ obejmują:

- ochronę licznych stanowisk archeologicznych, dokumentujących ciągłość osadnictwa od neolitu po wczesne średniowiecze; najwięcej z nich zlokalizowanych jest w dolinach rzek,
- ochronę konserwatorską układów ruralistycznych i małomiasteczkowych, zachowanych w historycznym kształcie m.in. w Starych Skoszewach, Byszewach czy Dobieszkowie (w bezpośrednim sąsiedztwie PKWŁ znajduje się natomiast unikalny, ośmiodrożny układ przestrzenny Nowosolnej również wymagający zachowania),
- ochronę konserwatorską zespołów dworsko-parkowych i pałacowo-parkowych, stanowiących istotny element krajobrazu kulturowego, np. w Byszewach,
- ochronę konserwatorską obiektów architektonicznych wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków, spośród których znaczną część stanowią obiekty rezydencjonalne, a także budynki gospodarcze i folwarczne etc.,

- ochronę obiektów wpisanych do gminnych ewidencji zabytków, obejmujących w szczególności tradycyjną zabudowę wiejską, budynki użyteczności publicznej, kapliczki i krzyże przydrożne oraz cmentarze.
- ochronę reliktywów tradycyjnego krajobrazu rolniczego i osadniczego, w tym dawnych układów pól, miedz, zadrzewień śródpolnych oraz sieci dróg lokalnych, które zachowują czytelny układ historyczny i stanowią integralny element tożsamości krajobrazu PKWŁ.

Szczegółowe informacje dotyczące zasobów i form ochrony dziedzictwa kulturowego zawiera dokument *„Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”* opracowany dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

7. ZAGROŻENIA CHRONIONYCH ZASOBÓW PARKU WYNIKAJĄCE Z ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA

7.1. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, zagrożenie wewnętrzne to czynnik, który może spowodować niekorzystne zmiany w właściwościach fizycznych, chemicznych lub biologicznych zasobów, tworów i elementów chronionej przyrody, a także w walorach krajobrazowych i przebiegu procesów przyrodniczych. Może on wynikać zarówno z naturalnych przyczyn, jak i z działalności człowieka prowadzonej w granicach obszarów lub obiektów objętych ochroną prawną.

Zidentyfikowane zagrożenia opracowano na podstawie diagnozy zaprezentowanej w rozdziale 4 niniejszego dokumentu. Zestawienie zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich przedstawiono w tabeli 19.

Głównym źródłem zagrożeń wewnętrznych dla chronionych zasobów PKWŁ ze strony zagospodarowania przestrzennego jest narastająca presja urbanizacyjna i rozpraszanie zabudowy, wynikające z bliskości aglomeracji łódzkiej oraz rosnącej atrakcyjności terenów Parku jako obszaru mieszkaniowego i rekreacyjnego. Proces ten prowadzi do fragmentacji siedlisk przyrodniczych, przekształcania gruntów rolnych i łąk w działki budowlane, a także do pogorszenia ładu przestrzennego i krajobrazowego. Z kolei rozbudowa infrastruktury technicznej, utwardzanie powierzchni, wzrost natężenia ruchu drogowego oraz niska emisja z indywidualnych źródeł ciepła dodatkowo potęgują negatywny wpływ na środowisko, powodując spadek retencji wodnej, pogorszenie jakości powietrza i zanik tradycyjnego charakteru kulturowego wsi. Brak spójności w polityce planistycznej gmin skutkują stopniową utratą jego wartości przyrodniczo-krajobrazowych i osłabieniem funkcji ochronnych.

Istotnym problemem jest także zanieczyszczenie powietrza pochodzące z niskiej emisji, nieuporządkowana gospodarka odpadami i ściekami, a także nadmierna penetracja turystyczna i rekreacyjna, w tym poruszanie się pojazdami zmotoryzowanymi po terenach leśnych. Dodatkowo negatywnie oddziałują ingerencje w stosunki wodne poprzez melioracje, zabudowę dolin i utwardzanie powierzchni, co skutkuje obniżeniem poziomu wód gruntowych i degradacją siedlisk wilgotnych. Dopełnieniem tych zagrożeń jest brak ładu przestrzennego i degradacja krajobrazu kulturowego, wynikająca z niekontrolowanego rozwoju infrastruktury, reklam, a także zaniedbania obiektów zabytkowych i tradycyjnej zabudowy wiejskiej. Wszystkie te czynniki w sposób bezpośredni i skumulowany prowadzą do osłabienia walorów przyrodniczych, kulturowych i estetycznych Parku.

Tab. 19 Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
1	E01.04	Inne typy zabudowy	Rozwój zabudowy mieszkaniowej i letniskowej	Fragmentacja siedlisk, utrata terenów rolnych i leśnych, zmniejszanie się ogólnego udziału naturalnych i półnaturalnych ekosystemów w krajobrazie, ingerencja w osobliwe formy rzeźby terenu, niezgodność nowej zabudowy ze stylem regionalnym i typem krajobrazu	Cały obszar PKWŁ, w szczególności strefa przygraniczna Łodzi, Brzeziny, Nowosolna, Stryków	12	Proces nasilony przez presję aglomeracyjną i atrakcyjność terenu	Wprowadzenie ograniczeń w planach zagospodarowania przestrzennego; Koncentracja zabudowy; Tworzenie stref buforowych i zieleni izolacyjnej
2	E01.04	Inne typy zabudowy	Przekształcanie gruntów rolnych na działki budowlane	Zanik tradycyjnej mozaiki pól i łąk; zmniejszenie retencji wody i bioróżnorodności, Chaos przestrzenny i stylistyczny form	Cały obszar PKWŁ i otuliny, a w szczególności: doliny Moszczenicy i Mrożycy, strefy przygraniczne	12	Zagrożenie zjawiskiem parcelacji bez koordynacji planistycznej	Zahamowanie chaotycznej urbanizacji

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
				zagospodarowania terenu	Łodzi, Nowosolna, Stryków, Brzeziny			
3	D02.01.01 H06.01	Napowietrzne linie elektryczne i telefoniczne Uciążliwość hałasu, zanieczyszczenie hałasem	Lokalizacja infrastruktury technicznej (linie energetyczne, maszty, drogi, etc.)	Zagęszczenie barier ekologicznych w krajobrazie, kolizje z korytarzami migracji zwierząt, zakłócenia widokowe, hałas komunikacyjny, lokalizacja dominujących w krajobrazie obiektów wysokościowych, liniowych i obszarowych	Cały obszar PKWŁ, szczególnie tereny w bezpośrednim sąsiedztwie infrastruktury	11	Dominują efekty wizualne i akustyczne	Stosowanie ekranów krajobrazowych i nasadzeń; Planowanie tras z uwzględnieniem rzeźby terenu i korytarzy migracji zwierząt
4	E03.01 E03.02	Pozbywanie się odpadów z gospodarstw domowych / obiektów rekreacyjnych Pozbywanie się odpadów przemysłowych	Nielegalne składowiska odpadów	Degradacja gleb i wód, zanieczyszczenie krajobrazu, zagrożenie dla zdrowia ludzi i fauny	Cały obszar PKWŁ	5	Zjawisko lokalne, lecz uciążliwe i trudne do likwidacji	Bieżąca kontrola i likwidacja „dzikich wysypisk”; Edukacja ekologiczna mieszkańców
5	E01.04	Inne typy zabudowy	Zaniedbanie i degradacja obiektów zabytkowych	Utrata wartości historycznej i	Cały obszar PKWŁ	5	Dotyczy zespołów pałacowo-parkowych,	Program rewitalizacji obiektów; Współpraca z konserwatorem;

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
				tożsamości kulturowej regionu			zabytkowych cmentarzy (w szczególności niekatolickich), drewnianych domów	Pozyskiwanie środków unijnych na rewitalizację
6	G01.02	Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych	Nadmierna penetracja turystyczna	Zadeptywanie runa leśnego, zaśmiecanie, hałas, płoszenie zwierząt, erozja gleb	Las Łągiwnicki, Parowy Janinowskie	9	Problem okresowy – nasilony w sezonie letnim	Monitoring i regulacja ruchu turystycznego; Egzekwowanie zakazów
7	B01.01	Zalesianie terenów otwartych	Zalesianie terenów otwartych	Zanik krajobrazów rolnych i punktów widokowych, ograniczenie różnorodności biotopów	Cały obszar PKWŁ	5	Zalesienia motywowane programami dopłatowymi	Wprowadzenie zasad kształtowania mozaiki krajobrazowej; zalesienia tylko na gruntach marginalnych
8	D01.02 H06.01	Drogi, autostrady Uciążliwość hałasu, zanieczyszczenie hałasem	Intensywny ruch samochodowy i hałas komunikacyjny	Zanieczyszczenie powietrza i hałas; obniżenie atrakcyjności turystycznej; płoszenie zwierząt	Główne drogi i korytarze komunikacyjne	12	Rosnące natężenie ruchu w związku z rozwojem gospodarczym	Budowa ekranów akustycznych, zieleń izolacyjna; Rozwój komunikacji publicznej i tras rowerowych

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
9	H02.07	Rozproszone zanieczyszczenie wód podziemnych z powodu terenów nieskanalizowanych	Nieuporządkowana gospodarka ściekowa, dalsze użytkowanie nieszczelnych szamb	Degradacja gleb i wód, zanieczyszczenie krajobrazu, zagrożenie dla zdrowia ludzi i fauny	Cały obszar PKWŁ	7	Zjawisko lokalne, lecz uciążliwe i trudne do likwidacji	Rozbudowa sieci kanalizacji; Edukacja ekologiczna mieszkańców
10	G01.03	Pojazdy zmotoryzowane	Nielegalny wjazd na tereny leśne pojazdami mechanicznymi (motocykle, quady, samochody terenowe)	Zniszczenie runa leśnego, hałas, płoszenie zwierzyny, erozja gleb, dewastacja dróg i szlaków turystycznych; obniżenie walorów krajobrazowych i rekreacyjnych	Kompleksy leśne (Las Łagiewnicki, Poćwiardówka, Janinów, Tadzin, Las Dobieszkowski)	9	Zjawisko coraz częstsze, szczególnie w weekendy; trudne do kontroli	Wprowadzenie zakazów i patroli służb; Montaż barier i oznakowania; Egzekwowanie przepisów; Edukacja i kampanie informacyjne; Wyznaczenie legalnych tras rekreacyjnych poza obszarem ochronnym
11	H04.03	Inne zanieczyszczenia powietrza	Użytkowanie przestarzałych pieców i kotłowni na paliwa stałe Wykorzystywanie nielegalnych materiałów opałowych	Pogorszenie jakości powietrza, osadzanie się pyłów i sadzy na roślinności i zabytkach, pogorszenie stanu zdrowia mieszkańców i walorów wizualnych	Cały obszar PKWŁ, a w szczególności obszary zabudowy wiejskiej i podmiejskiej (m.in. Nowosolna, Kalonka, Lipiny,	10	Emisja rozproszona (tzw. niska emisja) – szczególnie w sezonie grzewczym	Modernizacja systemów grzewczych (programy wymiany pieców); promocja OZE i pomp ciepła; kontrole palenisk; zakaz spalania odpadów; termomodernizacja budynków i edukacja ekologiczna

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
			Prowadzenie działalności rolnej, przetwórczej i przemysłowej skutkującej emisją odorantów	krajobrazu, wtórne zakwaszanie gleb i wód, obniżenie subiektywnej oceny jakości powietrza	Plichtów, Dobra, Brzeziny)			
12	K02.01	Zmiana składu gatunkowego (sukcesja)	Bezpośrednie sąsiedztwo terenów zabudowy z obszarami cennymi przyrodniczo i terenami rolnymi	Wypieranie gatunków rodzimych, zmiana składu florystycznego i faunistycznego, degradacja siedlisk, utrata różnorodności biologicznej	Cały obszar PKWŁ, a w szczególności skraje lasów, doliny rzeczne, pobraża pól i nieużytki na granicy zabudowy	9	Gatunki takie jak nawłóć kanadyjska, niecierpek drobnokwiatowy	Usuwanie gatunków inwazyjnych; rekultywacja siedlisk rodzimą roślinnością; monitoring występowania gatunków obcych; edukacja rolników i mieszkańców
13	G05.09 J03.02.01	Płoty, ogrodzenia Zmniejszenie migracji / bariery dla migracji	Grodzenie posesji w dolinach rzecznych	Przekształcenia dolin rzecznych	Doliny rzeczne (Bzura, Kiełmiczanka, Moszczenica, Struga Dobieszkowska)	8	Zjawisko pojawiające się przy nowych posesjach i działkach rekreacyjnych w dolinach	Wprowadzenie i egzekwowanie zakazu grodzenia działek w bezpośrednim sąsiedztwie cieków; Ustalenie minimalnych odległości ogrodzeń od linii brzegowej; Zagospodarowanie dolin rzecznych jako przestrzeni publicznych

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
14	E01.04	Inne typy zabudowy	Chaos przestrzenny i wizualny wywołany przez reklamy, szczególnie w przestrzeniach publicznych i wzdłuż pasa dróg	Degradacja krajobrazu kulturowego i estetyki przestrzeni; utrata harmonii widokowej	Cały obszar PKWŁ, a w szczególności główne drogi i ciągi komunikacyjne, wjazdy do miejscowości, centra wsi i strefy usługowe	8	Zjawisko szczególnie widoczne przy głównych trasach i w otoczeniu nowych inwestycji	Ograniczenie lokalizacji reklam i urządzeń reklamowych w obrębie przestrzeni publicznych. Ujednolicenie kolorystyki i formy graficznej eksponowanych treści reklamowych i informacyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

* Kody i opis zagrożeń wg: Lista referencyjna zagrożeń, presji i działań Dyrekcja Generalna ds. Środowiska, Europejska Agencja Środowiska (EEA), aktualizacja: 12.04.2011

** Zagrożenia oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń T.J. Chmielewskiego i in. (2014) według przyjętej skali:

0 – brak zagrożeń,

1 – zagrożenia potencjalne, niewielkie,

2 – zagrożenia potencjalne, umiarkowane,

3 – zagrożenia potencjalne, duże,

4 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o słabnącym natężeniu,

5 – zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe,

6 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o narastającym natężeniu,

7 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o słabnącym natężeniu,

8 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe,

9 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o narastającym natężeniu,

10 – zagrożenia istniejące, duże, o słabnącym natężeniu,

11 – zagrożenia istniejące, duże, względnie stałe,

12 – zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu.

? – zagrożenie trudne do oceny

7.2. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Zgodnie z Ustawą o ochronie przyrody, za zagrożenie zewnętrzne uznaje się każdy czynnik, który może powodować niekorzystne zmiany w właściwościach fizycznych, chemicznych lub biologicznych elementów przyrody chronionej, a także wpływać negatywnie na walory krajobrazowe i naturalne procesy przyrodnicze. Źródłem takich zagrożeń mogą być zarówno zjawiska naturalne, jak i działalność człowieka, pod warunkiem, że ich oddziaływanie pochodzi spoza granic obszaru objętego ochroną prawną.

Zagrożenia zewnętrzne dla PKWŁ zestawiono w tabeli 20. Zidentyfikowane zagrożenia opracowano na podstawie diagnozy zaprezentowanej w rozdziale 4 niniejszego dokumentu.

Tab. 20 Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
1	D02.03 C03.03	Maszty i anteny komunikacyjne Produkcja energii wiatrowej	Lokalizacja masztów (telekomunikacyjnych i do turbin wiatrowych) oraz anten w sąsiedztwie PKWŁ	Dysharmonijne obiekty w krajobrazie wiejskim; Pogorszenie warunków bytowania ptaków	Bufor 3 km od granicy PKWŁ	5	Dotyczy krajobrazów w strefie brzegowej PKWŁ	Lokalizowanie anten na masztach telekomunikacyjnych współużytkowanych przez różnych operatorów i do różnych celów; Lokalizowanie masztów do turbin wiatrowych w obszarach koncentracji istniejącej infrastruktury
2	D04.03	Korytarze powietrzne	Przebieg drogi lądowania i startowania samolotów pasażerskich z lotniska Łódź-Lublinek	Zanieczyszczenie hałasem lotniczym	Strefa kontrolowana lotniska Łódź-Lublinek	5	Oddziaływanie pośrednie – głównie hałas	Brak możliwości złagodzenia tego oddziaływania, bez zmiany technologii lotniczej.
3	D01.02 D01.04 E02.03	Drogi, autostrady Drogi kolejowe Inne tereny przemysłowe lub handlowe	Funkcjonowanie i rozbudowa a także wzrost natężenia ruchu samochodowego na drogach wojewódzkich, krajowych i ekspresowych Planowana budowa infrastruktury dla Kolei Dużych Prędkości	Fragmentacja siedlisk, hałas, zanieczyszczenie powietrza i wód, utrudnienia migracji zwierząt, obniżenie walorów krajobrazowych	Południowo-wschodnia część Parku, okolice Strykowa	9	Wysoki poziom emisji hałasu i spalin; bariery komunikacyjne dla zwierząt	Przejścia dla zwierząt, rozwiązania zmniejszające emisję hałasu, pasy zieleni izolacyjnej

			Rozwój stref logistycznych					
4	M01.01	Zmiana temperatury	Zmiany klimatyczne (susze, gwałtowne opady, ekstremalne zjawiska pogodowe)	Wysuszenie siedlisk, spadek retencji, degradacja gleb i lasów, wzrost zagrożenia pożarowego	Cały obszar PKWŁ	9	Wpływ potęgowany przez działalność człowieka	Działania adaptacyjne: mała retencja, renaturyzacja cieków, zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych
	M01.02	Susze i zmniejszenia opadów						
	M01.03	Powodzie i zwiększenia opadów						

Źródło: opracowanie własne

* Kody i opis zagrożeń wg: Lista referencyjna zagrożeń, presji i działań Dyrekcja Generalna ds. Środowiska, Europejska Agencja Środowiska (EEA).

** Zagrożenia oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń T.J. Chmielewskiego i in. (2014) według przyjętej skali.

8. LITERATURA

Chmielewski, T., J., Sowińska-Świerkosz, B., Kułak, A., Chmielewski, Sz. (2014). *Krajobrazy Roztocza: dziedzictwo natury i kultury*. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Lublin: 1-194.

Drzazga D., Ratajczyk N. (2005), *Rozprzestrzenianie się zabudowy aglomeracji łódzkiej na terenach otwartych na przykładzie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich*, Przegląd Przyrodniczy, 16 (1-2), s. 183-199.

Jaskulski M., Szmidt A. (2015), *Rzeźba terenu Lasu Łagiewnickiego w Łodzi jako atrakcja turystyczna*, Turyzm/Tourism, 25(2), s. 28-35.

Kamiński J., Twardy J. (1998), *Przemiany krajobrazu w holocenie*, [w:] Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, [w:] J.K. Kurowski (red.), Łódź: Wydawnictwo Eko-Wynik, s. 32-38.

Klajnert Z. (1998), *Budowa geologiczna i rzeźba terenu*, [w:] Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, J.K. Kurowski (red.), Łódź: Wydawnictwo Eko-Wynik, s.17-22.

Krajobrazy w obrębie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich (2025), Audyt krajobrazowy województwa łódzkiego.

Kurowski J.K. (1998), *Zagrożenia PKWŁ*, [w:] Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, J.K. Kurowski (red.), Łódź: Wydawnictwo Eko-Wynik, s.141-144.

Maksymiuk Z. (1998), *Wody*, [w:] Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich, J.K. Kurowski (red.), Łódź: Wydawnictwo Eko-Wynik, s. 23-30.

Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich (2025), *Szlaki turystyczne*. Dostępne online: <https://parkilodzkie.pl/PKWŁ/turystyka/szlaki-turystyczne> (dostęp: 18 października 2025 r.).

Plan urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Brzeziny obręby: Brzeziny, Regny na okres od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2032 r. - opis ogólny lasów nadleśnictwa, 2023, Łódź: RDLP w Łodzi.

Roczna ocena jakości powietrza w województwie łódzkim - raport wojewódzki za rok 2024, 2025, Warszawa: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Rozporządzenie nr 5/2003 Wojewody Łódzkiego z dnia 31 lipca 2003 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.

Twardy J. (1995), *Dynamika denudacji holoceniowej w strefie krawędziowej Wyżyny Łódzkiej*, „Acta Geographica Lodziensia”, nr 69, s. 1–213.

Włodarczyk B. (2019), *Outline of tourism development in the Łódź region*, Acta Geographica Lodziensia, 109, s. 145–161.

Złącznik nr 1 do Rozporządzenia nr 5/03 Wojewody Łódzkiego z dnia 31 lipca 2003 r. - Synteza planu ochrony.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, <https://wody.gios.gov.pl/pjwp/maps/> (dostęp 23.10.2025)

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska GDOŚ, <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> (dostęp dn. 23.10.2025)

9. SPIS RYCIN, FOTOGRAFII I TABEL

Spis rycin:

Ryc. 1.	Mapa Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich	12
Ryc. 2.	Istniejące elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim	27
Ryc. 3.	Korytarze ekologiczne w województwie łódzkim na tle kraju w 2016 r.	32
Ryc. 4.	Istniejące wybrane formy ochrony przyrody w województwie łódzkim w 2018 r.	33
Ryc. 5.	Elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim w 2018 r.	34
Ryc. 6.	Grupy najcenniejszych krajobrazów w województwie łódzkim	37
Ryc. 7.	Środowisko przyrodnicze – ochrona przyrody w województwie łódzkim – kierunki	41
Ryc. 8.	Kierunki ochrony krajobrazu i kształtowania ładu przestrzennego na obszarze województwa łódzkiego	46
Ryc. 9.	Istniejące tereny zurbanizowane w MOF Łodzi w 2013 r.	50
Ryc. 10.	Docelowe tereny zurbanizowane w MOF Łodzi	51
Ryc. 11.	Istniejące formy ochrony przyrody w MOF Łodzi w 2018 r.	53
Ryc. 12.	Turystyka i rekreacja w MOF Łodzi	55
Ryc. 13.	Koncepcja kształtowania ładu przestrzennego w MOF	59
Ryc. 14.	Koncepcja zapewniania wysokiej jakości życia w MOF – Środowisko przyrodnicze	62
Ryc. 15.	Koncepcja zapewniania wysokiej jakości życia w MOF – Turystyka i rekreacja	63
Ryc. 16.	Strefy procesów urbanizacyjnych w MOF	64
Ryc. 17.	Granice Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich i jego otuliny	67
Ryc. 18.	Udział powierzchniowy gmin w obszarze PKWŁ i jego otuliny	68
Ryc. 19.	Liczba ludności w gminach położonych w granicach PKWŁ w latach 2005-2024 (bez Łodzi)	69
Ryc. 20.	Nowozarejestrowane podmioty gospodarcze z branży przemysł i budownictwo w latach 2020-2024	73
Ryc. 21.	Mapa przekształceń obszarów rolniczych w PKWŁ	77
Ryc. 22.	Sieć dróg w PKWŁ i jego otulinie	78
Ryc. 23.	Mapa hydrograficzna PKWŁ	82
Ryc. 24.	Planowany przebieg Kolei Dużych Prędkości w rejonie PKWŁ	83
Ryc. 25.	Położenie PKWŁ na tle obszarów chronionych województwa łódzkiego	95
Ryc. 26.	Ustanowione formy ochrony przyrody w PKWŁ i otulinie ¹	96
Ryc. 27.	PKWŁ na tle sieci korytarzy ekologicznych	102

Spis fotografii:

Spis tabel:

Tab. 1	Zestawienie opracowań planistycznych, strategicznych oraz aktów prawnych w odniesieniu do operatu zagospodarowania przestrzennego PKWŁ	16
Tab. 2	Zestawienie dostępnej literatury z analizą przydatności na potrzeby sporządzenia Operatu zagospodarowania przestrzennego dla PKWŁ	18
Tab. 3	Struktura użytkowania gruntów w gminach położonych w granicach PKWŁ	68
Tab. 4	Stopień pokrycia powierzchni gmin MPZP	69
Tab. 5	Podstawowe wskaźniki demograficzne dla gmin położonych w obszarze PKWŁ w 2024 roku	70
Tab. 6	Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w % w 2024 roku	71
Tab. 7	Biblioteki publiczne w gminach położonych w PKWŁ w 2024 r.	72
Tab. 8	Duże podmioty gospodarcze zarejestrowane w gminach położonych w PKWŁ	74
Tab. 9	Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w gminach położonych na terenie PKWŁ i jego otuliny	75
Tab. 10	Struktura użytkowania gruntów rolnych	76
Tab. 11	Długość gminnych dróg publicznych	79
Tab. 12	Sieć wodociągowa i gazowa w gminach położonych w PKWŁ i jego otulinie	80
Tab. 13	Infrastruktura kanalizacyjna w gminach położonych w PKWŁ i jego otulinie	81
Tab. 14	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w m ³ na 1 mieszkańca.	89
Tab. 15	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku w m ³ na 1 mieszkańca	89
Tab. 16	Udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni jednostek administracyjnych w procentach	92
Tab. 17	Powierzchniowe formy ochrony przyrody na obszarze PKWŁ – stan na 2025 r.	97
Tab. 18	Pomniki przyrody na terenie PKWŁ i otuliny	99
Tab. 19	Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich	106
Tab. 20	Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich	113